

Budskap från Volontaire.

I.

Musikalisk revy.

Ouverture: gammalt tema med nya variationer. — K. Stora Teatern: Repriser af operan »Faust» (Gounod), »Carmen», »Lohengrin». — Storkyrkan: Musikföreningen. — Vasateatern: »Bellevilles mö». — Bröllopsmatiné. — K. Slottsteatern: »Tillfälligheter», »Vid vaggan». — Hedindeklamation.

Ludvig van Beethoven skref en gång 32 variationer öfver ett och samma tema. Lefde den store wienaren nu och finge till tema »*Stockholms teatersvindel*», skulle han skrifva 64 så visst som 32 — så ohyggligt gifvande är detta tema.

Jag, som icke är någon Beethoven, vill blott våga mig på ett par tre till dem, som sågo dagen i Januari.

Mitt *scherzo vivace* om alla nya kommande förlustelselokaler i vårt arma Stockholm synes redan vara på väg att öfvergå till ett *andante lugubre*.

»Sagan sanning blef en gång!»

Nog kan det vara angenämt att framstå som ett profeterande ofelbart orakel — men den äran afstode jag gerna, om endast våra förvirrade konstförhållanden ordnade sig ur det all konst uppslukande polyglott-makeri, som här grasserar och det så häpnadsväckande kolossalt att ingen metropol i världen kan dertill uppvisa ett löjligt motstycke. Ty löjligen göra vi oss svenskar på det här viset, det kan man vara viss på, åtminstone i alla tänkande, fint bildade och urbana utländingars ögon.

Vi ha ju nu blifvit skyddade för utlandets mjöl och råg och — hvad allt det är. Hvem skyddar oss från utlandets »artister?»

Och hvem skyddar oss för alla teatraliska nybyggen?

Det låg kanske en god idé under Svea-sals-företaget: musik utan punsch. En god idé — men en dum. Slikt går *aldrig* i konungariket Sverge.

Det är mer än eget — det är *tvetydigt* — att vederbörande icke räknade ut det förut. Nu komma de och säga: Ja, ville vi inte väl kanske? Musik utan punsch, kanske? Ni ser, o publik, det går inte. Vi bli ruinerade. Publik, efter du äntligen *vill* ha punsch, så — — — men mins dock vår vackra början!»

Detta smakar — förutom punsch — också »*écôle française*», der enligt lektor Pelle Ödmans bedyrande den leda jesuitismen går ikring i mörkret och vankar.

Hr Gellrichs kapell blåser bra, men Sveasalens egna vindar än bättre. Också sitta åhörarne kringblåsta som agnar för vinden och man måste använda tub eller mikroskop i ena salsändan för att upptäcka, om några menkliga varelser förrrat sig in i de motsatta hörnen.

Det sägs i societeten att allaredan ett och annat parti blifvit uppgjort i denna guldprunkande öken. Och hemligt förlofvade samt andra förälskade kunna ju ej tänka sig ypperligare rendez-vous-plats, nu sedan Stora Teatern slutat med sina så märkligt spelade s. k. tragedier. Här kunde fru Edgren låtit sin Aurore Bunge gått och blifvit kär i en — i brist på muskelstark fyrvaktare — muskelstark gaunymed (någon annan egenkap utmärker ju ej fruns hjelte) — ja, och här kunde Edvard Bäckström ha fantaserat:

Ensam skall vår kärlek blomma
Lik en blåklint gömd i rågen».*

Gömd i »E. V:s» nya hus sticker en ny teater upp sitt lilla koketta, af hr Grabow friserade hufvud.

Det är ju alldeles förskräckligt det här.

Men jag gråter ej, jag storskrattar, ty på tal om denna teater hvad får jag nyss läsa i en tidning?

Jo, »att hufvudstadens förnämsta artister skola medverka vid denna teaters öppnande».

Det är grannt komiskt. »Hufvudstadens förnämsta artister» äro verkligen beskedliga, genom-genombeskedliga.

* Passande devis för bankofullmäktige, de stora riksdagsutskotten m. m. i dessa »partibelöningarnes tid».

Hvilken tjenst gör dem ej denna nya konkurrent! Hur mycket mer folk skall ej nu rusa till deras teatrar och beundra dem sedan en ny teater till, den åttonde, sett dagen! Ja, beundran förtjena de — men icke lära de förtjena något mer på den affären.

Stockholm med 8 teatrar är verkligen ett skådespel så tragi-komiskt att man ej vet om man skall skratta eller gråta deråt.

En normal menska kan med fog tro att denna stad med dess regerande myndigheter icke har sundt förstånd.

Hela Stockholm gör ju sig till sist med alla dessa spektakelställen till ett enda stort spektakel.

Och hela landet har rätt att stämma upp en skrattkör öfver sin hufvudstad, som gör sig så vanvettigt löjlig.

* * *

Förutom en repris af »Norma», till hvilken jag måhända en annan gång får tillfälle återkomma, har k. stora teatern bjudit på en dansk tenor, hr *F. Brun*.

Jag vet ej om hr Ödman är någon raffinerad diplomat. Men har han medverkat till det Brunska gästspelets realiserande, då — ja då får vår corps diplomatique samt och synnerligen buga sig för en sådan spetsfundighet à la Talleyrand.

Det var ett sätt — och ett perfekt — att underblåsa den slocknande Ödmanskulden.

Men oafsedt nu den ovedersägliga nytta hr Ödman hade af hr Brun — hvad skulle detta gästspel tjena till?

Vi ha ju en förmåga i hr Bruns stil, fullt ut lika god, jag menar hr Sellman, som — om han uppträder i de Brunska rolerna — der reder sig lika bra, ja i sången än bättre. Åtminstone har han för god smak att regalera en allvarlig publik i en allvarlig opera med läten från hönsgården — ungtupparnes solfeggier i falsettsång.

Icke är väl vår operascens hjeltetenor sedan Labatts afgång, denne nyssnämnde hr Sellman, i och för sig någon storhet, men jemförd med hr Brun är han det.

Hr Brun är ju en hjeltetenor. Åtminstone har han den chargen vid Köbenhavnsoperan. Men så säges det att denna hjeltetenor är en lyrisk tenor.

Hr Ödmans casus alltså skulle man tycka. Måhända, men icke hans — röst.

Herrar Ödman och Lange med sina vackra stämmor hade svårt nog till börja med att vinna terräng inom den danska teaterverlden. De voro ju också svenskar.

Hr Brun med sin ytterst medelmåttiga röst vänder upp och ned på vår repertoire och operan »Faust» begåfvas med nya hufvudtolkar enkom för hans skull. Han är ju också dansk.

Det är artigt, det der — men icke mot konstens gudinna. Faust t. ex. När såg man en tarfligare sådan på svenska operascenen? Hr Hallströms olycksaliga import, hr Warmuth — svår i äminnelse — törhända, men annars?

När skådade man förr en slik väderqvarnsplastik i denna rol? Den gamle, bräcklige Doktor Faust — förvånande oböjd af åren — gestikulerade och väsnades med armar och ben till den grad, att gubbens nattrock emellanåt flög upp framtill och man derinunder fick se den kommande gentilessen titta fram.

Det var ju en dräplig illusion.

Hr Brun är en utmärkt skådespelare — säges det. Men i Faust misstog han sig ibland alldeles oförlåtligt. T. ex. när han i bevekande »söde og blöde» toner undergifvet bad den lede: »O skänk mig på nytt all ungdomens lycka!» Man behöfver väl knapt ha läst Goethes majestätiska mästerdikt för att begripa att Faust icke får framställas i ett dylikt subordinationsförhållande gent emot onskans makt — aldrig någonsin.

Och när Faust vid slutet af duetten springer med stora teatersteg sin väg från Mefisto — hvilken åskådlig bild ger icke detta af huru den sataniske förledaren *för ut* den metamorfoserade ensligen till lifvets brusande vimmel!

Det måtte vara bra härligt att bli applåderad af den mindre bildade och tänkande teaterpubliken, när en konstnär vill nedlåta sig till sådana genomskinliga applådknep.

I »Lohengrin» var hr B. onekligen mera lyckad, trots det att rösten än mindre än i »Faust» här förslog. Men hr B:s föredrag är särdeles innerligt och den förtjensten gjorde här god lycka. Alltsedan Arnoldsons dagar ha vissa delar af partiet ej fått så mycken naturlig hjertevärme som nu. Dertill kom en apparition, som var mer lämplig för partiet än de begge närmast föregående tenorsångarnes. Men — hvi gå öfver än efter vatten? Hr Sellman skulle ha gjort det der lika bra och, väl disponerad, tagit sina höga toner mycket bättre än hr Brun, hvars kantiga plastik icke heller slog väl i spann med den gudasände Graalhjeltens upphöjda lugn och värdighet.

I »Carmen» vann hr B. stort bifall och förtjenade det äfven för sin lifliga och målande fjerde akt. Men den fätaliga publik som såg hr Ödman spela denna rol, sista gången Pauline Lucca gasterade som Carmen i fjol våras, vet hvilken effekt ett dylikt lifligt spel, plus röstens smältande välklang, kan åstadkomma. Hr Ö. öfverträffade sig sjelf denna afton, eldad af sin genialiska medspelerskas brusande verve, och — jag tvekar ej att säga det — han öfverträffade också hr Fredrik Brun.

* * *

Den nyss antydda nya rolfördelningen i Gounods »Faust» bestod i fröken *Klemmings* Margaretha och hr *Roséns* Mefistofeles.

Frk. K. besitter en flit, som är beundransvärd. Hon lär sig det ena stora operapartiet efter det andra och säger aldrig nej till de för en nybörjerska mest äfventyrliga uppdrag.

Hon gaf nu Margaretha, som Lucca senast hos oss utförde. Hvad än som brister frk. Klemming — icke är det »mandom, mod.»

»Våga vinna — våga tappa.» I Margaretha var nu emellertid frk. K. till all lycka mer vinnande än i något af de stora partier, hon här försökt sig på.

Nitisk och minnesgod åskådarinna, försökte hon kopiera sin frejdade föregångerska så godt hon kunde.

Det var också många små goda ansatser i denna framställning — men någon helhet var det naturligtvis ej, ja ej ens konsekvens i tätt på hvarandra följande detaljer.

Entrén i 2:dra akten gjorde ett ostördt godt intryck. Den kalla rösttimbren förlänade något smånäbbigt åt repliken, alldeles i stil med Goethes:

»Bin weder Fräulein, weder schön,
Kann ungeleitet nach Hause gehn».

Den Gounodska musiken är sin vana trogen äfven här smeksam, *litet* peppardoft skadar därför icke situationen.

I tredje akten representerade frk. K. den af Gounod sjelf *ogillade* uppfattningen af balladen. Fredrika Stenhammar m. fl. ha här genom mycken musikalisk finhet förstätt att häfda denna uppfattning och jag vill visst ej klandra frk. K. att hon följde den.

Nu för tiden får man i sceniska prestationer allt för ofta se ingen uppfattning alls. Det är därför alltid kärkommet att få se en sådan, om man också ej går in på den.

Kristina Nilsson och Augusta Öhrström hafva — den ena på scenen, den andra på konsertsalen — så klart och tydligt företrädit den äkta Gounodska traditionen med dess distraherade rubato, der de begge recitativens stämning klingar som en dold ton under hela den gamla visan, att det torde vare obehöfligt att närmare belysa densamma.

Jag nekar ej att det fins poesi också i den förra uppfattningen, ehuru — tyckes det mig — af mer kylig art än speciellt det Gounodska partituret angifver i sin fortsättning.

Juvelarian är en svår stötesten för den rena typens framställning. Bäst ses denna till godo, skulle jag tro, om man här något negligerar den alltför franskt koketta musikens mening och inte för mycket klemar med dess drill- och passage-effekter, utan tar det hela helt och hållet *à l'enfant*.

Så gjorde Kristina Nilsson och det var märkvärdigt hur på det viset Goethes Grätchen föreföll ofördunklad af den parisiska Marguérite. Hon var så strålände barnsligt glad hela vägen igenom, drillarne gaf hon som små glädjeskrik, föreställningen om att hon var »som en kungadotter» ingaf henne för ett ögonblick en så naiv allvarlig högtidlighet för att nästa minut, då blicken återföll i spegeln, öfvergå till det lyckligaste leende af barnslig förtjusning. Hur hon då skakade på sitt hufvud för att få örhängena att glittra och vände på sig för att se från hvilken sida juvelerna skulle ta sig bäst ut! Och hennes fina spel med halsbandet, som först trycker henne likt en slafboja, hvilket uttrycktes med några få, men beundransvärdt sanna tragiska accenter; men derpå glänser till i spegeln, dit hennes blick åter flugit, och då att höra detta glada »ah-ha» framblixtrande som en solglimt ur molnen för att sen öfvergå till bländande solglans i den återupprepade långa drillen! Detta välberäknade rubato vid orden: Nej, nej, jag är det ej (No, No, non sei piú tu —), som togs med halft beslöjad röst, hvilken återvann all sin glans i den glada tiraden om konungadottern, enligt de naiva italienska orden »la figlia d'un re, che ognun dee salutare!» Hvilken barnslig triumf i den fröjdefulla, litet pojaktigt ryckiga drillen på detta »salutare» och hvilken öfversigifven glädje i detta kristallklara höga *h*, som avslutade detta konstverk att adla en temligen banalt kokett operavals till ett

förtjusande konstverk med så fint och ädelt tycke, så ren och naiv oskuldsfärgning som någon af Schumanns »Kinderscenen».

Detta var Kristina Nilsson. Och det hade nog varit bättre, om frk. Klemming sett henne för denna scen än Pauline Lucca. Denna aria fordrar dessa nästan orgelliknande olika röstregistreringar, der Nilsson var mästarinna. Frk. K. sjunger i allmänhet litet enformigt och så var det också här, särskildt den lilla tragiska episoden försumrades mer än tillåtligt. »Såg hur *grann* jag är» sjöng frk. K. i st. för »söt» och det var nog en lycklig förändring, som ett par af hennes föregångerskor med större skäl hade bort uppfinna. Ty frk. K. är ju själf rätt söt och hade därför alls icke behöft »göra sig söt» emellanåt så som i denna scen skedde. Synnerligast sluttiraden gränsade väl starkt till operettens sfer; den för spegeln behagsjukt figurerande Margaretha hör mer hemma i Hervés »Faust» än i Gounods. Dessutom — spegeln är ju så liten att endast ansigtet får rum der, nu såg det ut som om Margaretha tänkte sig stå framför en salongstrymä, der hon kunde se sig hel och hållen. Men det var ju omöjligt.

Således både en estetisk och en optisk villa!

Det glädde mig att trappstegen till flickans hydda nu blifvit nödortftligen lagade, så att hon vågade stå derpå under början af duetten. Frk. K:s kalla stämma borde häft sökt härma hr Bruns onekligen — hvad brister han än annars hade — ganska varma föredrag, och litet svärmisk berusning hade ej skadat till ord som dessa: »O dröj kvar ljufva qväll, hvad den rösten gör mig säll — —». Nu såg det ut som om frk. Klemming ej alls »gjordes säll af denna rösten», och vi undra ej derpå, lika litet som att hon ogillande betraktade hr Bruns makalösa gester, närmast påminnande om en skräddare som håller på att ta mått på en tjock herre, men — i all världen! *Margaretha* måste ju tju-sas af sin *Faust*, denne må nu ha både skräddarröst och skräd-darfasoner. I adagiot kunde man gerna ha bibehållit den gamla anordningen att Faust efter sin tirad knäfaller för Margaretha, som då med större verkan kan sjunga sitt smältande: »Du är mig kär, så innerlig», och vid det passionerade slutstället: »jag vill dö för dig» småningom dragas allt närmare ner emot honom, så att hennes läppar beröra hans lockar. Detta ger en god utgångspunkt till allegrots början, då Faust lidelsefullt stör-tar upp och sluter henne i sina armar, hon bäfvande och rädd stöter honom från sig och ilar till motsatta scenhörnet.

Frk. Klemming såg litet ledsen ut, när hon hörde någon hyssja åt applåderna efter juvelarian, men efter kyrkscenen hyssjade ingen. Det var också en tekniskt rätt god framställning. Men ej hel och konstnärlig.

Nilsson tog denna scen så enkelt, der hon hela tiden låg på sin bönpall, men just denna enkelhet gjorde scenen så intagande och genom hennes rörliga mimik också gripande. Bönpallen kunde gerna flyttas litet närmare rampen, så att Margarethorna besparades dessa gamla utslitna och utslitande knäpro-menader fram till rampen, då man ej kan undgå dra på mun, seende sångerskornas brådska att hinna till orkesterchefen i tid, tills de skola falla in i slutperioden i C-dur. Då är det nästan bättre att som Lucca litet teatraliskt kasta sig ned midt för sufflören. Frk. Eks sätt att nervöst bläddra i bönboken och torka tårarne, som hindra läsningen, var ej heller så dumt, att det ej borde efterliknas.

Mefistofeles deltagande i denna scen visar en brist på estetik bildning hos de franska omstöparne af Goethes snilleverk, en brist, som är stor nog att vända upp och ned på hela rolen och scenen. Jag behöfver ej för mina läsare utveckla omöjligheten för Mefisto af en sådan situation som den Goethe föreskrifvit sin »böser Geist». Hvarje bildad literaturvän inser skälet. Men k. teaterstyrelsen — som väl borde misstänkas höra till »bildade literaturvänner», Blumenthal och Nessler till trots — kunde den ej afhjelpa bristen och anställa en »böser Geist» specielt för att uppskaka Margaretha i kyrkscenen, en demon, som om han nödvändigt skall visa sig — hvilket med en genialisk Gretchen visst icke är absolut nödvändigt och knappast annars — då bör vara annorlunda kostymerad än kollegen Mefisto. Skulle detta vara så svårt? Skulle k. teaterstyrelsen kanske icke ha någon »Geist?»

Åh, nog måtte den väl ha en »böser Geist!»

I fjerde aktens final tycktes frk. K. ha gjort åtskilliga kompromisser mellan olika framställningar. Kompromissande aflöper sällan lyckligt, och för frk. Klemming gick det också på tok.

Antingen skall Margaretha framställas slug hela tiden men öfersiggifvet olycklig, mycket gråtande, vridande, vacklande, nedkastande sig öfver Valentins lik o. s. v. — à la Lucca. Eller också — skall hon vid en viss takt förlora förståndet, sedan ej ta någon notis om brodern, utbrista i ett vildt skärande skratt, blicken glasartad, munnen halföppen o. s. v. — à la Nilsson.

Kan frk. K. hitta på något annat i denna scen, så skola vi med nöje åse en framställning — à la Klemming. Men »blandad kompott» njuter man mera af i våningen inunder.

I fängelsescenen, der hr Bruns gester kulminerade, skulle frk. K. på slutet ej brytt sig så mycket om Faust, slitit sig förr ifrån honom, en knuff à la Lucca skulle passat, och gifvit sina höga toner mera pondus i terzetten. Tonattacheringen i höjden släpper ej fram rösten i tid. Avis à monsieur Arlberg.

Den bästa prestationen uti »Faust» denna afton var onekligen hr Lundqvists Valentin, låt vara att apparitionens rondeur kunde motivera en herres qvickhet i mitt sällskap att gnola med i marschen: »Jumbo kommer, Jumbo kommer, tip, tap, tip, tap», då löjtnant Valentin hemförde sitt kompani efter ändad strid.

Hr L:s Valentin uppväger alla andra i hop, som på senare tiden försökt att gå i hans fotspår.

Andligen som lekamligen.

Hr Lundqvists Valentin fick så att säga sitt elddop 1876, då Nilsson var här och sjöng Margaretha. Hennes gripande fjerde akt eldade broder Valentin till formlig entusiasm. Och säga hvad man vill om reflexionsspel och förhandskalkyler, till syvende och sist blir det ändå ögonblickets stämning, det må nu kallas entusiasm. inspiration eller hvad som helst som åstadkommer all scenisk konstns livsvilkor och stora grundfäste: illusion.

Nilsson uttryckte offentligt och enskildt sitt stora gillande af denna prestation, som hon t. o. m. applåderade från scenen.

Jag anser detta som en af hr Lundqvists bästa dramatiska lagrar. Valentin hade ju äfven förut haft framstående tolkar, dem det gälde få allmänheten att glömma. Svärförgätligt är dock det fina sätt hvarpå Fritz Arlberg utförde sin första intagande dissdurstrof, liksom den nobla eleganta — ja kanske alltför eleganta — prestationen i sin helhet. Gustaf Sandströms beundransvärda stämna lånade sedan stor charme åt Gounods musik, men skådespelaren fattades.

Långt ifrån någon pryddig chevalier à la Arlberg, framställer hr Lundqvist med fängslande sanning en 30-åriga krigets soldattyp lugn och godmodig med gyllene heder i hvar tum. Man förstår hur denna representant för gammaldags tro och heder skall taga det förfärliga slag, system tillfogar honom. Man klemade ej med svagheter den tiden, då svagheter kallades laster. Deraf denna nästan barnsligt storartade afsky för densamma, denna våldsamt frambrytande oändliga smärta öfver den

obotliga fläck, som satts på den segerrike krigarens stålblanka vapensköld.

Sådant kallas af våra dagars fina parkett för »râhet». Goethe är naturligtvis för rå och obildad för den publiken.

Vi gratulera emellertid hr Lundqvist att mer lyssna till den store tyske mästarens inspiration. Hr L:s Valentin är värdig Goethes »Faust», se der vår bästa komplimang för hans uppträdande i Gounods!

Siebel är sina populära rondos till trots ett olyckligt franskt påhitt.

Liksom i målarkonsten måste i operamusiken clair-obscur noga uppmärksammas. Siebel drar denna mycket på sned i Gounods opera. Margarethas hvita gestalt mister ej litet af sin centralisations magt genom en lika skär uppenbarelse i hennes omedelbara närhet. Siebel qvarstår till och med, sedan Margaretha förmörknats, i den barnsliga oskuldens och den ömt hän-gifna offervillighetens tjugande dager.

Ljuspunkten, som han delat med henne, öfverflyttas allt mer och mer på honom. Det är kanske för att ej belysa detta allt för starkt som man hos oss alltid uteslutit Siebels andra solonummer, i Margarethas spinnscen, den lilla romansen »Tutto il creato», ett litet mästerverk för resten särdeles för sin vackra karakteristik af den unge sångaren. (Under titel »Margaretha(!)» förekommer denna romans i svenska musikhandeln).

Fru W. Strandbergs Siebel, som emellanåt var litet för sentimental, återförde dock i minnet fru C. Strandbergs, en ypperlig framställning med hurtighet och hjertlighet i frisk, originel samklang.

Den nuvarande Siebel är som musiker de förra öfverlägsen. Man får söka länge innan man får höra någon Siebel sjunga sitt »Lilla blomman» som frk. *Karlsohn*, så fint, delikat och med sådan smältande ungdomlig silfverklang.

Pariseroperans nuvarande Siebel, M:lle Edith Ploux (med sitt löjligt urringade snibblif) var ett innet mot vår, skriande som hon lät, för att fylla den åbakigt stora salongen med resterna af en stämma, som väl aldrig kunnat anses skön.

Fru *W. Strandberg* följer troget sin svärmors roller i spåren. Förr var det Siebel, nu är det Martha. Gammal är äldst, heter det, men detta oafsedt roades vi mera af fru Charlottes Martha med sin komiska hvita näsduk vinkande af och an, när den feta lilla gumman andtruten löpte omkring i den skumma trädgården efter sin ostadige nye amant.

Denna framställdes af hr — Willman, tror någon, tänk inte det! Förri ansågs det nästan som en trosartikel att det fanns blott *en* Mefisto i Sverige. Nu visar oss hr W. med sällspord sjelfförsakelse den ena efter den andra.

Och man häpnar.

Firman Söderman & Rosén, öfvertog som man mins, efter hr Langes fördanskande allt djefvulskap inom k. operan. De togo hin håle på entreprenad.

Effekten känner man.

Tillåt mig ordalagen, så vill jag hemställa, om det inte — »barkade rakt åt h - - ».

Boito har redan hemsökts af firman i sin helhet, Gounod endast af den ena kompanjonen. Hr Bruns härliga Faust var nu en trängande anledning för kompanjonen N:o 2 att sköta firmans affärer.

Hr Hallén sade i korridoren under en mellanakt att det inte var menskoljud, den nye hin frambragt, ej heller helvetes-toner, utan ladugårdsklangfärg. »Han bölär.»

Hr Hallén hade ofantligt rätt. Han bölade precis som en basso profundo från ett tyskt konservatorium, der denna guttural-sång, dessa »dicke tiefe famose Töne» med så »schent» resultat öfvas. Med ett ord: denna bölning. När man vistats så länge i Tyskland som hr Hallén, är det ej underligt man förstår sig på detta.

Emellertid har hr R. figuren för sig något mer än hr Söderman, som var omöjlig i det fallet. Hr Willman hade uppenbart pratat bort en liten stund med hr Rosén om hur Mefisto skall tas, och hr R. hade uppenbart försökt komma i hog litet af hvarje häraf. Orolig blef hr W. i sitt oxöga, då hr R. i andra akten glömde bort sin entré. Den Willmanska traditionen satt kvar i avantscenen. På den var den åtminstone ej.

Äfven i slutfinalen lutade sig f. d. Mefisto fram ur sitt dunkel med rätta förvånad öfver hvart för all verlden t. f. Mefisto tagit vägen. Det var scenen med englen, som gick och spelade hr Rosén den på det viset att han lade sig ner på golfvet, gömd bak Faust och Margaretha. Der låg han i allsköns ro och tittade den stolte erkeängeln med det fruktansvärdt blixtrande svärdet helt ogeneradt midt i synen och njöt i lugnet af den mycket tunnt klingande englasången *alla fine*.

Hade jag varit den f. d. Mefisto, som så beundransvärdt spelat denna scen, så hade jag — ja jag vet inte hvad. Jag hade säkert tappat både kontenans och — balans, ramlat rakt

ner ur mitt hål, svedt mig på lamporna och slagit i hjel ett eller annat par »tutingar» derinunder (äfvén blåsare nämnda).

Eller också hade jag à la Mozart utom mig hoppat ner på scenen, fått den mediterande hin i kalufsen: »Upp, karl, fram, karl, ned på golfvet, kråla, vrid dig, förskräcks, rys, hisna, bäf och skälf, din f—n».

Ja, hin vet.

(Det är ju förskräckligt, det här, som jag nu säger. Men sådan tafsa sådan kulör).

Inropningarna efter denna scen höllo på att aldrig ta slut. Man fick nu se Mefisto tillrättakommen på benen igen, och Margaretha, om hvars död jag denna gång hyste starka dubier, befanns också mycket riktigt glädjande helsogod, munter och artig.

Det var ett glädtigt slut efter allt elände.

* * *

Fru Östberg har så länge förebådats som Verdis Aida, att det icke alls var öfverraskande att der återfinna — fröken Ek.

När en konstnär mycket länge bebådats i en rol, så brukar den i de flesta fall till slut ges af en — helt annan.

Frk. Eks Aida är bra, stundtals mycket bra, se der känd sak sedan — ursäkta, min fröken! — gammalt. Men tu tal kan dock ej vara derom att vår publik behöfde se — ursäkta, min fröken! — en annan uppfattning. Dessutom *kunna* ju två uppfattningar lefva i jembredd på vår scen af Aidas intressanta karakter. Alltså — denna gång hoppas jag att jag ej har haft olyckan synas fröken Ek alltför misshaglig.*

Till yttermera visso skall jag uttala min fröjd öfver att frk. Eks reentré möjliggör »Mästersångarnes» återupplifvande; så mycken tid och kostnad, som de kraft, böra väl gifva mer än några få föreställningar i vinst. Välkommen åter, således, skön' Eva!

Apropos — hvar är Adam, jag menar Walter?

* * *

* Just som jag nedskrifver ofvanstående, annonseras fru Östberg som Aida, och med *datum* utsatt. Det är därför en möjlighet att hon sjunger partiet i dagarne.

Musikföreningens senaste konsert ådagalade en hedervärd patriotism.

En god sak, patriotismen!

Men liksom alla goda saker bör den användas med förstånd. Patriotismen bör vara musikalisk, för ingen del ministeriell.

Vi ha mycken god andelig musik här i landet sen svunna dagar. Jag skall blott erinra om oratoriekomponisten Frigel, en Cherubinis vederlike i andlig höghet, lärdom och kraft.

Äfven nyare tider äro ej blottade på *konstverk* i andlig stil. August Södermans Messa t. ex., detta för alla tider bestående snilleverk af en kompositör, öfver hvars förtidiga bortgång vår svenska tonkonst borde gråta riktiga blodstårar, så förfärlig var den förlusten.

Musikföreningen ignorerar emellertid både nytt och gammalt i konstvåg och låter sin — genom »den patriotiska ministèrens» bildande kanske allt högre uppeldade patriotism slå ner på ett dilettantarbete af en f. d. lektor-minister-landshöfding, en charmant konstnärsmål, men en som för skolpojkar, byråchefer och landskanslister endast haft liten tid att egna Polyhymnia sin tjänst. Och den damen är svartsjuk som de flesta damer: »Tag mig hel och hållen eller ock — vänd åter till skolpojkarne, byråcheferna eller landskanslisterna!»

Nu vill jag visst icke påskina att skolpojkar, byråchefer och landskanslister förtagit all poetisk doft från hr Wennerbergs oratorium. Visst icke, så mycket mer som fast hellre (utmärkt mening detta för en kriastil och vördsam hjälp åt dess författare!) — —

Så mycket mer som fast hellre detta oaktadt tvärsemot — uff! — man här återfinner påminnelsen om skolpojkenes naivitet och — tanklöshet, byråchefens prudentlighet och — monotoni samt landskanslistens — ja, hvad som utmärker sådana vet nog hr Wennerberg bättre än jag. Jag kanske skall fråga honom nästa gång jag får den äran vara i samma societet, d. v. s. låta fråga honom, ty sjelf — sjelf törs jag inte. Men det är inte kompositören till Glutarne jag rädes för, visst icke, *så mycket mer som fast hellre detta oaktadt tvärsemot* — — —

Nej, men låt oss nu gå i Storkyrkan! Hvarför i Storkyrkan? Åtföljdes oratoriet af något andligt föredrag af hr Fehr? Eller af komponisten sjelf, om hvars stora vältalighet jag har den äran dela hans majestäts ytterst fördelaktiga åsigt?

Alls icke, åtminstone så länge jag satt kvar.

Och jag satt kvar till slutet och höll mig anständigt vaken.

En gammal lärd i mitt sällskap domnade deremot af tid efter annan. »Longörer, longörer», pustade professorn.

Men jag som sett gubben ta sig väl mycket Chambertin till bästa på den diner, hvarifrån vi begge m. fl. kommo, kände mig ej hågad underskrifva den gamla sentensen: *in vino veritas*.

Nog kanske longörer förekommo i oratoriet, men — du milde Gud! — inte var väl ändå en longör framme för hvar gång som gubben nickade till.

Nickade till gjorde han nämligen så ofta, så. Först trodde jag det var af förtjusning och förvånades öfver så tätt hopade förtjusningstecken.

Sen trodde jag gubben nickade till hvar gång han i musiken mötte någon gammal välkänd kompositör. Nu höll jag på att nicka med.

Till sist kom ny nick för hvar takt — nej men, gubben nickar ju i takt. Åh, så originelt — *hu!* hvad var det? Ett slags basun i instrumenteringen?

I bryderi om ordalagen lemnar jag ordet åt aftonens mångsidige kompositör:

»Ja, han snarkade så besatt
Att som Fama lär tuta
Auditorium brast i skratt
Och professorn fick sluta.»

Med den skilnaden att auditorium i Storkyrkan hvarken brast i värdighet eller — skratt. Icke desto mindre »fick professorn sluta.» För att icke stöta honom, *nöp* jag honom i armen — litet, helt litet, bara.

Gubben vaknade med ett: *Hut, barberare!*

Den benägne läsaren torde icke förtänka mig att jag lemnade Simeons långa haranger åt sitt öde och plötsligt dök ned i bänken med ansigtet i näsduken, skakande af — ja det var bara hr Hallén jag grät åt — skakande af — en annan sinnesrörelse, mycket svår att ådraga sig vare sig under oratorier eller — lustspel, när man sjelf agerar, *nota bene*.

Fru Hartman håller ju med mig härom. Men *jag* kunde ingen korrekturläsare skicka efter ett glas vatten. Jag satt der med min gamle professor, som till råga på olyckan uttalade sin oförställda förvåning öfver »hvad för rörande» jag kunnat finna i »den här långa messningen».

Rädd att få mottaga förebräelser att ha fört gubben från ljuftva drömmars feeri, dit han sjunkit under »entreakten», och till den grymma verklighet, som serverades i andra introduktionens temligen hårdnackade musik, vågade jag ej titta upp förrän i de »skriftlärdas kör», der mitt ansigtsuttryck passade i stycke. Den muntra musiken piggade upp min gubbe, som helt apropos började smågnola: Lefve det nattliga Sch — ! »Sch! — hväste en bakom. »Hva behagas?» »Hvafalls?» Allt för de eviga triolernas skull, som direkte från harpospelet flugit upp i Sanhedrin.

Sist kom en fuga, »seg som gummi elasticum», citerade den oförbätterlige Chambertin-konnässören.

Ja, på det viset, jag nu nämt, kan ett åhörande af hr Wennerbergs »Jesu födelse» vara rätt omvexlande. Men för den som inte har någon sömnig ministèremotståndare till granne att hålla reda på, torde det ställa sig något annorlunda.

En stockholmsk festmiddag »hör ej till anständig förberedelse». Långt ifrån, låt vara att bänkarne i Storkyrkan icke egentligen kunna kallas svällande.

Fotpåse behöfves ej, värmeledningen gör sin tjänst. Men tålamodspåsar borde ha utbudits vid ingången.

Utom ingången till del II, som bönfaller derom, märkes ock en hel hop nummer, som i diletantisk välmening blifvit hopade på hvarandra till sannskyldiga rättfödande berg. Tålamod förädlar.

Man blir ädlare efter att ha hört hr Wennerbergs oratorium.

* * *

Akustiken i Nikolaus var sämre än hos Hedvig Eleonora.

Under det vi trängdes för att komma in i den förstnämnda, sade mig professorn, som då var ganska vaken, att han trodde att kyrkorådet i den sistnämnda ansåg Wennerbergs oratorium för litet »andeligt».

För litet andeligt! De ortodoxiskriftlärdes ironiska kör — deras mekaniska rabblande och myndiga babblande skulle då ha

lätit illa i kollegans öron? Det ena »rådet» skandaliserar sig åt det andra!

Och det är Svea rikets ecklesiastikminister, som skrivit musiken!

1876 i Augusti tilläts i Hedvig Eleonora en gift qvinsperson ljudeligen förklara hur hon hädanefter skulle kasta sig i lastens armar, »nøjets rosor plocka, plocka», bl. a. att döfva »qvalet, som förtärer mig.»

Må man ingalunda invända att lasten här framställdes som ett varnande exempel, »i all sin hemska rysliga nakenhet», som det brukar stå i gamla postillor.

Alldeles icke. Den vackra Violetta—Nilsson utvisade dessa styggelser med hela behaget af en fulländad pariserelegans och gjorde sina åhörare så heta om hufvudet, att de efter de blixtrande tonjongleriernas slut utbrusto i det lifigaste bifall det heliga stället till trots. Och den stora divan neg och smålog och tyckte hon gjort det så bra.

Hvilka förändringar, mina vänner, i Eleonoræ capitulum!

* * *

Som sagdt, något konstverk är icke denna musikaliska skildring af en bland världshistoriens största tilldragelser. Man saknar mästarens slående kraft, begränsade styrka och gripande genialitet.

Men också den diletantiska talangen har sina behag, som det vore orätt att förakta. Intresse och lif bruka oftast utmärka dilettantprodukter, varmt hjerta och innerlig öfvertygelse stundom kanske i större quantitet än hos konstens beherskare. Detta ingjuter hos åhöraren en mild och varm sympati, som gör att man mången gång öfverser med det bristfulla och ofullkomliga för den kärleksfulla känsla, som dikterat den diletantiska musiken. Ja, stundom kan den tillägga ett behag dertill, oerfarenhetens naiva grace, som åtminstone i hymnologiska ämnen någon gång kan skänka ämnet en ny belysning i förbigående.

Tid och omständigheter hindra mig från ett detaljomnämmande af detta arbete, som just icke är af natur att väcka forskarens lifiga intresse. Har man satt sig in i de två, tre stämningar som kompositören uttömmande förmått uttrycka, så är det onödigt syssla med resten, som till större delen utgöres af

mer eller mindre spatiösa variationer häraf. Denna hos en diletant lätt ursäktliga brist på förmåga att sluta i tid borde måhända af våra konstförfarne musici ex professo framkallat åtgärder som förminskat arbetet med en god tredjedel, hvarigenom det helas intryck mångdubbelt vuxit i fasthet och djup.

Detta borde ha varit hr *Nordqvists* sak, lika väl som benäget biträde vid instrumenteringen. Det höga ämnet blef så ljust i ljust utmåladt att mycket af dess naturliga höghet och lyftning förminskades, hvarigenom vissa sköna och djupa bibelordingo fingo en platthet, som i det lyriska gränsade till urvattnad mjäkighet, i recitativen till intetsägande schablon.

Körernas utförande var som man kunde vänta godt. Särdeles den vackra treklangskören och oratoriets glanspunkt »Herre Zebaoth, herre Zebaoth» med sin sjäfulla kolorit gjorde föreningen heder. Hr *Lundqvist* med sin hjertliga sång gjorde allt hvad i hans stora förmåga stod att vinna intresse för sina partier och fröken *Klemming* föredrog sin litet fadda och salongsmessiga, men vokalt tacksamma stora aria med ett väljorrdt cantabile och klingande disposition ända upp i trestrukna registret, som vi aldrig förr hört lyckas henne så väl. Hr *Smith* lyste nästan med sin frånvaro, så liten del tog han i konserten, men hr *Sellman* hade ganska mycket att beställa, likaså hr *Henneberg*, aftonens orgelnist.

Till slut en *ryslig* samvetsfråga: Hur många operakorister fatigerades???

* * *

Vasateatern hade på nyåret städslat »Bellevilles mö» till huspiga.

Flickan hade sina pigfasoner, förstås, dem hr Millöcker satt i henne. Men rätt täck var hon i alla fall, särdeles i fröken Petterssons skepelse.

Frk. Pettersson gaf den rolen i »möns» glansdagar för några år sedan på Nya teatern.

Hr Nilsson den mindre var då en dräplig Doudou, hr Holmquist en skinande lamphandlare och Fritz Arlberg —

Arlberg i Millöcker! Hvarför ej? Söndagen var det Grégoire af Frédéric Hervé, Måndagen Erik XIV af Johan Börjesson. »Många konstere kunde han».

Bland annat sångkonsten. Hur fick han icke med sina små »beaux restes» kyrassiervisorna att låta! Hr Kloed

med två gånger så stor röst gör två gånger så liten effekt! Hvarför?

Arlberg hade bland annan esprit också »l'esprit de pointer». Må man ej rynka på näsan deråt! Det är dock konst, om ock ej hörande till de högre. Och huru få äro ej de som ega den!

Om vi skulle tänka efter våra svenska operett-genfer i Offenbachs stil, hur många finna vi? Knut Almlöf,* Charlotta Strandberg,** Charlotta Bergström, Thegerström,*** Arlberg från det förflutna och dem i dag?

Virginie i Bellevilles mö är en bland dem, så mycket är visst. Och misstar hon sig ibland, så tar hon så mycket säk-rare annars.

Också Javotte—Bergström är en af våra mera framstående i operettväg och skulle kanske, derest hon egnat sig åt en högre sfer, nu varit i stånd att ersätta fru Hwasser i den finare komedien.

Grefvinnan Danicheff t. ex.

Den som ej kunde ersättas var hr Holmquists Troupeau. Hr Gründer hade obehaget åskädliggöra detta. Och hr Kloeds kavallerist smakade väl mycket infanterist. En sådan infant var han särdeles vid jämförelse med Arlberg. Men å andra sidan klef han ej så fasligt och rullade ej så gruffigt med ögonen som Arlberg, hvilken å Nya Teatern i allmänhet var temligen ogenerad.

Att musiken vinner på ett återhörande tror jag knappast kan sägas. Kupletterna »Jag är Bellevilles mö», Virginies stora vals och de begge kyrassiervisorna är hvad man mest observerar af allt detta tam-tam-tam-tam (i $\frac{2}{4}$) eller pingeli-klingeli (i $\frac{3}{4}$).

* * *

Om man har en Anna Judic att med sin eleganta malice framjollra »Ne me chatouillez-pas», är »Les Charbonniers» utan tvifvel ett fynd. Men frk. Pettersson i all ära — när hon skall åstad med veritabla Judic-espièglerier, då sviker för-mågan.

* Jupiter, Menelaos t. ex.

** Sköna Helena, Fortunio, Anna Stina (Blåskägg) t. ex.

*** Dun-ca-chin, Brum-brum t. ex.

Och det är ej illa det. Ty Judies operett-repertoire hör till den lägsta som fins, den hycklande ingenuiteten till trots.

Och fröken Pettersson har använt och kan använda sin vackra talang högre upp.

Vare detta nog sagdt om »Kolhandlarne», som jag härmed afspisar.

*
*
*

När Thalias prestinnor ämna svära Hymens fana, är det känd och vitnad sak att detta aldrig aflöper utan spektakel.

År prestinnan mycket stor, händer det att det blir mycket spektakel. Så firades t. ex. en strålände operastjernas bröllop ej blott i den helige Jacobus och det mindre heliga Grand Hôtel, utan också i »Mignon» och »Den vilseförda», »Den bergtagna» och »Romeo», ehuru krona och slöja endast förekommo i den sistnämnda, som också blef afskedsrecepten.

Andra exempel: när fru Anna Lisa tog hr William, högtidlighölls denna märkliga händelse ej blott i Melpomenes högqvarter Blasieholmstorg, utan ock på Nya Teatern med Engelbrekt och hans — nej hvad säger jag med Goethes »Faust», som på det viset fick en försonande afslutning, hvarpå eget nog salig Goethe aldrig tänkt. Faust gifte sig med Margaretha och Mefistofeles var marskalk — mähända.

När hr och fru Hartman blefvo »nu blott för världen två, men ett i själ och sinne»,* lät hr Hartman högtiden till ära i »Don Cesar de Bazano» viga sig med fröken Gurli Åberg — tror jag det var och bruden tog sin skada igen genom »En oslipad diamant», som hon den tiden också mycket riktigt var.

Fröken Svensson vid Vasateatern stälde dock ej till något större spektakel, när hon skulle förena sina öden med hr Ossian Hamrin. Hon bad sin direktris om att få låna Vasateatern och dess primadonna en söndagsmiddag, och direktrisen-primadonnan svarade dertill genast — benäget ja.

Fröken Klemming och hr Sellergren svarade också ja, men k. teaterstyrelsen nej. Just som frk. K. och hr S. ämnade sig ner till Vasateatern och hjälpa till med bröllopsmatinéen, så föll det Operan in att ha repetition, på rama söndagsmiddagen.

* Jag ber om ursäkt att jag citerat bröllopssalmen och citerat galet till på köpet. Men det var så längese'n jag hörde den — — —.

Också blef följden häraf ännu ett extranummer på matinén: hr Hamrin, som, så brudgum han än var, vid matinéns början kommit fram med några Rydbergiska munkfunderingar (detta var ej något extra), inledde andra afdelningen med annonseringen af k. operans slughet, »hvarför anhålles om publikens benägna öfverseende».

I st. för »Margaretha» kom »Siebel» fram, frk. Bergenson, som dagen derpå skulle sjunga »Lilla blomman» på Operan och därför nu riktigt kunde den, förstås.

»Stackars liten, så rädd hon är, som så spasmodiskt trycker till sitt bröset hvita nothäftet», yttrade en närsynt medlidsamhet i min närhet.

Jag med mina långsynta ögon fann mig uppfordrad lugna den välvillige själen med att »det hvita nothäftet» var en hvit lapp, som frk. B. fäst på sig framtill på sin svarta kostym, påminnande om en vacker skata eller en liten söt baby, som skall i färd med frukostvällingen.

Frk. B:s toner erinrade dock hvarken om skatans eller babyns. Med mer malm i rösten än frk. Karlsohn sjunger hon dock ej så ledigt och fint skoladt som denna, åtminstone icke »Lilla blomman».

Frk. B:s rondo hade föregåtts af ett litet mästerverk i sitt slag: icke hr Hamrins deklamation om operarepetitionen, utan fru Rundbergs danska visor. »Le verre est petit, mais elle boit dans son verre».

Fru R. förenar i sitt föredrag allt hvad denna lilla täcka konst fordrar: gladt humör, fin artikulation, älskvärd skalkaktighet och ett elegant moderato som aldrig öfverskrider gränsen nedåt. Publiken var förtjust och ropade flera gånger in den vackra gemytliga sångerskan, och skulle kanske gerna hört ett extranummer, »Den förste Bal» eller »Den söde Vaktparade» t. ex.

Men — »nauj, najj, najj
Det lykkes aij, aij, aij — —».

I stället kom frk. Almati, hvitklädd och med tragisk uppsyn. Hon skulle också besjunga den stackars Bachis' slitningar i den evinnerliga Saba-arian. Det blef emellertid mer ett tillfredsställande prof på en delvis ganska långt kommen sängkonst än en dramatisk aria. Jag tror dock, att om frk. Almati verkligen vill, *kan* hon sjunga denna aria som sig bör, d. v. s. med eldig passion och storhet i uppfattning. Hon har många goda

anlag, denna unga sångerska, och derest hon icke alltför snart låter sina vänner intala sig att hon är fullkommen och en märkvärdig storhet, »som egentligen borde stå med fetstil», kommer hon nog att gå långt.

Sist men icke sämst kom värdinnan på stället, frk. Pettersson, klädd i svart med en liten näpen bröstbukett. Hon sjöng Babet och Cadet så bra som jag aldrig förr hört henne och ännu bättre den koketta ormvisan ur »Stormogol». Hon detaljerade med verklig spiritualitet detta »Lilla orm-kirre, kirre-bi», så långt esprit kan användas i dylika nummer. Inapplåderad i oändlighet hade frk. P. artigheten reprisera andra versen »Lilla man-kirre-kirre-bi» och råkade dervid i början säga i st. för »Som med ormen der», — »Som med *mannen* der». Man tittade på den vördige ackompanatören, man tittade på fröken och man smålog.

Vasateatern biträdde för öfrigt icke.

Men Dramatiska Teatern biträdde dessmer. *Der* var tydligen ingen repetition. I »En Autograf» hade fru Hartman iklädt sig en tjenarinnas skepelse. Jag tror dock fru Anna Kinmanson gaf denna rol mer fransk verve och smidighet, men fru H. var som alltid söt-rolig. Fru Cyschs Grefvinna var ganska bra remplacerad af fru Bosin, men hr Fredriksons Grefve hade uppenbarligen testamenterat alltför litet verldsmannaelegans åt sin efterträdare. Frk. Svenson hade öfvertagit sin fästmans rol, der hon passar vida bättre. Pjesens rolighetsminister var nu som förr hr Hedin, som är Hedinskt rolig som alltid, låt vara att man kan utantill hans sätt att trycka högra handen i luften, hans litet stereotypa staccato i slutändelser o. d. Han är dock Hedin och ingen kan säga saker som: »19 år — åh — jousst rätta å-håldern att lära sig läsa!» — med denna naiva komik som han. »Il est si joliment gai, ce vieil garçon», comme a dit M. de S — — — — M — — — —, autre vieil gai garçon».

Men hvilket göra denna glada duo och hr Personne hade denna dag! Hr Hedin först monsieur Chose i »En Autograf», så »Julgrisen», så »Löjtnanter borde aldrig finnas till», dessa begge senare prestationer på *kgl. slottsteatern*. Och fru Hartman kammarpiga på Vasateatern, ung mediterande fröken och derpå nyblifven moder »vid vaggan» på den förstnämnda aktade scenen.

Men allra värst hr Personne! Hur han flög emellan olika teatrar denna hvilodag, hur han delade sina gracer mellan Vasateatern och Vasahuset.

Och ändå hade han tid med den odygdiga »Francillon», der han med lika stor framgång spelade en magpatient som han i »En tvärvigg» spelade magdoktor. Dock blef hans doktorsdiplom icke äkta, förrän han kom upp på slottet, der »Tillfälligheter» gjorde det.

Om han för allt detta besvär fick sig någon liten perla, som fru Hartman, vet jag ej, men det vet jag att hans majestät med sin vanliga ovanliga älskvärdhet förbindligen aftackade den lilla truppen, som om någon kunde kallas *ambulerande*.

Ja, »vi äro muntra musikanter
»och vår är hela verdens ring!»

Mars 5.

2.

Efter-Revvy.

K. Stora Teaterns nyhet: Andorradalen (†). Repriser af En midsommarnattsdröm, Aida, Tannhäuser (forts.).

K. Stora Teatern har upptagit — »*Le val d'Andorre*», drame lyrique i 4 akter af J. Halévy.

Och hvarför nu det i Herrans namn?

I fjerde turen under en française på Grand Hôtel — den der förargliga turen då en rutinerad baldocka skall visa sin fermété att underhålla tvenne underhållande konversationer på en gång — hörde jag en dam tala teater med moitié-kavaljeren (med sin egen talade hon om fröken Muncks »elfvenbenatlas») och derunder säga: »Ja si i »Dagens Krönika» är dom *bara* ovettiga mot likt och oliket hvarpå kavaljeren pligtskyldigast sekunderade: Just så ja, det är ibland riktigt pöbelspråk hos den tidskriftens recensenter, dom riktigt *skäller* — — —

»Dom skäller!» Detta skall ljungade i mina öron hela françaisen igenom och i femte turen vandrade jag omkring under de bra nog sköna tonerna af »Ej musikanter, blott diletanter» och *svor* — svor en ed att börja nästa revvy i den ovettiga tidskriften högeligen vettigt, d. v. s. stämma upp en liten lofsång

öfver allt det sköna jag sett och hört, det hela med motto:
»Ej musikanter, blott dilettanter!»

Och så ger sig k. teaterstyrelsen till att spela *Le val d'Andorre*.

Jag vet inte hvem det är af våra vördade kyrkofäder — jag tror det är hans erkehögvördighet sjelf — som ifrar så nitiskt mot svordomar. Hvad jag håller honom räkning derfor!

Ty bra dumt är det att svära, vare sig i française eller vid priffebord.

Hvad skall jag göra för att hålla min ed?

Tacka och lofva k. teaterstyrelsen!

För *Le val d'Andorre*.

O, hvad har ej den lilla vettiga françaisefröken på sitt samvete, hon, som var orsak till att jag svor.

Jag är i en kinkig belägenhet. Intet liknar mitt bryderi, icke ens hr Waldenströms.

Hr Waldenströms bryderi, då — som det säges — hr Jöns Rundbäck — efter ett riksdagssammanträde, der den förre utan fernissa framställt den senare som talande i riksdagen, af starka drycker öfverlastad — saktmodigt gick fram till honom, frågande huruvida hr Waldenströms »Höflichkeit» tagit slut — i bokhandeln, det der lilla vackra skillingsstrycket som hr W. härom vären gaf ut — litet förhastadt, kanhända.

En version säger att hr W. alls ej blef brydd.* Hvem skall jag då likna mig vid?

Vid vissångaren om »Elsa Pettersson» i Sveasalen, som efter visans slut lär blifvit alldeles orimligt flat öfver sin visa, i likhet med författaren, festarrangörerne m. fl.

Eller vid mr Wilson — erfarande att han blifvit frikänd.

Eller vid k. teaterstyrelsen, läsande Posttidningens teateruppsatser, »der applaudissementer» klinga i Strandbergska tjusartoner.

Eller vid mig sjelf — läsande i tidningar och »veckorapporter» om de aktade herrskap af begge könen, som uppäckas »med säkerhet» skrifva »musikaliska revyer»?

Ja, hur som helst, nu måste jag göra som en fordomtima hertig af Gotland: taga mitt parti.

* * *

* På det yttersta i dessa dagar har hr W. bedt om ursäkt. Den misstrogne läsaren hänvisas till de dagliga tidningarne, der fenomenet relateras och kommenteras.

»Ja, min ed jag hålla vill
Fast jag svor den oförsigtigt.
Jag svurit har, det är ju mycket riktigt — —»

(Germaine—»Corneilles klockor».)

Länge förberedd, motsedd med elitens af våra musikvänners feberaktiga förhoppningar och nervöst otåliga förväntningar, kom äntligen sekularoperan Andorradalen till uppförande och det verket till ära på en af kyrkoårets heligaste festdagar.

Under hur många år ha icke Stockholms musikälskare fått undvara sekularoperan Andorradalen! Hur många tysta suckar har icke denna brist utpressat, hur mångt musikälskarhjerter har icke sargats tills döds af längtans qual och gått till en annan värld, utan att fått höra sekularoperan Andorradalen.

Det är gräsligt att tänka sig hvilket ansvar, hvilket förfärligt ansvar en hel rad k. teaterstyrelser ådragit sig genom att bringa hela generationer musikvänner om lifvet af otillfredsstäld begärelse efter sekularoperan Andorradalen.

De afsomnade teaterdirektörerna vända sig i sina grafvar af samvetsqual, hr af Edholm slår sig för sitt bröst och rifver sina hår, hr Frans Hedberg kännes vid sin svaghet all och — skrifver ett tillfällighetsqväde med anledning häraf, hr O. Wijkander tycker nog det är svårt, men tröstar sig med att det ändå inte gälde en bortglömd tysk öl-posse, hr Westin förundrar sig öfver sin otymplighet som teaterdirektör och skulle ej ha mankerat, om han vetat af sekularoperans existens, men han som $\frac{3}{4}$ -delar af vår musikpublik var i samma fördömmelse.

Under allt detta grufvande och ångrande — betrakta triumfatorscharen framför Thespiskärran, med herrar Willman och Grandinson i stor gala mottagande en hänförd allmänhets beundrande tacksamhet!!!

De romerska triumfatorerna hade alltid sin belackare, som öfverljut skrek: *homo es, animal es, mortalis es o. s. v.* Andorradalens triumfatorer få höra sitt »*animal es*» ur Svenska Dagbladets spalter, der fräckheten dock skummar öfver alla bräddar, då det säges att sekularoperan är både värdelös och antiqverad och malplacerad och — jag vet ej hvad.

Kan man nu tänka sig större obskurantism! Andorradalen, detta erkända, stora mästerverk, som världens främsta scener hålla för en heder att skänka sina största artister till belöning, och dessa, förtjusta öfver att få medverka i ett sådant snilleverk, afsäga sig allt honorarium de aftnar de ha lyckan sjunga Andorradalen.

När Patti sjöng Georgette och Nilsson Rose-de-Mai — aldrig togo de något betaldt.

Då kan man tänka sig — — —

Och så kommer Svenska D. B. och säger operan är värdelös! Jag har en brylling, som i ungdomligt öfverdåd tagit en half aktie i Sv. D. B.

Kristlig slägtkärlek bjuder mig nu att enträget råda min oförsigtige frände att hasteligen göra sig af med den halfvan, innan Sv. D. B. går i putten, ty huru kunna ställa ett horoskop hemskt nog för en tidning, som ej erkänner sekularoperan Andorradalen för sekularopera!

För öfrigt har min edeligen utfästade lofsång redan nått sin kulmen och jag måste sluta. Omöjligt, komplett omöjligt att finna något våldsammare beröm än det att Christina Nilsson (f. d. madamen, n. v. grefvinnan) och Adeline Patti (f. d. markisinnan, n. v. madamen) icke taga en sou i betalning, när de sjunga sekularoperan Andorradalen.

Läsaren tviflar, nåväl, fråga dem, få se om ej svaret blir: Nej, min bästa, vi ta icke en sou i betalning för att medverka i Andorradalen.

* * *

»Den ljufva sången förklingat», sjunger Lohengrin. Nu är det också slut med min hymn och nu tänker jag börja om från början igen, efter väl uppfylld ed.

Alltså — k. teaterstyrelsen gaf Stockholms musikverld en gammal Halévy till påsk-skräcka.

Det är ett gammalt skrock på landsbygden att om man agar sina barn Långfredagsmorgonen före soluppgången — så skola de efter den smällen bli så ogement söta och snälla och beskedliga och lättskötta.

Kungl. teaterstyrelsen misstog sig likväl om tiden, då den utförde sin aga (i st. för Långfredagen på morgonen före soluppgången) Påskdagen på qvällen efter solnedgången, efter solens nedgång, då ju alla rysligheter hända, då Dramatiska teatern ger »Pappa Vindböjtel» och den Stora »Askungen» eller »Pehr», Vasateatern »Lilla Kalles», Folkteatern Judics »Droska» och annat hemskt. Hur var det Jovial sjöng?

Se hur från alla kanter
 En sakta (?) konkurrens uppstår,
 När skymningen omsider går
 I aftonsolens spår.
 Hvem kan det väl förråda?
 Solen har gått ned!

Solen har gått ned. Det är så det. Dock hör nu på tredje versen:

Se hvad bankdirektörer*
 Likt läderlappar flaxa kring
 Som utom solens blanka ring
 Ej sky för någonting
 Se der —

Nej, men ursäkta, jag tog miste, det der var andra versen, som ju naturligtvis numera är svårligen föråldrad och ej eger den minsta tillämplighet på Skandias, Folk- och Handelsbankens charmanta festdinerande stab!

Nej, tredje versen, uppstämd af vår teaterkritiserande areopag — dess vördade Nestor C. I. och de öfriga, H. Sbg, —h—, x—n, S—m, G. af G. & P. St., Gasparone och H. A. R., G—t och A. H., V. S., Jörgen och hr Janne Bruzelius med flera bokstäfver och namn.

»Tredje versen», sa' Don Cesar. Låtom oss nu höra när kritikherrarne uppträda sjelfva. De vända sig mot våra olyckliga Thaliatempel och uppstämna i olycksbådande tonart:

Melodien ur *Fra Diavolo*.

Få se om morgonbladen
 Bli lika gynnande för Er
 Och tiger med hvad qvällen ser
 Och sitt beskydd Er ger.
 Men konst-estetik-lagen
 Är icke böjd för raljeri,
 Han stinger som ett retadt bi
 Och gadden — den ä' vi.
 Gläd Er tills dagen är förbi.
 Till dess — rättvisan blundar,
 Solen har gått ner.

Ja bevars, det låter ju höra sig. Nestorns hartass-mjuka tenor blandar sig läckert med H. S:s litet dystrare baryton,

* Jag ser nu i originalet att det står *bankruttörer*. Men det tycker jag kan komma på ett ut.

Wagneristernes trumpetstötår försvinna i ungdomsföreningen »*Laus reciprocus*»* klangfulla sopranhänförelse (motto: berömmar du min svärmor i morgon, berömmar jag din svärfar i öfvermorgon!) — det hela bildar ju en harmoni, som med skäl kan nämnas häpnadsvärd, särdeles när man betänker de olika racernas färgskiftningar, från sockertoppspappers gråaste grått, till Figarojackans rödaste rödt eller den späda »gossens i det gröna» grönaste ljusgrönt!

Solen hade mycket riktigt gått ned, då ridån gick upp för Andorradalen, vår musikpublik var väl ock stundom på vippen att gå ned, men tröstade sig med att ridån ibland gick ned, annars hade det varit omöjligt låta bli att bryta upp.

Upp och ned, ned och upp! Alldeles som pappa Halévy själf i tiden, stundom ned i det Meyerbeerska tonhafvets brusande vägsvall, stundom upp på de Auberska lärkornas lätta vingar, fastän med det olyckliga resultat att i Meyerbeers haf han höll på och drunkna i hjel sig och uppe i de Auberska lärkornas sfer han ständigt var på väg att förlora balansen, drumla ned och knäcka nacken.

Om någon kompositör var olämplig för Opéra-Comique, så var det Halévy och om någon af hans derstädes uppförda operor var lämplig att visa detta, så var det »*Le val d'Andorre*.»

Det vill säga, vår musiklärdade teaterdirektör invänder kanske: Visst icke, odräglige kritikast. Ni har ingenting att säga, vi kunde ha tagit upp »*Valentine d'Aubigny*», om vi velat.

Ja bevars, det nekar jag ej, det håller jag tvärtom för ganska troligt. »*Valentine d'Aubigny*», en af Halévys »komiska» operor, som nästan *omedelbart* föll igenom, trots M. M. Batailles och Morkers talanger och mademoiselle Caroline Duprez' löpningar i den högre Duprez-skolan i en boléro, bestäld enkom för henne.

Nej, men talom förstånd, goda teaterstyrelse! Skulle nu partout salig Halévy representeras hos oss som opéra-comique-kompositör — hvarför välja en »drame lyrique» till det ändamålet.

Teaterstyrelsen vet naturligtvis att Halévys kompositioner för Opéra-Comique i Paris voro af tvenne slag: drames lyriques och mera genuina opéras-comiques. (Halévys konstnärstemperament var så stillastående dystert och komtemplativt vemodigt, att hans textfournisseur quand-même, mr de Saint-Georges, måste stöpa om sina opéra-comique-texter till drames-lyriques, ett slags mellanting mellan opéra-comique och grand opéra, motsvarande, men

* Eller *Benevolentia mutua*, ehuru det klingar litet fulare för svensköra.

ej liknande italienarnes semi-seria. Deraf uppkomsten af »drame lyrique»).

Till den förra kategorien höra »Le val d'Andorre» och »L'éclair». Den senare operan stod under några år i k. teaterns merveljösa höstprospekt, den innehåller en för Rose skrifven elegant tenorrol, som hr Ödman skulle sjunga förmodligen. Hr Ödman for bort, k. teaterdirektören kunde omöjligt få rätt på hvar han var, och det fastän alla k. teaterns jungfrur (jag menar nu icke fröken Åkerlund eller fru Lindström, k. svenska teaterpigor på stat, utan de riktiga, skurande och diskande) kunde ur sin D. N. ha upplyst sitt husbondfolk, hvar den tillärnade sjöofficieren Lionel befann sig. Men nej, han var och förblef borta för styrelsen, som dervid lade »Blixten» till handlingarna och gick vidare ett steg i musik-katalogen till Le val d'Andorre, som nu kom upp i höstprospekten, men *icke dess mindre* sen kom upp på scenen — inför dragen ridå till och med. Hur underbart!

Emellertid — hade vederbörande ansträngt sin kommoditet litet mera och gått på i musik-katalogen hade de förmodligen fått tag på den andra kategorien: de egentligare opéra-comique-styckena.

Dit höra bl. a. Le Nabab (för att börja med den klenaste), Le Guitarrero, Le Shérif, Les Treize, La fée aux Roses, La dame de Pique, Jaguarita, Les Mousquetaires, de flesta numera i glömskans dammiga dunkel.

De bland dessa som kunna anses tjenligast att återupplifva äro utan tvifvel de begge sistnämnda.

»Drottningens musketörer» har ju ock redan tillhört vår operarepertoir, någonstädes på fyrtiotalet, då fru Gelhaar var teaterns koloratursångerska. En skicklig sådan fordrar operan, hvilket bl. a. bevisades af fröken Mathilda Eneqvist, en af de i koloratursång längst hunna svenska sångerskor som funnits, hvilken brukade hafva en aria ur »Les Mousquetaires de la Reine» på sitt program. Också »Jaguarita» fordrar en koloraturstrupe. Dessa operor äro emellertid de, der Halévy bäst fattat opéra-comique-tonen, främst Musketörerne, då deremot Jaguarita i rent musikaliskt hänseende torde stå ett trappsteg högre. Så präktiga solonummer som Jaguaritas stora aria: Je suis la panthère, la reine de bois, eller hennes briljant pikanta kolibrikupletter, la chanson de Mort och den stora duetten eller så ståtliga körer som: »O nuit tutélaire, nuit tutélaire» — får man leta efter — till och med i hr Ivar Hallströms Jaguaritamusik, som efter

fem års väntan i operafarstun smultit ihop till en kolibrichansonett — façon d'Adam — som fröken Grabow i världen brukade föredraga. Jag föredrar den ej — framför Halévys.

»Drottningens musketörer» torde till syvende och sist vara den, som mest lämpar sig att taga upp. Ty det var ju både synd och skam, om prof. Hallströms stackars lilla flicka skulle få vänta ännu längre under det Halévys jude-parisiska skulle annektera hennes rättigheter. *Fi l'horreur!*

I sin väntan kan den Hallströmska Jaguarita dock nu skadeglädja sig åt rivalen Halévy. Ty icke gör man honom stor tjänst med att återupplifva Le val d'Andorre, särdeles utan en utmärkt basist för Jacques' rol, som gamle Bataille utförde med sådan glans. Georgettes rol utfördes i Paris af mademoiselle Lavoye, skicklig koloratursångerska, Sirénens, Ambassadrisens, Musketörernas, Kronjuvelernas tolkarinna och Roses af mademoiselle Dazcier, som förstod att inlägga mycken poesi i sin framställning, hvilket också är trängande nödvändigt, snälla fru Edling!

Jag finner ej att arten af k. operans nuvarande förmågor ifrigt uppkallar till upptagande af denna opera. Om k. operan vore rik, mycket rik, hade råd att komma med nyheter hvar månad, då — ja då kunde denna opera försvara sin plats, lika-såväl som Neaga, Paul och Virginie, Trumpetaren (svärligen dock!), Jean de Nivelles, m. fl. som — visserligen icke *lyst* — men i stället *försunnit* så mycket grundligare.

Men som det nu är stäldt med finanserna — — — ja hu! låtom oss ej fördjupa oss i de rysligheterna, om hvilka Dante kanske skulle ha sjungit sitt:

Lasciate ogni speranza
Voi che entrate — — —

* * *

Halévy liksom Meyerbeer hade svårt för att skriva Ouver-
turer. Men under det den sluge Meyerbeer i känslan af sin
svaghet nöjde sig med ett kort prélude, för öfrigt alltid mycket
karaktersfullt och färgrikt instrumenteradt, så hade deremot
stackars Halévy enfalden att icke kunna låta bli och blamera
sig med den ena Ouverturen efter den andra och den ena led-
sammare än den andra. Ouverturen till Les mousquetaires torde
vara bland de bättre, men Ouverturen till »Andorradalen» lär

väl afgjordt höra till de sämre. »En liflig känsla för naturen» är det enda beröm jag sett egnas denna Ouverturen, till och med bland Halévys panegyriker. En liflig känsla att det var för långt besjälade mig under dess genomläsande och i allmänhet äro longörerna i Halévys musik ganska respektingifvande. Nog kunde en k. opera, som emellanåt så behändigt skiljer sig från stora mästerverks gifvande, varit litet mindre complaisant emot en tredje rangens opera af en andra rangens komponist, komponisterna då fördelade i genier, talanger och faiseurs. Nekas emellertid må icke, att det finnes en fjärde klass, som hvarken är det ena eller det andra, och en femte, som inte komponerar alls, utan kompilerar. Det är komponisternas parias-klass, men icke mensklighetens, ty kompilatörerna, de stora, ha det företrädet framför kompositörerna, de stora, att de ofta nog äro professorer, hofleverantörer, korsdragare o. s. v., under det musikgeniet stundom visat sig sitta i en simpel kormästarhjerna, kontorsbiträde (som Brendler) och så vidare nedåt demokratiens dalar.

Men nu retur till Andorras!

Men innan jag drar upp ridån för första akten, kanske de af mina läsare som befinna sig i Pajala eller på Falsterboref och således äro utom hörhåll för Andorradalen — de lyckliga! —, önska en liten resumé af operans innehåll.

Våra Stockholmsgazetter ha nästan samtliga börjat sina betraktelser öfver Halévys opera med att titta i geografiskt lexikon och derur kompilera en liten lektion i geografi åt sina vördade läsare. Ändå en god sak — ökade geografiska insigter för vår allmänhet — genom k. teaterns upptagande af denna opera. Och kom nu och påstå, att k. teatern icke är en bildningsanstalt!

Herr Liss Olof Larsson! Herrar Waldenström, Redelius m. fl.! Den som hädanefter säger att k. teatern är blott »til lyst» far ju med riktiga »dalkarlar».

Nästa vår hoppas vi få en opera om San Marino, den lilla republiken, som är en liten lustig protest mot »det enade Italiens» midt i monarkiens sköte.

Nu få vi nöja oss med Andorra. Dess »dal» ligger högt upp på Pyreneerna, många fot öfver hafvet, med vacker utsigt, producerande menniskor, djur och spanmål, gränsar i norr till Frankrike, i söder till Spanien, menskorna äro katolska och okunniga, ha ingen aning om Saint-Georges och Halévy, Rose-de-Mai och tjusaren Stephan.

Efter denna vackra debut som geografpedagog öfvergår jag till operans innehåll, som i få ord berättadt består deri, att Rose-de-Mai, en piga, tar 3,000 francs från sin matmor, en arrendatorska, för att lösköpa sin älskare, jägaren Stephan, som, föga militär, i förtviflan öfver att gå i fält rymmer till bergs och sedan är nära att bli hängd för sin bravur.

Rose-de-Mai tycks ha läst svenska tidningar. Hon anser sig nämligen ej ha törnat emot sjunde budet, utan endast ha »lånat» och tänker »snart betala igen lånet i kassan». Hon har nemligen ett litet kreditiv hos en gammal herde, hvilken hon dock ej hinner pumpa innan allt blir upptäckt. Och den stackars lilla Rose, som ej hunnit resa till Amerika!

Sjunde budet sålunda expedieradt, kommer Rose nu till det åttonde. Lilla Rose, som just icke tycks skämmas för ofvan-nämnda bedrift, blyges deremot att tala om för Stephan att *hon* lösköpt honom, ehuru väl det icke skulle annat än höja hennes aktier hos den s. k. hjälten. Hon kommer nu fram med den lögnen, att Georgette (eller Belline som hon här kallas), en rik ung flicka, Stephans kusin, friköpt honom. Denna lögn straffar sig genast. Hr Stephan, som förut har föredragit Rose af alla sina beundrarinnor, börjar nu i tacksamheten flamman för kusinen och den lilla Rose, till hvars karakteristik också hör att hon, en fattig piga, lofvat militären-varfvaren »några flaskor af trak-tens bästa vin» för att tiga, finner nu att hon stält snyggt till åt sig.

Matmodern (också en af den förföriske Stephans beundrer-skor), ursinnig på rivalen och snatterskan Rose, angifvande henne för domstolen, Stephan, i följd af Roses egna bedrifvanden, för en annans fötter! Den illa gör, han illa far, sa' tjuften om fångkärran.

Nu är det tid för styckets deus ex machina att inskrida. Denne visar sig nu i den der gamla herdens gestalt, hvars olyck-liga tretusen varit orsaken till hela eländet och — operan.

Den gamle Jacques har nu ett pockers besvär med att reda ut den kinkiga härfva, som lilla oskuldsfagra Rose lyckats trassla till så duktigt.

För att vända Stephans håg åt rätta hållet igen, bedyrar han för denna att Rose och icke kusinen lösköpt honom och Stephan, hvars glädje öfver lösköpningen verkligen tycks vara utan hejd, vänder genast sin kärlek åt den som uppgjort liqviden.

För att rädda Rose undan domstolen kommer den gamle getherden med den indiskretionen att Roses matmoder en gång

fått barn och att Rose är det barnet. Matmodern bekänner, erkänner och igenkänner, domstolen — frikänner.

Allmänna åklagaren i Andorra måste vara en fridens man och lilla Rose finner att det stundom kan löna sig bra att stjäla. Man får sin älskare till man, sin husbondefru till mamma, befolkningens högaktning och lyckönskningar, stockholmarnes sympatier och — applåder.* Hvad kan man mer begära?

Den stackars kusinen, som älskar Stephan, hon också, tänker ingen på. Annars är väl hr de Saint-Georges' förfarande mot henne litet grymt, ty att få en älskare i en final och mista honom i nästa måste ju kännas svårt, när man har ett hjerta. Halévy låter henne sjunga skalor, om det kan trösta henne, och librettförfattaren ger henne på slutet styckets narr till man, hvilket väl svårigen kan trösta henne.

Gumman Thérèse tröstar sig med att få sin idol till måg, när det ej kan bli ömmare, och Stephan finner förmodligen att af två onda ting är det minst onda det bästa, näst det att gå i fält, förstås, som är det ohyggligaste af allt.

»Denna librett», säger en Stockholmstidning — »hör om man granskar den opartiskt (!) till de mest originella i sitt slag. Vi kunna åtminstone icke erinra oss någon annan med en liknande brottmålshistoria (nej, det tro vi också!) och ej heller någon med en så originell och idyllisk lagskipning».

Originell och idyllisk! Det originella är väl att söka deri att, när man annorstädes hänger de små tjuvarne och låter de stora gå — så låter man alla gå i Andorra.

Idyllen ligger väl deri att när man har en mamma, som är arrendatorska, släppes man lös, enär mamma kan bjuda på en bättre »diner de lavage».

Ja, är det idylliskt det der, inte är det originellt!

Ur tidningen fortfarande: »för öfrigt torde omdömet om pjesen bero mycket af de anspråk (originellt!) och den stämning, hvarmed man går till teatern.»

Det är försigtigt — vilja vi här interfoliera — »att gå till teatern med stämning» (hr Willman blir väl ej orolig öfver min »talemaade») ty i teatern kommer man just icke i stämning, åtminstone då affischen upptager Andorradalen.

»— går till teatern. Går man ständigt till en premiére såsom en »faultfinder» (ordagrant: felännare) d. v. s. i afsigt att rifva ned både pjes och utförande, så kan gifvetvis intet

* Åtminstone så länge påsken räckte.

behaga.» — Tvärsäkert? Annars finns det anekdoter om personer, som af en eller annan orsak uppbragta på författaren eller — teaterstyrelsen, kommit till teatern i de fiendtligaste afsigter, men derstädes af styckets skönhet eller de utförandes förträfflighet eller begge delarne blifvit så gripna och hänförda att de gått från teatern i yppersta lynne i världen.

Det kan ju ock hända att den som på teatern roat sig med att hvissla och hojta gått derifrån i »yppersta lynne», men det är dock skilnad på lynne och lynne här i världen.

Tiens, à propos de cela: Det berättades för en del år sedan hurusom en belackare af d. v. fröken — »Schmetterlings» Regimentets dotter haft den smaken att hyra ett halft dussin stadsbud till en operaafton, placera dem på ett galleri, »till tänderna» beväpnade med de kantablaste hvisselpipor. Meningen var nu att alldeles förskräcka, konfundera och öfverrösta den arma Marie, som skulle göras alldeles »afsigkommen».

Men du Orfei makt! Frökens sång och ögon och spel och figur afväpnade totalt de tillänkta hvisslarna. »Pip du, pip du, pip du», hviskade de till hvarandra, men ingen kunde börja, det blef intet af. Och ej nog med det. Sångens triumf vardt än större.

Vid den rörande åsynen af Maries farväl i första finalen då Marie omfamnar sina älskade »Soldatfäder» blefvo våra afsigkomna hvisslare så tårögda öfver frökens obegripliga »gemenhet» mot statisterna — att de — ja att de sedan ridån fallit, lydande sina stadsbudshjertans obevekliga maning med en fart, som de, hyrda på timme, sällan utveckla, banade sig väg genom alla hinder in på scenen, fingo fatt i den bedårande Marie, kastade sig för hennes — temligen små — fötter, kysste hennes likadana händer och med »grädende Taare» besvoro henne om förlåtelse för sitt ovärdiga uppsåt, sedan de vräkt sina knäckta pipor i maskineriernas djupaste djup.

En sämre version af denna rörande legend tillskrifver hvisslingarnes uteblifvande icke *Orfei* — utan *Morfei* makt.

Det der är en osmaklig version, som föga hjälper mig i min bevisföring mot Aftonbladet att det finnes tillfällen, då — —

Ty hvad var det annat än i dålig, *förhyrd* dålig »stämning», som stadsbuden »gingo till teatern». »Såsom idel »faultfinder» (ordagrant: felfinnare) d. v. s. i afsigt att rifva ned både pjes och utförande» — —?

»Granskar man detta opartiskt» — för att använda Aftonbladets mystiska ord — torde det medgifvas att denna händelse

— för att fortfarande anlita A. B. — »trots en del reminiscenser hör till de mest originella i sitt slag».

Ännu ett par citat ur samma källa: »Roses själsrörelser äro ock tecknade med psykologisk sanning och mensklig sympati» (!).

Roses själsrörelser äro just propra själsrörelser (se 7:de och 8:de buden!) Den som tecknar slikt med »mensklig sympati» tyckes åtminstone mig ej öfvermåttan sympatisk.

Att dylika själsrörelser »stå öfver schablonens nivå», som sedan påstås, tar sig litet eget ut i dessa tider af »låntagare i kassor», som likt Rose skola betala »i morgon». Alldaglig schablon i stället — tant pis pour eux!

Så långt vår Aftonblads-opposition. I följande punkt ha vi deremot lyckan att af allt hjerta instämma:

»Vi tro för vår del att k. operans försök att medels upptagande af en äldre sundare operett slå den moderna usla operetten på dess egen mark förtjenar erkännande i st. för klander» (förmodligen pik åt D. N. och Sv. D. B., som varit ute på morgonqvisten tredjedag påsk och klandrat.)

Slå den moderna usla operetten på dess egen mark, säger A. B. På *dess egen* mark?

Slaget står ju på k. operatiljan, som således skulle vara den moderna uslas — — —

Hm, hm, qvickt, men — — —

Ett annat *men*: Skola vederbörande vinna seger i den bataljen — sak samma på hvad »mark» nu — måste den »gifvetvis» ha starkare vapen att kämpa med än en opéra-comique, som inte är någon opéra-comique.

»Valet är svårt för k. teaterdirektionen», framhårdar A. B. i sin elakhet, pikerande vederbörande.

Inte är det svårt i *allmänhet*, tyckes det mig. Angående Halévys produkter har jag redan haft den äran att yttra mig. Men den komiska operans fält erbjuder ett rikt florilegium.

Utom den inhemska diktningen, hvaraf åtminstone ett par representanter kunde återupplifvas, finnas ju en hel mängd franska glada stycken af Auber, Adam, Hérol, Boieldieu, Grétry, Isouard, Dalayrac, Della Maria, Méhul, Monsigny, Berton, som icke äro framställda å svensk scen eller, redan introducerade, kunde repriseras. Af Auber var det länge sedan »Kronjuvelerna», »Hin ondes ande», »Siréne» gäfvos, af Adam »Bryggaren i Preston», af Hérol »Zampa», »Marie», »Pré-aux-Clercs», Boieldieu »Tante Aurore», »Kalifen i Bagdad», Grétry »Richard Lejon-

hjorta», »De begge girige», Isouard »Joconde», »Intrigen i fönstret» o. s. v. Alla dessa ha uppförts på svensk scen, flera lika nämnvärda dertill och ha hos oss sedan äldre tider framkallat särdeles framstående opéra-comique-artister, såsom: far, dotter och dotterdotter Widerberg, bröderna Kinmanson, herr och fru Sevelin, herr och fru Lindström (Frösslind) Schylander, Hjortsberg, Uddman — tre buffos hors ligne — mor och dotter Gelhaar, mor och svärdotter Strandberg, Lundberg, Arlberg, Arnoldson samt Dahlgren, Ohlson och Janzon — vår »beau reste» af glada sångare — m. fl.

Kunde Bertram-Willman väcka upp — icke nunnor den här gången — några af dessa ofvanstående, som för länge sedan slutat sin sista kuplett — vore det nog bra. Men i brist derpå kunde ju några af deras operetter dragas fram. Det är ju inte farligt, större delen af afsomnade artisternas publik sitter ej längre i operasalongen, såvida den öfverhufvud sitter alls.

Sute blott *traditionen* qvar i de gulnade rolhäftena — men ack — — —

»En annan tid har kommit sen
Hur olik den som var
O kunde blott — — —»

Eko: — — — — — »Kan ej!»

* * *

Men nu kan det kanske vara på tid att ringa ned fru Edling och fru Strandberg och öfriga fröknar och herrar ur foyern och ropa »plats å scenen» och (vänligt varnande en nitisk regissör att draga sina pantalonger i tid utom synhåll) låta ridån gå i höjden för »Andorras dal».

»Phu*i—i—i—i—i!*» Jag hör en gäll hvissling från en fruktad publik. »Ska Ni nu bli långtråkig med att radotera om dödfödd musik.»

Jag blir af denna hvissling och detta tilltal så förskräckt att jag gör som operan sjelf — jag kommer af mig i början.

* * *

Tillsättningen af roler inom det lyriska området (det dramatiska ej sällan också för den delens skull) tyckes att döma af fler än många rollbesättningar ske på följande ursprungsfrika sätt:

En opera skall uppföras. Hvilka skola uppföra den? En urna uppsättes i artisternas foyer, deri nedläggas pappersremсор, upptagande våra lyriska konstnärers och »konstnärers» resp. namn. En liten skärm omgifver detta allra heligaste. Artisterna, mangrant samlade i foyern, hålla sig undrande och spörjande på vördsamt afstånd från denna skärm. En vaktmästare träder in och förkunnar högtidligt: Hans Majestät Konungens Nådiga Teaterdirektion. Artisterna dela sig i två led, bildandes *haie*. Dörarne slås nu upp på vid gafvel och in skrider med värdiga teatersteg — den utropade företeelsen. Herrar och damer artister likna säfven och vassen i Göta kanal när en kanalångare paddlar fram: framåt böj! Företeelsen, härmande en hög förebild, nickar välvilligt till höger — litet till venster och också och försvinner omsider i skärmens mystiska gömma. Som utrymmet derinne är temligen trångt, får hela assembléen emellanåt ej rum, särdeles då alla smakrådena äro med och vill det sig väl kan det då hända att k. artistpersonalen får njuta af vyen af det gedignaste smakrådets bakre profil en smul en face. Ett hemskt och förskräckande prassel af papperslappar höres i sanctuarium. Stor nervositet råder i artistkretsen, som tycker sig se hotande förebud i dragen hos den nyssnämnda bakre profilen. Ändtligen utträder en vaktis: Nu är det gjordt! — Alltså dragningen skedd och resp. artister, dem lyckan gynnat, erhålla hvar sin lapp. Antaget att det är rolerna till operan Hamlet som delas ut, så läser hr Pelle Janzon på sin lapp: hr P. Janzon — *Äffelja* — det sista af vaktis i hast nedklottradt i sanctuarium efter sen öfverstepresten sagt rolnamnet och öfversteprestinnan dragit ut remsan.

Hr Dahlgren läser: hr V. Dahlgren — *Hamlätt*.

Fru C. Strandberg läser: Fru C. Strandberg — *Peloniås*.

Hr Bröderman läser: Hr Bröderman — *Klädiå*.

Hr Örtengren läser: Hr Örtengren — *Lilla Ärte*.

Hr B. och Ö. konfrontera. Hr B: Jag har fått en basrol, men jag är en tenor, må ni tro. Hr Ö: Verkligen? Jag har fått en tenorrol, mais me voilà basse-taille. Hr B: Verkligen? Duo (ur op. Den Stumma): »Långt heller dö än sjunga såna roller. Nog ges det faror, men vi våga på». Hr B. och Ö. klåda sig i högtidsdrägt och infinna sig hos styrelsen, klagandes. Styrelsen lyssnar och lofvar. Lofvar — »att efter moget bepröfvande af det berättigade i sökandes klagomål och med fästadt afseende på derest något i sjelfva rolernas art, natur och skaplynne skulle mot förmodan motivera sökandes klagan och med

tagen hänsyn huru och i hvad grad detta, enär konstens princip vore för k. teaterstyrelsen det nödvändigaste och viktigaste, hvilket bland annat medförde den oeftergifliga förpligtelsen att sätta sig öfver allt hvad till personligheter, såsom varande vigtlösa biomständigheter och bidetaljer, konstens princip allena till fromma och efter rättelse, hvilket vederbörande sökande till efter rättelse lünder».

Vi antaga att en af teaterns äldre vaktmenniskor afsändes med denna öfvertygande embetskrifvelse till vederbörande artister, hvilka — beklagligt att omtala! — storkna, bli blå i ansigtet och nedfalla i hvar sin fätölj — allt i följd af skrifvelsens genomläsning. Vaktmästaren slår hvar sitt glas vatten öfver de bedöfvade och tillägger i denna förtroliga ton som gamla vaktmästare gerna antaga mot yngre embetsmän, hvilka alla — enligt en gammal statskontorsvaktmästares yttrande — »*hvilka alla jag sett födas*». Han hviskar: »Och så goda herrarne na herskapet sins emellan — men inte mina ord igen! — att herrarne skulle behålla Lilla Ärte och Klådiä som de va, sa dom, ja hr X. svor på't och då är det ta mig regementskrifvaren riktigt ackurat. Adjö, goa herrarne, om 9 månader är jag igen med beslutet. Men inte mina ord igen!»

Sedan de 9 månaderna förflutit, kan mycket ha hunnit hända, men ett är visst — vaktmästaren kommer aldrig åter och det af det enkla skälet att tanken på op. Hamlets repris öfvergiftits — sedan 8 månader tillbaka. Götterdämmerung och Kalifen i Bagdad, Den Ondes besegrare och Den Ondsinta hustrun — ha kanhända sedan dess rönt samma öde. Ombyte förnöjer — den lilla högtidliga pappersrems-ceremonien också.

Si non é vero — så kunde det vara det.

* * *

Fru *Edling* är värd erkännande för sitt seriösa spel i Rose Majblommas rol. Hennes genomförande af 2:dra aktens final var något af det bästa hon i denna väg på länge presterat. Öfverhufvud lyckas rolens starka effekter sångerskan förvånande godt. De finare och ömmare dragen komma deremot ej så väl till sin rätt. Så t. ex. fordrar entréromancen långt mer svärmisk kolorit. Äfven andra moment torde kunna uppletas, der bristen på poetisk stämning gör sig kännbar. Jag vill emellertid ej längre uppehålla mig vid en prestation i en opera, som efter

allt att döma kommer att snart nog försvinna från spellistan, så att den kanske — när detta läses — är glömd både af dig och mig och — fru Edling.

Fru E. sekunderades ganska bra af hr *Lindblad* i den pultronmesige hjeltens rol, som vid de första föreställningarna genom hr L:s jemmerliga skrikande blef ännu mer ynkelig än i libretton, hvilket ju var högst betänkligt. Namus' rol, som tycks oss föga olik hjeltens, gaf hr *Rundberg* tillfälle att visa sin förmåga i dylika roller, inom hvilka vederbörande torde låta sig angeläget vara att använda denne operasångare. Frk. Karlsohn, som användes så besynnerligt, hade både hvad koloratur och gladt spelsätt beträffar större förutsättningar för Bellerius parti än frk. *Klemming*, hvaraf följden blef att den sistnämnde fick rolen, som äfven passade perfekt för fru Anna Bergman, f. *Strandberg*. Ännu en anledning naturligtvis för styrelsen att använda frk. *Klemming*, hvars nästa parti lär bli *Petronella* i Svarta dominon för att riktigt exponera djupet af den mångsidighet, k. teaterstyrelsens mikroskopiska blick hos henne upptäckt. Frk. K. gaf sin glada och koketta rol tungt och trögt och presterade en koloratur, som kan kallas utmärkt, *ifall* man kan bortse från våra samtliga öfriga operasångerskors koloratur. Hr *Örtengren* hade ett viktigt och svårt parti, som han icke var vuxen. Oafsedt detta var hans sång i denna opera mindre enformig än vanligt. Fru *W. Strandberg* och hr *Ohlson* sökte ingjuta litet opéra-comique-stämning i denna tragiska komiska opera, men gjorde föga effekt, beroende derpå att teaterns unga garde visade sig så tragiskt. — På kör och orkester var mycket arbete nedlagdt och — förspildt. Skall »Andorras dal» öka antalet af dyrbara lik, som tynga på teaterstyrelsen? Den frågan har jag gjort om andra operor förut och fått svar af händelsernas gång. Hr *Willman* får sjunga som brandvakterne:

»För hungersnöd
För ond bråd-död
Bevara oss, du milde —!»*

* Försättningen af *Volontaires* öfersigt kunna vi ej meddela i detta häfte, men våra läsare behöfva därför icke låta hoppet fara, ty vi hafva manuskriptet i handom; nödgas blott, såsom bundna vid tid och rum, att spara införandet till julihäftet. *Volontaires* pikanta parafrasträngre fram af hrr *Villmans* och *Grandinsons* senaste snilleprof undgår ock säkerligen icke benägen uppmärksamhet.

Red. af Dagens Krönika

Tea.

Skizz af

Anna Wahlenberg.

Det var nu nära ett år som Tea gått och syndat på nåden såsom städerska i grosshandlar Rydströms affärslokal, och ingen kunde begripa att hon inte var bortkörd för länge sedan.

Det var en fräck människa. Hon hade icke försyn för någon hvarken för öfver- eller underordnade, hvarken för principal eller kontorsbiträden och allra minst för den respektabla fröken Olsson, kassörskan, en dam på fyrtiosju år med håret kammadt i gardiner, till tecken att hon varit med i den gamla, goda, ordentliga tiden.

Tea var en kvinna, som visste af att hon hade mänskliga rättigheter, och det var nu godt och väl det, om hon bara inte visat det på ett så märkvärdigt bekymmerslöst sätt utan att taga minsta hänsyn till gängse traditioner och föreställningar. Bland annat hade hon hittat på ett sinnrikt medel att göra sig likställd med alla människor. När hon insåg att det inte skulle lyckas henne att bli du med hvarken grosshandlarn, de andra herrarne på kontoret eller fröken Olsson, tog hon sig för att kalla hela sällskapet utan åtskillnad för »han» och »hon», ett tilltalsord, som alltid användes mot henne sjelf, och på det viset stod man ju på samma fot som om man ömsesidigt duat hvarann.

Vidare var hon aldrig svarslös. Om herr Lindblad, en ganska nogräknad ung man, en vacker morgon vid inträdet på kontoret fann sitt skrifbord prydt med en sopskyffel och något öfverraskad frågade Tea hvad hon haft för mening med denna present, så tittade hon på honom med en sådan

obeskriflig ringaktning, som om hon velat säga att det var en bra dum fråga.

— Kors, inte kan man veta hur dags han kommer om morgnarna, inte!

Och dermed tog hon helt ogeneradt den originella bordsprydningen och flyttade den med största lugn öfver till fönstret.

Herr Lindblad kunde liksom andra människobarn bli förargad ibland, och det blef han också den gången. Innan hon visste ordet af hade han henne i armen och placerade först henne och sedan hennes effekter ut i farstun. De senare affärdades med en viss fart, och Tea stälde sig att se på detta bestyr med armarna i sidorna och ett godlynt leende på läpparna.

— Jaså, jag slipper städa här i dag. Det var bra. Tack ska han ha!

Och så gick hon med bibehållen värdighet ned för trappan.

Hela kontorspersonalen hade hennes syndaregister på sina fem fingrar, och det ökades betydligt för hvar dag. Men hvad hon än gjorde, så gjorde hon det med en säkerhet och försvarade sig med en sådan slagfärdighet att man aldrig kom ur fläcken med henne.

Skickade man ner henne till magasinet i samma hus för att hemta en half porter, och hon behagade använda en hel timme för att uträtta detta ärende, så fans det likväl ingen människa som kunde öfverbevisa henne om att hon varit länge borta. Hon hade icke varit någon annanstans, och när man förmodade att det hållits en vidlyftigare konversation på magasinet, så tog hon invånarna i himlen till vittne på att hon bara sagt goddag till frun som hade butiken, och när man alla dagar såg folk, som man kunde tro ha annat att sköta, sitta många timmar på serveringar och slösa bort den dyrbara tiden, så var det väl inte för mycket om en annan människa fick säga goddag åt sina bekanta. Dessutom borde man tänka på de arma människorna i Kina, som både fingo svälta och frysa ihjäl, och inte knota om man fick vänta med att stilla sin törst i några minuter. Tea kunde vara litet religiös ibland, när det så föll sig.

Kontorslokalen betraktade hon som sin privata våning, grälade om man inte torkade af sig om fötterna när det var nyskuradt, städade undan qvarglömda cigarrer, nycklar och småslantar, så man aldrig mera såg en skymt af dem, lade

små, trasiga mattstumpar här och där på golvet, tog in soffkuddarne i sitt rum, när hon hade främmande, och kokade kaffe på kaminen om morgnarna.

Hon och fröken Olsson kunde alls inte tåla hvarann. Första gången de kommo ihop sig var just om den der kaffelukten om morgnarna. Fröken Olsson gick rundt omkring rummet, luktade i alla hörn, lyfte på kaminlocket, kunde inte begripa hvarifrån oset kom och ville nödvändigt att Tea skulle veta det. Men denna försäkrade att det steg upp från dem som bodde inunder, och det var inte förr än fröken blef ond och framstälde närgångna beskyllningar som Tea äfvenledes blef rasande och förklarade, att om hon också kokat kaffe härinne, så var det för öfver en halftimme sedan, och det kunde ingen menniska lukta sig till, om hon också hade aldrig så lång näsa.

Andra gången var det om klistringen af fönsterna. Tea hade fått för sig att det inte gick an att vädra genom något annat än det, där fröken Olsson satt och arbetade, och fröken Olsson hyste den åsigten att den åsyftade luftvexlingen kunde vinnas genom att öppna en af de öfre dragrutorna, ifall man bara ville göra sig det besväret att taga in en trappstege för att komma åt. Då hon sagt till en fyra, fem gånger om de nedre rutornas klistring, tog hon sin tillflykt till högre makter och hotade med att gå in till principalen.

Tea bara skrattade. Hon var en godmodig själ och tog allting som skämt när hon var vidt godt humör. Men när fröken Olsson inte visade lika fin takt utan försökte öfvertyga henne om sitt allvar genom att ännu eftertryckligare upprepa hotelsen, så gick Tea helt förbindligt och läste upp dörren till grosshandlarns privatrum, hvilka likväl för tillfället voro tomma.

— Var så god! Gå hon!

Om fröken Olsson, som var ett mycket respektabelt och sansadt fruntimmer någonsin känt en böjelse att fatta en människa i håret, så gjorde hon det säkert i detta ögonblick, men det oakadt beherskade hon sig, knep ihop läpparna, sade icke ett ord vidare och väntade med så mycket lugn hon kunde tills grosshandlaren kommit hem. Då gick hon direkt in till honom.

Han satt vid skrifbordet och putsade sina långa, välformade naglar. Det var en distinguerad man, herr Rydström, unkarl men ännu i sina bästa år, lång och ståtlig

ehuru nästan väl mager och med ett vårdadt yttre. Han var mycket noga om att folk skulle iakttaga ett passande och korrekt uppförande och rynkade ögonbrynen, då han såg det upprörda sätt hvarpå fröken Olsson kom in i rummet och den nervösa ifver hvarmed hon drog tillsammans snibbarne af sin stora, svarta, virkade krage, som inte ville gå riktigt ihop öfver bröstet.

— Jag får lof att säga herr grosshandlaren en sak — började hon. — Jag kan verkligen inte stå ut längre om Tea ska' vara kvar.

Och så kom syndaregistret med en sådan fart att hon inte märkte hur grosshandlarn mörknade allt mer och mer.

— Min bästa fröken Olsson — sade han, när fröken gjorde paus — det är verkligen högst obehagligt för mig att blanda mig i dylika angelägenheter. Jag är ingen husmor, som förstår att slita sådana tvister, och det har alltid varit min åsigt att tjänstfolket är, som man gör dem. Med en smula värdighet håller man dem alltid från lifvet och får dem äfven att lyda. Ni kan ju öfverväga saken, men jag skulle tycka det vara bra ledsamt om ni skulle lemna mig för en sådan obetydlighet.

Fröken Olssons fingrar plockade litet oroligt på kragfransen. Hon försökte säga något, men det blef ingen riktig mening i hvad hon yttrade. Och så måste hon gå ut.

Detta var all den upprättelse hon fick, och det enda hon hade att göra var att sätta sig vid sin pulpet igen, draga krag-snibbarne ändå bättre omkring sig och försöka låta bli att se Teas skadeglada ögon och de oklistrade fönsterna, ty att offra sin plats åt sin stolthet, det hade hon ändå inte råd till.

Men hvarför höll grosshandlar Rydström så strängt på Tea? Ja, det kunde ingen menniska begripa. Visserligen var hon något mjukare och hyggligare mot principalen än mot andra dödliga, men i alla fall serverade hon äfven honom en ganska stor portion näsvishet och var i sina göromål hvarken bättre eller sämre än andra tjensteandar. Det var ingalunda sällsynt att höra honom ställa henne till ansvar för att hon rört omkring hans papper, glömt att fylla lamporna eller låtit dammet magasinera sig.

Af hyresgästerna i undre våningen hade man hört att det lät som om Tea alltid vore uppe, hur sent än grosshandlarn kom hem om qvällarne, men att förutsätta något

intimare förhållande dem emellan var nästan omöjligt, då man tänkte på grosshandlarns distinguerade personlighet och sedan på Teas medelåldriga, tjocka ansigte med inåtsvängd, hvass näsa, hennes kantiga former och tvära fasoner. Några mera framträdande kvinliga behag egde hon verkligen inte.

Det var som sagdt en gåta hvori Teas tjusningskraft låg, och somliga började tro, att det endast var grosshandlarns obenägenhet för att syssla med »obetydligheter» som hindrade honom att fästa sig vid Teas små egendomligheter och tolerera hennes uppförande. Man började nästan resignera sig under det obegripliga. Men så gjorde plötsligt en tillfällighet att man begrep, och det var herr Lindblad, som begrep först.

Han umgicks i en familj i huset, dit han ganska ofta brukade vara bjuden, och en kväll hände det att man tog sig för att spela knack efter maten. Intresset var spändt, tiden gick, och när man ändtligen slutade var klockan öfver tu. Herr Lindblad kände sig något beklämd till mods, då han tänkte på hemvägen och att han måste upp tidigt följande morgon. Men så föll det honom in: hvarför inte spara tiden och kinesa på kontorssoffan?

Sagdt och gjordt. Han lånade en filt af sin värd, rullade ihop den under armen, sprang upp för trappan, satte i nyckeln och kom in.

Medan han gick och ordnade litet för sig, fick han höra steg inåt våningen. Fatalt! Grosshandlarn var uppe, och alla dörrarne stodo på glänt. Men kanske man kunde stänga dem. Var han ensam?

Herr Lindblad smög sig försigtigt genom rummen för att rekognoscera. Det var också en viss nyfikenhet som dref honom, ty han tyckte sig ha hört två röster.

Så småningom kom han in i mottagningsrummet, som låg utanför sängkammaren. Dörröppningen ditin täcktes endast af ett tjockt draperi, som blifvit skjutet något åt sidan, så att en bred ljusstrimma skar snedt öfver det mörka, yttre rummet, upptecknande mattans fasoner.

Det lät alldeles som om någon suckade och pustade litet svagt derinne, men plötsligt rök herr Lindblad till vid ljudet af Teas röst, som hes och grof och tvärsäker höjde sig lika högt som vanligt.

— Dra inte in foten, för då kommer jag inte åt, kan han väl begripa.

Ett prasslande ljud förnams, efterföljdt af en djup tystnad.

— Andra sidan! Så där ja — sade Tea.

Åter en paus. Så kom ett jemmerrop.

— Inte så hårdt, för tusan! Hon ska' väl veta hvad hon gör!

— Äh, äh, äh, han går väl inte sönder heller! Håll emot. Så-å ja! Gör det ondt nu igen? Det var förskräckligt hvad han ä' ömtålig i kväll! Det ä' väl för han kom så sent hem, kan jag tro. Jag hade legat vaken så länge, men så somnade jag så hårdt, att jag höll på att inte höra knackningen en gång.

Ett mummel blef svaret, och så var det tyst igen. Men Tea brukade aldrig tiga länge.

— Vet grosshandlarn, di spelar en sån stilig pjäs på Södran i morgon. Jag tänkte fråga om jag kunde få gå, der jag satt sist.

Mummel igen.

Tackar. Jag vet inget roligare, vet grosshandlarn, än att gå på teatern, och den här pjesen ska vara så stilig så. Det ska' vara maskeradbal i helvete och dödsallar och grodor, som kryper på väggarna. Så-ja, nu ska' vi stryka. Så ja Ä han varm nu?

Det är inte känt, när och hur herr Lindblad lärde sig att göra en liten smal öppning mellan en dörrpost och ett draperi för att kika in i andras sofgemak, men han kunde konsten och använde den också vid detta tillfälle.

Utsträckt på soffan därinne, låg grosshandlar Rydström klädd i nattrock och högröda ullstrumpor på fötterna, som han höll upplagda på soffkarmen, så att tåspetsarne voro i jemnhöjd med näsan. Och det var dessa arma fötter, som voro öfverlemnade i Teas våld. Hon knådade och gned dem på det obarmhertigaste mellan sina stora, knotiga händer. Hon bultade och sträckte på dem, så det såg ut, som om de aldrig mera skulle hålla att gå på. Men under hela tiden låg grosshandlarn stilla med armarna i kors öfver bröstet och med samma värdiga lugn utbredd öfver sitt långsmala ansigte, som då han iförd redingot och briljantknappar i skjortbröset presiderade på bolagsstämmorna. Det var endast då han kände ett mer än vanligt kraftigt ryck, som det drog i hans kindmuskler. Men så visste han förmodligen också att ondt skall med ondt fördrivas och något säkrare

medel än Teas mot kalla fötter kunde verkligen knappast tänkas.

Med ens tittade Tea omkring sig med ett par vakna ögon.

— Jag tyckte jag hörde någon väsen därute.

Grosshandlarn rusade upp med ett strängt, på samma gång som bestört utseende. Det skulle ha kränkt honom på det djupaste om han vetat sig observerad i denna situation. Han, som drog sig för att taga af sig i skjortärmarna i närvaro af en bekant, och som i hvars och ens begrepp nästan smält tillsammans med den svarta, eleganta redingoten, han bli sedd i strumplästen och under behandling af Tea . . .!

Så fort herr Lindblad såg Tea taga i ljustaken och gå mot dörren, försvann emellertid hans nyfikenhet. Han kom plötsligt ihåg att han väntade löneförhöjning nästa månad, och gripen af en hastig förfäran dök han blixtnabbt ned bakom en stor länstol nära fönstret.

Det blef ljust i rummet. Tea stod och tittade i dörren. Sedan gick hon långsamt öfver golvet och lyste inåt kontoret.

Nej, där fans ingen, och så gick hon tillbaka igen.

Men så snart hon var inne, var det herr Lindblad som fick lif. Han smög i väg så fort och så tyst han kunde öfver mattan, bäddade i största hast upp sin improviserade bädd på kontorssoffan, tog filten under armen och försvann från lokalen.

Följande morgon, då han kom till kontoret, var Tea den första han träffade. Hon hade ännu inte slutat att elda utan låg på knä vid stenarna och stoppade ved i kakelugnen.

— Hör nu, herr Lindblad — sade hon och tittade upp där hon låg — när han nästa gång bäddar åt sig på soffan, kan han vara beskedlig och ställa kuddarne rätt igen. I morse när jag kom in, stod di alldeles galet, men det ä förstås inte så godt att se i mörkret, inte.

Herr Lindblad blef först så flat, att han inte kom sig för att svara något, men sedan frågade han med desto större ifver hvad hon pratade för något. Han brukade väl aldrig ligga på soffan. Och i mörkret? Hvad menade hon med det för något?

— Jaså, jaså — sade Tea och blåste på sina trän, — då var det väl någon annan då. Inte behöfver han väl ta så illa ve sig för det, inte.

Herr Lindblad gick och satte sig, men strax därpå stod

Tea framme vid pulpeten hos honom och höll fram handen, hvare lyste en blank tvåkrona.

— Ä' det här åt mig, det?

Hon hade starkt tycke af en katt, som lurar på en råtta, där hon stod och plirade och småmyste och höll fram den halft hopknipna handen.

— Den låg i soffan i mörse.

Herr Lindblad kastade en föraktlig blick på henne och försökte se likgiltig ut. Men inom sig var han inte så likgiltig. Den där tvåkronan kände han alltför väl igen. Det var spelvinsten sedan i går, som han stoppat på sig något vårdslöst, och som förmodligen blifvit uppdragen med nåsduken, då han tog fram den för att breda öfver kudden i stället för örngåttsvar.

— Det där är ingenting jag har att göra med — sade han och sköt med handen åt henne.

— Får jag behålla den då?

— Det får hon väl, om ingen annan käns vid den så. Men fråga först.

— Tack snälla herr Lindblad! Han ä' ändå den hyggligaste af allihop, han! Tack så mycket!

— Tack — snäste Lindblad och kastade en sned blick på henne. Men så sade han ingenting mer.

Han uppsköt sitt omdöme om henne till den första i den påföljande månaden, då han väntade sin löneförhöjning. Så fort grosshandlarn den morgonen kom i dörren så tänkte han på Tea, och då han blef inkallad i hans enskilda rum tänkte han på Tea.

När han kom ut igen och just fick se henne komma in med en fylld lampa smålog han emellertid åt henne.

Rätt betänkt var det kanske ändå inte så farligt med hennes karaktär. Han hade fått påökadt.

Från våra dagars Upsala.

I.

Ett akademiskt boykottingsförsök med akademisk motivering.

Af Roland.

Att vid besättande af tjänster och embeten i allmänhet och kanske framförallt af akademiska lärareplatser helt andra faktorer än de enda berättigade, de sökandes skicklighet och duglighet för platserna i fråga, bakom kulisserna i större eller mindre grad göra sig gällande, är nog i vårt kära fädernesland ej så alldeles sällsynt eller okänt. Men att en myndighet i en fråga af detta slag *förer till protokollet* dylika saken ej alls vidkommande motiv och sålunda med dem formligen motiverar sitt beslut, lär väl hitintills knappast hafva förekommit. Det är det mindre akademiska konsistoriet i Upsala, som visat sig ogeneradt nog att — efter ett artigt förspel inom Upsala medicinska fakultet — i detta fall uppträda såsom banbrytande.

Då laboratorstjänsten i experimentel fysiologi och medicinsk fysik vid Upsala universitet i början af år 1886 genom den förre innehafvarens befordran till professor i fysiologi vid Lunds universitet kom att stå obesatt och man således måste se sig om efter en för tjänstens upprätthållande lämplig person, föll valet på med. kand. Hjalmar Öhrvall, som också af kanslern förordnades att föreslå platsen för år 1886, hvilket förordnande sedan förnyades för år 1887. Under dessa två år visade hr Öhrvall sig, enligt alla kompetenta personers utsago, som en ej blott nitisk och duglig, utan äfven med en mindre vanlig undervisningsskicklighet ut-

rustad lärare och lyckades också förvärfva sina lärjungars odelade aktning och tillgifvenhet. Men han lyckades äfven samtidigt och i hög grad tillvinna sig höga vederbörandes misshag, dels på grund af vissa af honom hysta, af den medicinska fakulteten i Upsala mycket illa sedda åsigtter, dels också genom den riksbekanta »sedlighetsdiskussionen» förliden vår med ty åtföljande disciplinmål, hvori hr Öhrvall såsom föreningen Verdandis dåvarande vice ordförande var inblandad.

Kom så december månad 1887 och fråga väcktes ånyo inom medicinska fakulteten om att ingå till universitetets kansler med begäran om förordnandets förnyande för hr Öhrvall, (som, i förbigående sagdt, strax förut aflagt medicine licentiatexamen), denna gång på grund af särskilda förhållanden, blott för en termin. Men nu begagnade vederbörande tillfället att gifva luft åt sin länge närda ovilja mot hr Ö. Trots den påtagliga omöjligheten att erhålla någon annan, till tjenstens upprätthållande kompetent person, påstås det endast hafva varit ett mycket energiskt uppträdande från professor Holmgrens sida, som hindrat fakulteten att rent af afstyrka hr Öhrvalls förordnande. Huruvida detta är med verkliga förhållandet öfverensstämmande eller ej, kunna vi ej afgöra; visst är emellertid, att fakultetens slutliga beslut i ämnet blef följande:

»att ehuru medicinska fakulteten beklagade, att prof. Holmgren ej haft någon annan kompetent person att föreslå än Med. Lic. Hj. Öhrvall, hvilken fakulteten med erkännande af hans undervisningsskicklighet icke ansåge vara i alla afseenden lämplig till förordnandets erhållande, fakulteten dock — i betraktande dels däraf, att prof. Holmgren förklarar sig för det närvarande ej känna någon annan person i vårt land, hvilken vore kompetent, villig och oförhindrad att åtaga sig förordnandet i fråga, dels vidare, att prof. Holmgren gifvit tillkänna, att han ej utan fara för sina ögon kunde sjelf sköta laboratorstjensten, äfven om fakulteten skulle för honom kunna utverka lindring i föreläsningsskyldighet, dels slutligen att fakulteten, särskildt med hänsyn till vårterminens omedelbart förestående början icke

kände någon utväg att på annat sätt uppehålla ifrågavarande obligatoriska undervisning — ansåge sig tvungen att för denna gång föreslå det mindre konsistoriet att utverka förordnande för Med. Lic. Hj. Öhrvall att vara tillförordnad laborator i experimentel fysiologi och medicinsk fysik för ett halft år, etc.

En af fakultetens medlemmar, prof. Kjellberg, reserverade sig mot fakultetens beslut att tillstyrka hr Öhrvalls förordnande, medan två andra medlemmar, prof. Mesterton och prof. Holmgren, den förre i korthet, den senare mera utförligt, reserverade sig mot den del af fakultetens utlåtande, som innebär ett underkännande af hr Öhrvalls lämplighet till förordnandets erhållande.

Som man af det ofvanstående finner, har fakulteten, på samma gång den med all önskvärd tydlighet framhåller den absolut tvingande beskaffenheten af de skäl, som förmått den att tillstyrka hr Öhrvalls förordnande, ej ansett under sin värdighet att begagna sin embetsmyndighet till en fullkomligt onödig opinionsyttring mot en underordnad, på vissa håll med misshag sedd akademiker. Detta lindrigast sagdt olämpliga förfaringssätt är väl förtjent af en närmare belysning, men då prof. Holmgrens reservation, som vi här nedan in extenso offentliggöra, i detta afseende ger allt hvad man kan önska, vilja vi inskränka oss att hänvisa till denna.

I detta skick kom nu saken inför mindre konsistoriet och föredrogs, sedan den på grund af handlingarnas vidlyfthet vid ett sammanträde blifvit uppskjuten, till slutligt afgörande den 26 sistlidne januari. Efter en stunds diskussion, hvarunder konsistoriet företog sig att ånyo upprifva och djupsinnigt begrunda det famösa »Verdandimålet», hvilket det »på gifven anledning erinrade sig», som det i protokollet heter, stannade konsistoriet vid följande, om till och med i Upsala mindre vanligt godtycke, sjelftillräcklighet och småfnaskigt tyranni vittnande beslut:

»att — i betraktande däraf att Med. Lic. Öhrvall såväl därigenom, att han såsom ledamot af styrelsen för sällskapet

Verdandi deltagit i anordnandet af den nämnda sedlighetsdiskussionen, till hvilken tillträde *utan afseende på ålder, kön eller bildningsgrad** stått öppet för allmänheten, utan att därvid eller för vidtagandet af åtgärder, genom hvilka någon trygghet kunnat beredas för att diskussionen skulle föras på ett så allvarligt, värdigt och försynt sätt, som ämnets grannliga och ömtåliga natur, *helst med afseende på den därvid närvarande publikens förut angifna beskaffenhet*,* ovilkorligen kräft, hvarför också följden blifvit den, att i hög grad förgrifliga och för den sedliga känslan sårande yttranden därvid förekommit, som ock särskildt derigenom att han genom *det sätt, på hvilket han i förening med öfriga ledamöter af sällskapet Verdandis styrelse utfört den besvärstalan, som de anställt mot det mindre akademiska Konsistoriets beslut den 23 April 1887*,* ådagalagt, *att han icke förstått eller velat förstå det felaktiga i det förfarande, hvilket han låtit komma sig till last*,* visat, att han icke väl egnar sig till en handledare för ungdomen — konsistoriet skulle med ärendets anmälände hos universitetets kansler förklara sig icke kunna tillstyrka det af Medicinska Fakulteten föreslagna förordnandets meddelande, utan hemställa, att ärendet måtte till Medicinska Fakulteten återremitteras med anmodan till Fakulteten att afgifva förslag, huru under förhanden varande förhållanden den undervisning, som åligger Laboratorn i Experimentel Fysiologi och Medicinsk Fysik, må kunna på lämpligaste sätt tills vidare uppehållas.»

Detta beslut fattades dock med minsta möjliga majoritet, i det 3 af konsistoriets 7 ledamöter reserverade sig däremot, näml. proff. Hedenius och Lundqvist, som anslöto sig till medicinska fakulteten, och prof. Holmgren, som äfven här ut-förligt reserverade sig i samma anda, som i fakulteten.**

Ehuru detta nya prof på den sant humana och af äkta vetenskaplig frisinthet präglade anda, hvaraf mindre konsistoriet besjålas, kanske bäst talar för sig sjelf, kunna vi dock ej aldeles afstå från kommentarier.

Det som först fångslar uppmärksamheten är, att konsi-

* Kurs. af oss.

** Prof. Holmgrens reservation skall fullständigt återgifvas tillika med hans och prof. Mestertons i medicinska fakulteten afgifna reservationer.

storiets, i stället för att helt enkelt hänvisa till den dom, som det fällde d. 23 april 1887 i »Verdandimålet», ånyo upptager saken till behandling och på sätt och vis *fäller en ny dom* i samma sak, *stödd på delvis nya grunder*. Huruvida detta egendomliga förfarande kan anses antyda, att konsistoriet funnit sig förut ej hafva gifvit tillräckliga skäl för den Verdandis styrelse ådömda föreställningen och varningen, må lemnas därhän; visst är, att det är egadt att väcka åtminstone en ganska stark förvåning hos hvarje eftertänksam iakttagare.

Detta är dock en småsak gentemot det förhållande, att konsistoriet sedan *i egen sak* funnit sig befogadt att afgifva ett ogillande utlåtande om den besvärstalan, som förts öfver ett *af konsistoriet sjelft fildt utslag*, ett förfaringssätt, som säkert kunde komma att stå en vanlig domare ganska dyrt. Man frågar sig också ovilkorligen: om universitetets kansler hade gillat besvären, hade konsistoriet då också ansett sig befogadt, att på sätt, som skett, uttala ett officiellt ogillande af besvärsskrifterna? Att besvärsskrifternas innehåll och isynnerhet deras offentliggörande på konsistoriet bör ha gjort ett mycket obehagligt intryck, skall villigt erkännas, men att det på detta sätt gifvit luft åt sina känslor, måste anses för dess anseende som opartisk domstol ej så litet vågadt.

Slutorden visa för öfrigt, att det ej blott är *det sätt*, hvarpå de dömde besvärat sig, utan rent af sjelfva det faktum, *att* de besvärat sig, som konsistoriet finner straffbart. Ty det, som förnämligast lägges hr Öhrvall till last, är ju »att han icke förstätt eller velat förstå det felaktiga i det förfarande, hvilket han låtit komma sig till last» vid sedlighetsdiskussionens anordnande. Men den, som förstår och erkänner, att han felat, besvärar sig bestämdt icke öfver ett så lindrigt straff, som föreställning och varning dock måste anses vara. Genom att på denna grund förklara Ö. »icke väl egna sig till en handledare för ungdomen», faller konsistoriet för öfrigt samma dom öfver en af sina

egna ledamöter, prof. Holmgren, som ju i sin bekanta reservation förklarar sig anse, att styrelsen intet ondt gjort, — något som åtminstone ej vittnar om öfverdrifven grannlagenhet från konsistoriets sida.

Att konsistoriet genom detta sitt beslut ånyo ådragit sig en uppmärksamhet af mindre smickrande art, är ju påtagligt; lyckligtvis var det också allt, som ernåddes. Ty kanslern, som tydligtvis ansåg den medicinska undervisningens upprätthållande vara af större vikt, än bringandet af ett försoningsoffer åt konsistoriets sårade fåfånga, tog ingen hänsyn till konsistoriets afstyrkande utlåtande, utan förnyade utan vidare hr Öhrvalls förordnande. Detta var den *öfverordnade* myndighetens kritik öfver det akademiska boykottingsförsöket. Ungefär samtidigt kom en liknande kritik från *underordnad*t håll i en hr Öhrvall tillstäld, af en rätt betydlig del af medicinska fakultetens lärjungar undertecknad adress, hvilken trots sin ytterst moderata form utgjorde en tydlig protest mot det sätt, på hvilket konsistoriet velat tillbakasätta den medicinska undervisningen för ernående af för denna fullkomligt främmande syften.

Att konsistoriets egendomliga förfarande i denna sak sålunda blott återfallit på konsistoriet sjelft, måste ju synas en hvar glädjande; men detta kan ej minska den indignation, som hvar och en med en smula rättskänsla utrustad person måste känna öfver det sätt, hvarpå en af myndigheterna vid vårt lands största universitet fattar sin uppgift. Trots den synnerligen kläna behandlingen af modersmålet i konsistoriets utlåtande har detta talat ett ganska tydligt språk. Det visar detta utlåtande, att tanke- och forskningsfrihetens sak som vid ett vetenskapens säte väl, om någonstädes, borde åtnjuta säkert huld och skydd, ännu åtminstone i Upsala är mycket illa tillgodosedd och att vederbörande derstädes äro allt för benägna att som straffvärda anse och behandla dem, som våga hysa och uttala misshagliga åsigtter. Detta måste i hög grad bekymra hvar och en,

som anser universitetets uppgift vara att dana sjelfständige, ärlige och sanningsälskande män och ej osjelfständiga lyck-sökare, som ständigt vända kappan efter vinden; och det bästa man kan önska såväl för universitetets egen skull, som med hänsyn till det allmännas gagn är, att den ringa framgång Upsala mindre konsistorium i denna sak rönt, måtte i någon mån stäffa dess och äfven andra myndigheters lust att allt vidare fullfölja ett så förhatligt och så förderfbringande system.

Professorerna Holmgrens och Mestertons reservationer i Öhrvallska frågan.

1. Professor **Holmgrens** reservation i Upsala medicinska fakultet:

Då jag icke kan godkänna det yttrande, hvarmed fakulteten beledsagat sitt beslut att på min begäran hos universitetets kansler föreslå Medicine Licentiaten Öhrvall till erhållande af förordnande att under förra hälften af år 1888 uppehålla laboratorstjensten i experimentel fysiologi och medicinsk fysik härstädes, så anhåller jag att få i detta afseende till protokollet uttala och motivera min särskilda mening.

Enär det enligt mitt förmenande är fakultetens pligt att i hvarje fall sörja för undervisningens uppehållande på det efter omständigheterna bästa sättet i enlighet med gifna föreskrifter, och då universitetsstatuternas § 77 tydligen angifver de kvalifikationer, på hvilka afseende ensamt bör fästas vid val af lärare, och då fakulteten nu liksom vid två föregående tillfällen, då förordnande begärts för samma person till samma tjänst, erkänt Öhrvalls kompetens och skicklighet, samt då den sistnämde under sin tvååriga tjänstgöring såsom tillförordnad ej blott med nit och skicklighet i sin undervisning, utan äfven genom sina särskilda läraregåfvor samt genom sin allvarliga och redbara personlighet öfvat ett i allo fördelaktigt inflytande på lärjungarne, hvilkas aktning och tacksamhet han tillvunnit sig, och således i hvad som rörer undervisningen styrkt

sin lämplighet — ett förhållande som fakulteten icke kunnat bestrida, — så synes mig alla dessa sammanlagda omständigheter innebära tillräcklig anledning för fakulteten att *utan vidare* föreslå honom till förordnandets erhållande äfven för denna gången.

Men då fakulteten i stället, under beklagande att ingen annan kompetent person stått tillbuds att föreslå, förklarar sig endast på grund dels häraf, dels af några andra alldeles särskilda omständigheter vara »tvungen» att föreslå Öhrvall, således emot sin önskan och med uttryckligt uttalande att han är en person, som fakulteten »icke anser vara i alla afseenden lämplig till förordnandets erhållande», så kan jag af flere skäl icke gilla detta fakultetens förfarande, än mindre deruti deltaga och skall till stöd för min afvikande mening anföra de hufvudsakligaste skälen.

Jag kan mycket väl förstå de känslor, med hvilka majoriteten inom fakulteten fattat sitt beslut att föreslå Öhrvall till förordnandets erhållande, och jag är ledsen att hafva af min pligt tvingats att indirekt framkalla dem; ty jag vet väl af egen erfarenhet huru svårt det mången gång kan kännas, när man på grund af bristande konkurrens nödgas förorda personer, om hvilkas fulla lämplighet man inom sig kan hysa stora dubier och detta ur vida viktigare synpunkter än, som i detta fall kunna komma i fråga, men då, så vidt jag vet, ingen myndighet är skyldig att uttala de känslor, med hvilka densamma gör sin pligt och enligt min tanke ej heller bör göra det i de fall, då ett sådant uttalande icke kan medföra ringaste gagn, utan endast göra skada, så kan jag nu så mycket mindre deltaga i fakultetens uttalande af ett beklagande, som jag dels känner mig glad och tacksam vid tanken derpå att under nuvarande omständigheter åtminstone *en* så duglig och lämplig person som Öhrvall stått till fakultetens förfogande och som jag dels äfven, i fall jag hyst en motsatt känsla, skulle ansett dess uttalande vid detta tillfälle vara icke allenast onödigt och olämpligt, utan äfven rent af till skada ej mindre för fakulteten sjelf, än för den person, som af fakulteten föreslagits till erhållande af förordnandet.

Då hvarken mot Öhrvalls skicklighet och lämplighet såsom undervisare, ej heller mot hans karaktär och lefverne någon anmärkning kunnat göras, så känner jag intet skäl, som kunde gifva mig rätt att förklara honom för *icke lämplig* till förordnandets erhållande, äfven om jag af personliga och för saken

främmande skäl skulle hafva önskat att blifva honom qvitt, hvilket lyckligtvis icke är händelsen. Då nu emellertid fakulteten lika fullt uttalar ett sådant omdöme, utan att dertill angifva något skäl, så är det uppenbart att motiven måste vara hemtade från något, som icke har med undervisningen att skaffa, men dermed har fakulteten också beträdd ett område, som enligt mitt begrepp borde anses såsom fridlyst och på hvilket jag därför icke vill följa med.

Då majoriteten inom fakulteten nu emellertid beslutat sig för att förklara Öhrvall icke vara i alla afseenden lämplig att erhålla förordnandet, så borde enligt min tanke dertill hafva anförts något skäl, som utvisar, hvaruti bristen består. När så icke skett, så synes mig fakultetens förklaring sjunka ned till rangen af en opinionsyttring, hvartill jag anser en myndighet icke böra bruka sin embetsställning gent emot en underordnad, när denna derigenom tillfogas skada på samma gång som han beröfvas hvarje möjlighet till sjelfförvar, åtminstone vill jag icke taga någon del deri.

Jag reserverar mig mot fakultetens förfarande äfven af den anledningen, att jag anser detsamma gifva ett betänkligt förordöme, hvilket, om det skulle vinna efterföljd, kan stifta mycket ondt. Ty, om ett sådant förfarande skulle blifva sed och ordet »olämplig» finge begagnas af än den ene, än den andre såsom ett slags veto för att stänga vägen för hvarje i något afseende misshaglig yngre lärare, så synes mig, då jag icke kan upptäcka någon begränsning för de motiv, som kunna skjutas bakom detta ord, deruti ligga en hotelse mot det, som jag anser böra skyddas såsom det viktigaste vilkoret för universitetets lif och framtid, nemligen lärares och lärjungars frihet i tanke och forskning, i tro och samvete.

Då jag icke kan frigöra mig från den tanken, att om fakulteten genom sitt förfarande skulle gifva stöd åt den opinionen att personer här vid universitetet förföljas för sin öfvertygelses skull och att fakulteten såsom vilkor för sina yngre lärares »lämplighet» fordrar, att de i alla ämnen och således äfven i sådana, som icke ega något som helst sammanhang med undervisningen, skola tänka lika med fakultetens ledamöter och i allt öfrigt behaga en tillfällig majoritet — fakulteten dermed skulle skrämja bort från sig många och deribland framför allt just dem, som sätta värde på tankens och forskningens frihet samt aktningen för andras ärliga öfvertygelse, och då jag anser just sådana personer ceteris paribus vara de bästa ämnena till univer-

sitetlärare — så måste jag äfven af denna anledning reservera mig mot fakultetens förfarande, så mycket mer som flere underordnade lärareplatser vid fakulteten nu stå lediga och jag skulle anse som en olycka om partiåsigter, vare sig på det religiösa, politiska eller andra områden, finge till förfång för skickligheten och dugligheten i facket direkt eller indirekt öfva något inflytande vid deras återbesättande.

Då jag anser det vara universitetets främsta uppgift i fråga om den studerande ungdomen att af den skapa sjelfständigt tänkande män och icke hycklande lycksökare, så vill jag fritagta mig från allt ansvar för följderna af fakultetens handling äfven i detta afseende.

Då det vidare, såsom jag vid flere föregående tillfällen sökt visa, på grund af sakens natur och gifna förhållanden alltid måste möta särskildt stora svårigheter att i fysiologi uppdraga dugliga lärareämnen och att fästa kompetenta personer vid den institution, som står under min närmaste ledning och vård, så anser jag det vara min pligt att motsätta mig hvarje åtgärd, som kan gå ut på att öka dessa svårigheter. Lyckligtvis har vid denna institution, i motsats till hvad förhållandet varit vid en och annan af de öfriga, vid behof af tjenstens uppehållande kompetente personer hittills alltid funnits att tillgå, men då jag befarar att efter hvad som nu skett motsatsen lätt kan komma att inträffa, så måste jag äfven särskildt af detta skäl reservera mig mot fakultetens förfarande att af för saken främmande skäl för icke fullt lämplig förklara en person, hvars lämplighet för den ifrågakvarande tjensten jag är närmast att kunna bedöma.

På nu anförda hufvudsakliga skäl har jag ansett mig tvungen att reservera mig mot fakultetens yttrande i den del, som afser ett nedsättande omdöme om Licentiaten Öhrvalls lämplighet till erhållande af förordnande å Laboratorstjensten i Experimentel Fysiologi och Medicinsk Fysik, förmenande jag Öhrvalls kompetens, skicklighet och lämplighet att sköta tjensten vara tillräckligt styrkta, för att hans erbjudande att åtaga sig uppdraget mot samma ringa ersättning som förut synnerligast under nuvarande omständigheter hade kunnat utan vidare med nöje och tacksamhet af fakulteten mottagas.

För öfrigt anhåller jag att till belysning af de tvingande omständigheter, som fakulteten åberopat såsom motiv för sitt beslut att ändock föreslå Öhrvall till förordnandets erhållande, få fästa uppmärksamheten derpå att dessa redan den 21 Decem-

ber 1887, enligt hvad den dagens protokoll utvisar, vore fakulteten bekanta, samt att till undvikande af missförstånd med anledning af det sammanhang, i hvilket fakulteten, vid affattandet af sitt beslut, på tre ställen nämt mitt namn, få hänvisa till de bilagor, som jag bifogat till stöd för mina åtgöranden i saken.

Dessa bilagor innehålla bland annat intyg af professorerna i fysiologi vid Karolinska institutet och Lunds universitet, hrr Tigerstedt och Blix, enligt hvilka någon annan till platsen kompetent person än med. lic. Öhrvall icke funnes att tillgå, och af specialisten professor Löwegren om prof. Holmgrens ögonsjukdom.

2. Professor **Mestertons** reservation i medicinska fakulteten:

Då jag anser det vara af professorn i ämnet tillräckligt ådagalagdt, att lic. Öhrvall är fullt skicklig och kompetent att förestå laboratorstjänsten i medicinsk fysik och experimentel fysiologi, och hvilken tjänst han såsom medicine kandidat under 2 föregående år med berömmelse förestått och därvid på det säkraste af alla sätt haft tillfälle att visa sin lämplighet, så vill jag för min del med nöje bifalla professors i ämnet anhållan, att bemalte Ö. måtte varda föreslagen till erhållande af förnyadt förordnande, och detta så mycket hellre som upplyst blifvit, att han för närvarande är den ende i vårt land, som på en gång är kompetent, villig och oförhindrad att ett sådant förordnande emottaga.

På samma gång känner jag mig uppfordrad till den bestämda förklaringen, att jag icke vill deltaga i majoritetens beslut att vid sitt förslag om Öhrvalls förordnande uttala något, som kan tolkas såsom ett yttande mot den förslagnes person eller åsichter. För öfrigt anser jag ett sådant uttalande hvarken nödigt eller ens klokt, emedan det möjligen kan skada den föreslagne, men däremot på intet sätt gagna hvarken fakulteten eller undervisningen; tvärt om anser jag, att en sådan yttring af bristande humanitet mot en duglig och redbar person för hans öfvertygelses skull kan lända fakulteten själf och dess framtid till oberäknelig skada, i afseende på hvilken jag uttryckligen vill undgå allt ansvar.

Jag reserverar mig därför mot medicinska fakultetens beslut i denna del.

3. Professor **Holmgrens** reservation i Upsala mindre akademiska konsistorium:

Då jag icke kan deltaga i majoritetens beslut att hos Universitetets kansler afstyrka bifall till Medicinska Fakultetens förslag att Licentiaten Öhrvall måtte erhålla förordnande å Laboratorstjenst i Experimentel Fysiologi och Medicinsk Fysik för den tid och mot det arvode, som Fakulteten likaledes föreslagit, så anhåller jag att få till protokollet anföra och motivera min särskilda mening.

Med hänvisande i öfrigt till tillämpliga delar af innehållet i min vid detta ärendes behandling i Medicinska Fakulteten till dess protokoll afgifva reservation, får jag nu särskildt anföra följande.

Då den Medicinska Fakulteten, trots sin visserligen icke motiverade, men dock tydligen visade motvilja mot Licentiaten Öhrvalls förordnande, dock funnit sig »tvungen» att föreslå honom till detsammans erhållande, så har detta uppenbarligen icke skett utan tvingande skäl. Också synas mig de skäl, som Fakulteten anfört, vara så tungt vägande att den myndighet, hvilken enligt Universitetets statuter § 38 »skall vaka öfver den akademiska undervisningens tillbörliga gång», enligt min tanke deraf borde finna sig uppfordrad att tillstyrka bifall till Fakultetens förslag. Såvidt jag känner, torde det heller icke vara vanligt, att det mindre konsistoriet afstyrker bifall till ett förslag rörande undervisningens tillfälliga bestridande, när detsamma så godt som enhälligt af vederbörande Fakultet blifvit framställt och motiveradt med så starka skäl som nu. De faktiska förhållanden, på hvilka Fakulteten i detta fall efter moget öfvervägande stödt sitt förslag, lära ändock icke kunna ändras af någon konsistorieåtgärd, hvadan konsistoriets beslut att afstyrka bifall till Medicinska Fakultetens förslag om Öhrvalls förordnande, i händelse det skulle vinna afseende, långt ifrån att »befordra» tvärtom skulle lägga ett väsentligt hinder i vägen för »undervisningens tillbörliga gång». För mig liksom för Medicinska Fakulteten är det nämligen uppenbart, att hur man än på papperet må förordna om undervisningens uppehållande vid Fysiologiska Institutionen på annat sätt än det af Medicinska Fakulteten nu föreslagna, så måste i verkligheten ett af de två inträffa, antingen att undervisningen kommer att lida väsentlig skada eller också att jag af omtanke att söka förebygga detta, pressas att åtaga mig större andel af arbetet än som är mig

möjligt utan risk att förlora synförmågan på ett eller i värsta fall på båda ögonen.

Under andra omständigheter och vid verkligt behof skulle jag nog vara villig att åtaga mig mer omfattande tienstgöring och större risk än jag är skyldig, likasom jag förr gjort det, och som jag i min tjenst ådragit mig den ögonsjukdom, hvaraf jag nu enligt handlingarna bifogadt läkarebetyg lider; men att nu, då jag är i större behof än vanligt af hjelp vid undervisningen och då sådan hjelp på nära håll står tillbuds, bringa ett så stort offer, dertill skulle jag anse mig behöfva såsom sporre ett annat ändamål än det, för hvars vinnande det mindre konsistoriet nu gifver undervisningens påtagliga intressen en, enligt min tanke, alltför underordnad plats.

Beträffande de skäl, hvilka konsistoriet anfört såsom stöd för sitt beslut i denna sak, så kan jag för min del under inga omständigheter godkänna desamma och allra minst nu anse dem tillräckliga för ändamålet. I fråga om Öhrvalls inblandning i det mycket omtalade s. k. Verdandimålet, har jag redan förut haft tillfälle att till konsistoriets protokoll uttala min enskilda mening och får dertill hänvisa. Beträffande åter innehållet af den skrift, i hvilken Öhrvall gemensamt med sina dåvarande kamrater i styrelsen för föreningen Verdandi hos kanslern anfört besvär öfver det mindre konsistoriets dom, så har jag efter derom nu tagen kännedom deruti icke kunnat finna något som berättigar mig att anse eller förklara honom olämplig att förestå den Laboratorstjenst, om hvilken nu är fråga.

Efter mitt omdöme och min erfarenhet om Öhrvalls hitills utöfvade lärareverksamhet och inflytande på lärjungarne samt efter allt hvad jag i öfrigt om honom känner, är jag honom skyldig det erkännandet, att jag anser honom lika lämplig för det nu ifrågavarande förordnandet som de fleste andra lärare här vid universitetet hvar för sitt särskilda uppdrag. Under sådana förhållanden och synnerligast under nu för handen varande omständigheter anser jag det vara min pligt såsom medlem af detta konsistorium att på det lifligaste tillstyrka bifall till den Medicinska Fakultetens förslag om Öhrvalls förordnande.

Upsala den 28 Januari 1888.

Fritiof Holmgren.

Aria ur Op. Trollflöjten

med variationer.

Stig upp, jag radda vill din ära,
Jag läser i ditt öppna hjerta,
Att ren en annan herskar der.
Din sällhet blott är mitt begär,
Min ömhet gör dig ingen smärta,
Dock skänkes ej din frihet dig.

Sarastro-W—n till Pamina-K. Teatern.

Herr *Conrad Behrens* kom med värfoglarne och slog några djupa toner på k. operan kort före dess dödsfall.

»*I dessa fridens bygdern*», sjöng hr B. Jo, jag tackar, jag. Har någon plats varit ofridens bygd under den sista tiden, har det varit k. teatern. Dödsryckningarna voro svåra. De mest motsägande rykten korsade hvarann. Upe i kansliet hade man sitt lilla hopp kvar än i det sista. Det var vackert, men det halp intet. Svåra dagar, då nervositeten ville taga ut sin rätt. Och så dessa evinnerliga sömmerskeräkningar, som små näpna jungfrur komma upp med, niga så vackert och betrakta vederbörande med så smältande kammarjungfrublickar, att fröknarna Bäckström & Åkerlund och fru Lindström riktigt borde slå sig ned i de enkla rummen att studera. Men intet hjälper, »vi betala ej», och den lilla vänder åter, snopen och reflekterande i sin subrettsjäl öfver k. teaterns förfall och konstens.

»*Ej hatets kä-ä-änsla rå-är*». Och dertill hr Conrads (icke Behrens'), förräderi att vilja operera à part. Detta ingaf stor farhåga sedan slaget i riksdagen stått och nederlaget var klart. »Har man sett på?» »Et tu Brute». »5,000 pr månad». »Går aldrig».

»*Blott oskuld, vett och dygdern*». Och vidare en hotande silhuett från Göteborgs horisont. Ett rykte säger visserligen att silhuetten ej tages till nåder af rebellerna vid Kungsträdgården. »Får inte bli med, he, he, he». Vackert också!

G. H. T. upplyser att silhuetten underdånigst besvurits om deltagande och att han välvilligt skänkt sitt deltagande. Gudar!

»*De herska — ja de herska-a-a här*». Ja men si det skall vi försöka stoppa! Och så slås fortepianot upp och quatre-mains-et börjar. Det går med rutin och aplomb. Det är musik, »som går till kungen fram». För resten samma visa som i fjol: k. teaterstyrelsens obetvingeliga rädsla att konsortierna skola släpa konstens fana i dyn i brist på slik duktig *fanbärare* som k. teaterstyrelsen hittills disponerat o. s. v.

Det var en frukt af »en oafvislig pligt mot den institution, hvars vårdande och utveckling (inveckling? afveckling??) utgjort det ansvarsfulla och ärofulla uppdrag, som — — —»

»Djupt kända bekymmer öfver k. teatrarne sålunda mörka framtid» var också en driffjäder.

»Det må vara att hoppas» att riksdagen ger med sig, tror k. teaterdirektionen. Det må också vara att hoppas att vårt kungliga majestät begriper k. teaterstyrelsens svenska.

»Åran att vara vid min teater» borde nästan förutsätta hjälplig insigt i »årans och hjeltarne språk».

»K. teatrarne sålunda mörka framtid» identifieras med konsortieprojekten.

»*Från dessa helga murar, hat, vrede bannlyst är*». Om hr Fredrikson — l'impertinent — kommer hit igen, så skall han bara komma att tänka på ekonomien, insinuerar styrelsen, glad i vissheten att inte ha *slikt* på sitt samvete.

Så betänk dock, söta goda kunglig majestät! Han skall tänka på ekonomien, det blir en ryslig kontrast mot oss, som inte tänkt något alls!

»*Försätet här ej tuvar*». Derfor, o konung, tag svenska nationalteatrarne in igen under hofstaten mellan stall- och köksdepartementen. Då skall riksdagen bli villig att punga ut. När nationens ombud se att nationens teatrar blifvit hofteatrar under majestätets »personliga hägn» (som förste direktör eller hur?) — då skola de genast låta mynten rinna i kapp med Stockholms »tyranner», på hvilka omförmälda metarmorfos profeteras skola göra det mest revolutionära inflytande — de också.

»*Blott enfald råder här*». Alltså böra ej hrr N:s eller F:s funderingar till åtgärd föranleda, utan detta vårt förslag följas såsom varande »den enda räddningen för Gustaf den tredjes nu i så hög grad (af hrr N. & F.) hotade teater.» Hör, styrelsen ropar på skydd, skydd som de argaste protektionister, »det skydd som teatrarne njutit under E. M:ts och E. M:ts höga

föregångare.» Om hans majestät frågar hvem som får betala skyddet, så blir det att svara — icke utländingen den här gången — utan f. d. utländingen, familjen Bernadotte. Med som sagdt förespegladt underdånigt och benäget (!) biträde af Sveriges Riksdag och Stockholms Stadsfullmäktige. »Blott enfald, blott enfald råder här».

»Han vandrar ledd af deras hand med snabbhet till ett bättre land». D. v. s. den svenska dramatiska konsten, för hvilken styrelsen säger sig hysa »varm kärlek och djup aktning». Ändtligen något nytt för hans majestät att lära. K. teaterstyrelsen hyser varm kärlek och djup aktning för den dramatiska konsten. Äfven för oss simpla dödliga — hvilken öfverraskning! Hvilken nyhet, att k. teaterstyrelsen hyser varm kärlek och djup aktning. Hur roligt! Och den har sagt det sjelf. Det roligaste af allt!

Och mycket riktigt konsten har också — »ledd af deras hand, vandrat till ett bättre land».

»Ärofulla, ansvarsfulla uppdrag!»

»Den hit ett hatfullt hjerta bär, ej himlens ynnest värdig är». Som nu t. ex. hr F., som kanske till på köpet grinar åt oss. Han skulle då till slut få vatten på sin qvarn. Men gif aldrig sanktion! »Ej himlens gunst värdig är».

Extrait: »Om teatrarne öfverlemnas åt den enskilda spekulationen, så synes för direktionen stor fara för handen, att mellantiden blir ödesdiger för den dramatiska konsten.»

Hvarför nu i all världen kompromettera sig med den der fatala att-satsen, så fatal i alla hänseenden?

Till på köpet när k. teaterstyrelsens mening med sin o-mening och hela plakatet dessutom blir så kristallklar, då att-satsen utelemnas, så här:

»Om teatrarne öfverlemnas åt den enskilda spekulationen, så synes för direktionen stor fara för handen.» Punkt.

Det är alldeles nog och fullt tydligt.

Men icke så styrelsens pretention på att »uppfattningen af nationalteatrarne betydelse såsom uppfostrande icke blott i sedligt, utan ock i många andra (osedliga?) hänseenden trängt djupt ned i nationens medvetande».

Skulle detta ske t. ex. genom »Les surprises du divorce». Är det från Théâtre de Vaudeville svenska teatern skall importera sin uppfostrande makt? Genom att exponera slika delikata familjeinteriorer, der herrskapen gifta sig och örfila upp hvarandra huller om buller i skydd af den öfversvinneliga komiska

glorian från en tårta, som sparkas i luften, och en gammal balett-kjol, som — dito, dito.

Kassapjes! Afväpnande ord! »Sköna Helena» var det ock, hvarför skulle ej »Skilsmessan» bli det, ett stycke, som på det dramatiska området intar samma bemärkta plats i Dramat. Teaterns repertoire som »Sköna Helena», tvenne värdiga motbilder i smak, finhet, ehuru ej i qvickhet, ty mot »den skönas» qvickheter är farsen dum, dum och grof.

Publiken, uppfostrad vid farser, vill ej se annat. Dramatiska Teatern är den bästa farsteatern vi ha. Den har tagit loften af Södra, liksom den har tagit pjeser från Vasa-teatern.

»Varm kärlek och djup aktning»

O Plato, Plato! Och konsten?

»Han vandrar ledd af deras hand

Med snabbhet till ett bättre

— ett bä-ättre land (Slutfall djupt ned på låga E.)

* * *

Meningen var att analysera hr *Behrens'* sätt att sjunga den celebra arian. Men så erinrade vi oss att vi i hr *Willman* ega en ännu utmärktare Sarastro. Och därför läto vi oss angeläget vara att analysera denna stora konstnårs föredrag, särdeles som det beprydes af en mängd nya och öfverraskande varianter, hvilka vi haft nöjet att meddela våra läsare.

Tacksamma för hvad vi sett och hört, af denne utmärkte konstnär, är det ej annat än en kär pligt för mig och mina läsare och läsare att till slut samfäldt uppstämma hyllningskören:

»Säll lefve Sarastro! Till samfundets heder!
Han åt oss vår lycka och glädje bereder!
Må ständigt han blomstra i visdomens skygd
Vi tillbedja honom, vi värda hans dygd!»

17 Maj.

Volontaire.

Skrifvel: »Blott enfald herskar här», bör egentligen vara: blott dygd, men att vara »enfaldiga som ormar» rekommenderas ju som en dygd. Ännu ett: »Med snabbhet till ett bättre land», bör heta: med trygghet, men som *fort* och *väl* i detta enda fall tyckas förenas, så må det stå, som det står.

Den tredje maj.

En dämpad och sorgtyngd dager råder
I grafvens helgade kor.
Der hvilat bland döda furstenåder
Vår kunglige herres bror.

I drömlös och evig sömn han hvilat,
Der sover han ljuft och godt.
Från rutan en mattblek stråle smilat
I kungliga likens slott.

Derute är hängd på immigt fönster
En enkel krans af cypress.
Den bundits i hop i konstlöst mönster;
Till kung Carl, är dess korta adress.

En ömsint kvinna och svag — antagligt —
Bar gåfvan i tysthet dit.
Hon varit en tid — gunås, ej lagligt —
Hans majestäts favorit!

Tre lustrer ha gått — hon jemt dock saknar
Den fröjd, som kärleken gaf.
Hon smyckat, fast kungen aldrig vaknar,
Hvart år hans murade graf.

De tidningar stränga, dygdefasta,
Som värna åldrig moral,
Som lysa i bann — och dermed basta! —
Hvart kärlekens fria val

Och sky som en pest hvar hädisk syftning
Att furstar synda i smyg
Och alltid ge prof på högre lyftning,
Då smädarn får sitt betyg.

De skynda alltjemt att vördsamt orda
Om kungens krans, som man vet. —
Men skymfas ej dermed Vår Herres smorda?
Månn tro de ha tänkt på det?

Vox.

Början af slutet

eller

Protektionismens tackjernsskodda Achilles-häl.

När vi för ett par månader sedan togo farväl af *nos amis l'ennemis* — jag menar gifvetvis protektionisterne och skall förklara mig längre ned, på tal om utsigten för en förlängning af franska handelstraktaten — hade de, tack vare ett lyckligt farsmotiv, smugit sig in genom en af frihandlarne obehövad bakport, alltså på den gemenskapen s. k. teologiska eller köksvägen (här speciellt ångköksvägen) och med ens stormat fram, eröfrande den stora inkörsporten till tullskyddets förlofvade land. Den hade visserligen gnisslat starkt på sitt berömda gångjern, vanligen kalladt rågtullen, och därför måst smörjas med fläsk, smör och allehanda kompromiss-salvor, men stod emellertid nu på vid gavel. Våra beskyddare, inkräktarne, trängde på i vild rusning, alldeles som kö'n utanför Operahuset, när porten till biljettkontoret fordom slogs upp vid förköpen till Trebelli- eller Sarah-Bernhardts-föreställningarna. »Skydds»patronerne tågade hjeltomodigt fram, i ångqvarnsrök och mjöldam, som ännu ej skingrats, då vi lemnade dem åt deras öde i »den protektionistiska återvändsgränden».

Det gick dem visserligen till punkt och pricka, som vi då spådde; och om våra förutsägelser slogo in något långsamt i enskildheterna, så skedde det så mycket säkrare i hufvudsaken. På de stora ansträngningarna följde en förslappning. De öfver-spända förhoppningarnas strängar brusto tidt och ofta; allt mer dämpadt ljödo lofsångerna öfver tullskyddets välsignelser. Ja, skärande dissonanser förnummos vid utförandet af den militärmusik, som komponerats i höggvarteret egentligen för att icke blott elda de gemenes stridslust och hålla dem att gå i jemn takt med befälet, utan äfven i ändamål att smeka amatörers och

öfrige civiles öron. Än mer: ljud ej sjelfve general Jöns Rundbäcks brumstämma, likt en doft resonerande, reserverande, varnande orgelbasun midt i utskottsjublet öfver superfosfattullen?

* * *

Så kom det andra och största, eller åtminstone (utan oartighet sagdt) tjockaste tullbetänkandet till världen. Födslovåndorna måtte varit svåra inom det höglöfliga bevillningsutskottet, och om annars ryktet talar sant, kunde förlossningen ske endast genom artificiella medel.

Var ungen välskapad, utrustad med normala sinnen och fortkomstledamöter? För att icke behöfva lemna ett allt för bestämdt och sannolikt för protektionisterna misshagligt svar härfpå, skulle jag helst vilja gifva samma undvikande besked som det, hvarmed en ung medicine licentiat en gång affärdade en hysterisk och frågvis dame, som nödvändigt ville veta, hvad slags sjukdom hon led af. »Det skall visa sig vid obduktionen!» förklarade den konsulterade doktorn tvärsäkert.

Man är verkligen så grym att långt på förhand, med den allra största bestämdhet förutsäga, när obduktionen af protektionisternes sistfödda opus skall försiggå. Om tre år härefter! Det bör kännas tröstande för patientens föräldrar, att han får lefva så länge; men såsom malört i deras glädjebägare blandar sig redan erfarenheten, att det blir ett dystert lif, som ej lemnar barnet någon ro för plågorna eller för läkares och qvacksalvares kurer och lika litet torde lemna de mer känslige bland »papporna» något lugn för samvetsförebärrelser. Låt vara, att ej alla hafva politiska samveten — de måtte väl åtminstone hysa faderskärlekens naturliga känsla.

Med Juli-kvartalets ingång skall hela den nya tulltaxan träda i kraft och dermed det »väl afvägda» skydd, som protektionisterna velat uppressa mot införseln af lyxartiklar, industriella nyttighetsartiklar och mången gång äfven råämnen för vår inhemska industri. Vi stå alltså nu vid början af slutet och kunna med ett visst nöje följa det förhastade och ofullgångna »nya systemets» ut- och afveckling.

Hvilken tulltaxa! Till sin idé ämnad att utgöra en vidsträckt och öfverstiglig kinesisk mur, som skulle fullständigt afspärrat oss mot hvarje någorlunda fri förbindelse med öfriga folk, har den i stället krympt i hop till en trång, mörk, af gamla medel-

tidsbyggnader inestängd, men genom en mängd kryphål och bakportar tillgänglig återvändsgränd, der hvarken sol eller måne lyser och det sunda förståndets ljus merendels flämtar endast matt genom dunklet. Ty hvad annat skall man kunna säga om ett »system», som påtvingar en mängd yrkes- eller fabriksidkare ett »skydd», som de helst skulle vilja upptaga i litania? Eller som dekreterar tullar, hvilka kosta staten långt mer i papper, bläck och bokföring, än de inbringa i statskassan? Eller som lägger tull på ett betydande antal jemförelsevis föga bearbetade alster, ehuru de råka att i sin ordning utgöra råämnen för stora, inhemska förädlingsindustrier? Eller som tager billiga och dyra artiklar i klump under samma tullsats, utan att bekymra sig om, att denna drabbar ytterst ojemnt och icke träffar den del af det färdiga alstret, som skulle »skyddas»? Eller som gynnar några få fabriker, hvilka ej behöfva skydd, ja kanske ej ens vilja hafva det, men på samma gång lägger en dryg, ofta ruinerande skatt på dessa fabrikers talrika kunder, representerande en mängd gagnande förut af konkurrensen tryckta industrier? Eller som bestämmer tullsatser, om hvilkas fullständiga otillräcklighet såsom skydd alla äro ense, men som står der för »principens» eller effektens skull, för harmonien i det hela — man vore frestad säga: för metoden i galenskapen — så framt ej helt enkelt för att vålla trassel och reta frihandlarne?

Alla dessa vidunderligheter voro ett offer på »systemets» altare. Man begick dem »för principens skull!» Så argumenterade nu protektionisterna, som eljes aldrig kunnat finna nog bittra och hänfulla uttryck om frihandlarnes fasthållande vid det fria varuutbytets grundsats, i den betydligt modifierade, till hufvudsakligen råämnen och lifsmedel begränsade form, hvori den hos oss tillämpats och stundom stämplat såsom ytterligheten af doktrinarism. Det var vid tanken härpå, som Erik Josias Sparre en gång inom Andra kammaren utbrast under en verklig eller låtsad hänförelse: »Åt fanders, hade jag så när sagt, med principerna!»

Men då nu protektionisterna sjelfve skulle tillämpa en princip, hvarför ej välja den, som de, mer eller mindre öppet, följt under 1887 års valrörelser och vid 1888 års utskotts- och statsrevisorsval och som lydde: »allt eller intet!» Hvarför nu, när det gällde att, med den nya tulltaxan såsom form, stöpa om näringslifvet — hvarför stundom skära till i växten, så att de nya skyddstullarne verka nästan som införselbud, medan man vid andra tillfällen knusslar på skyddet, så att det alls ej tjénar så-

som sådant, ej på minsta sätt bidrager att minska afsättningen för de utländske och i samma mån öka den för våra svenske tillverkare? Hvarför — jag väljer nu ett exempel ur högen — föreslå och genomdrifva en tull af 25 öre pr kg. å boktryckeristilar, hvilken ej halp någon, men skadade alla? Hvarför pruta på en tull af 40 öre, hvarmed den ena och förnämsta stilgjuterifirman, hrr P. A. Norstedt & Söner, förklarade sig belåten, hvilket deremot samma firma icke torde hafva varit med 25-örestullen, som mer drabbade firmans egen import af accidensstilar än gynnade hennes tillverkning af »brūdstilar» och som blef ett slag midt i ansigtet på nära nog alla boktryckerier inom landet, stora och små? Intet gagn ur skyddssynpunkt; endast föregående och en dryg skatt för frihandlarne, d. v. s. konsumenterne!

I en slik godtycklighet hos höglofl. bevillningsutskottet med ty åtföljande blind lydnad hos »tullpartiets kända majoritet» har man sannerligen svårt att spåra några andra principer än den af framlidne Jöns Persson från Sunnerbo åberopade: »jag tycker!» — hvilket tema för öfrigt förekom varieradt af utskottet på olika sätt, såsom t. ex. att utskottet »anser». »håller före», »har kommit till den öfvertygelsen» o. s. v. — och den dermed beslätade grundsats, som kan, med någon förändring, hemtas från en replik ur »Sköna Helena», sålunda: »tullskydd måste man ha, om än aldrig så lite!»

Stiltullen var för öfrigt märklig — man kunde med ett hvardagsuttryck säga: »stilfull» — i mer än ett afseende. Den afsåg att skattbelägga en näring, boktryckeriernas, som har talrika idkare och tvifvelsutän hör till de nödvändigaste, och att pålägga skatter till förmån för en af endast två svenska firmor bedrifven industri, stilgjuteriernas, som, äfven om den gynnades eller premierades än så mycket, dock aldrig skulle kunna fylla landets behof af mer än de vanligaste s. k. brūdstilarne och aldrig framgångsrikt täfla med utlandets tillverkningar. Förgäfves tiggde och bådo boktryckarne att slippa denna obilliga skatt. Förgäfves tecknade Svenska Dagbladets redaktör sitt namn bland petitionärerne; de många tjänster, hans blad gjort tullskyddssaken, voro tvifvelsutän värda en välvilligt lyssnande uppmärksamhet af hans meningsfränder — men nej! Protektionisterne ville ha tullen för »principens», för den goda sakens skull. Med en mycket mild tolkning skulle man kunna förklara detta så, att de närde samma platoniska klockarkärlek till allt, hvad tullar heter, som hr Jöns Rundbäck, då han i eget och andra jordbrukares intresse yrkade afslag å superfosfat-

tullen, men dock icke kunde förtiga, att han allra helst skulle önskat en mycket oskyldig tull af 25 öre pr 100 kg. Det låge annars nära till hands att undra, om ej stiltullen egentligen varit ämnad till demonstration eller till straff åt boktryckerierna för allt hvad de tryckt åt frihandelsvänliga författare eller förläggare. »Boktryckerierna hafva redan ett skydd i språket», anmärkte bevillningsutskottets ordförande djupsinnigt, och man tänkte dervid: »hur hyggligt af honom, att han ej försökt lägga tull på språket också!»

De fleste torde icke hafva tänkt så djupt som hr E. G. Boström, utan endast inbillat sig kunna uppdrifva en industri, som hos oss ej har tillräcklig jordmån och därför måste hålla sig inom ett begränsadt område. »Men den ifrågasatta tullen förslår ju ej; den är för låg!» invände man. »Betyder ingenting!» blef svaret. »Något skydd är alltid bättre än intet skydd!» Det beror dock på hur man ser saken. Ett otillräckligt skydd gör ej någon annan med visshet påräknelig nytta, än att det ökar statens inkomster; det verkar då som en finanstull. Det hjälper ej dem, som det skulle skydda, ehuru det lätt kan stjelpa konsumenterna af deras tillverkningar; följaktligen har det äfven den lilla olägenheten att — lätt framkalla ett bakslag.

Om man än ville söka med ljus och lycka bland hela massan af de nya skyddstullar, hvarmed den nya tulltaxan är späckad, så skulle man knappast kunna finna mer än allra högst ett par dussin, som någorlunda förverkligat de protektionistiske chefernes vackra löften om »ett väl afvägdt tullskydd». Endast så till vida innebär detta slagord en sanning, som en mängd tullsatser äro nog sväfvande, att ej luta bestämdt åt någotdera hållet, hvarken åt det rena och omaskerade tullskyddet eller åt det moderata skydd, som hos oss hittills oftast gått och gällt under namn af frihandel.

Deremot har visserligen i ej få andra fall skyddet tagits till så bastant, att det ominetgör hvarje möjlighet att utan stor ekonomisk förlust införa den skyddade varan. Stundom torde en sådan afsigt icke hafva varit så alldeles främmande för de ärade medlemmarne af bevillningsutskottet. Om man invänder, att en sådan beskyllning är ogrundad och orättvis, så svarar jag: alldeles icke. Skyddstullarne hafva i många fall motiverats och genomdrifvits med det öppet uttalade skäl, att man borde, om möjligt, alldeles hämma införseln af dessa i regeln dåliga utländska varor, detta godtköpskram, som fyller våra grossörers magasin och våra minuthandlares bodar. Ehuru ingen kan neka,

att rätt mycket af sanning innehålles i detta klander, så är dock visst, att protektionisterne ofta huggit i sten, när de sökt göra troligt, att den utländska tillverkningen af en vara alltid är sämre än den svenska. Det förhåller sig väl ändock så, att vårt land med sina inskränkta naturliga och ekonomiska hjälpmedel icke kan annat än inom jemförelsevis få områden lyckligt täfla med eller öfverträffa de stora industriidkande landen — äfven om företagsamheten hos oss vore större, än den i verkligheten är. Emellertid har det s. k. skyddet ofta gått ut på att försvåra eller utestänga en sådan fri täflan — och hvad verkan detta, om det lyckades, skulle utöfva på den svenska tillverkningens godhet, kan man lätt förutse.

Det är alldeles märkvärdigt, hvad skyddstullar kunna ha för en mångfaldig och mångsidig användbarhet. De duga först och främst till att hjälpa de näringar, som ej kunna bära sig, om de skötas på samma sätt som i fars eller farfars tid, och som därför väl behöfva ett hyende att luta sitt domnande hufvud till, ett skydd mot förbättringar i mönster, stil- och arbetsmetoder, kort sagdt: mot de nymodigheter, som konkurrensen eljes skulle framtvinga. Dernäst kunna skyddstullar användas — åtminstone försöksvis, ty ännu har ingen sett att de medfört åsyftad verkan — till att framkalla en rik växtlighet af nya industrier på sjelfva hälleberget eller i allt fall på en jordmån, som eljes icke alls är gynsam för dem, men väl för andra näringar. Vidare lämpa sig dessa tullar utmärkt till blokad mot vare sig utländsk lyx eller införsel af billigt gods, tjänande till lifvets nödtorft. Glömmas bör ej heller den effekt, som de, om än så misslyckade i och för sig, dock göra såsom fogar i eller dekorativa påhäng på »systemet», eller helt enkelt för att »pricka» och förarga frihandlarne samt tjena dem till straff för deras politiska villomeningar och androm till varnagel.

Jag höll på att glömma ett ting: skyddstullarne kunna äfven tjena för ett konstkritiskt ändamål — ett positivt ästetiskt syfte. Så förhåller det sig ju med tullen på positiv, äfven de gamla och begagnade. Man frågar härvid förgäfvets, hvilket svenskt yrke som meningens varit att skydda. Den hedervärda inhemska positivspelarenäringen skulle ju äfvenledes drabbas af skyddets obehag, enär den ej kan i evighet hala på sina redan tullfritt införda instrument och någon svensk positivtillverkning ännu ej veterligen uppstått. Hvarför ej klämma lika hårdt efter andra utländske virtuoser, på violin, piano, xylofon, ocarina o. s. v. som hedra oss med sina gästspelsbesök och taga mycket

djupare ned i svenska folkets fickor än de stackars utländske positivspelarne? Ja, hvarför ej först och främst sätta tull på utländska sångare eller sångerskor, som hafva sina instrument i sina strupar och rätteligen borde grupperas under särskilda tull-taxerubriker, med högsta tullsatsen för sopraner, dernäst för hjeltetenorer o. s. v.?

Jag har visserligen hört hviskas, att positivtullen skulle tjena som skydd för en viss tullvänlig riksdagsmans och organists musikaliska produktioner, men jag skall akta mig att utsprida ett så försmädligt rykte, utan vill i stället tro, att hans fina ästetiska nerver afficierats af de utländske positivhalarnes allt för simpla och brutala konst, som utan vare sig pre- eller post-ludier uppenbarar sig framför våra gårdsfönster och mången gång obarmhertigt stör vår middagslur.

Nyss antyddes, att vissa ofullgångna skyddstullsfoster skulle kunna rubriceras såsom finanstullar, ehuru, det måste medgifvas, både olämpliga och futtiga sådana. Detta kan ju sägas både om stiltullen och ännu mer om tackjernstullen, till hvilken jag återkommer längre ned. Men hvad positivtullen angår, torde den tynga fjäderlätt i statsfinansernas vågskål, och effekten blir nog ej synnerligen stor, äfven om man sammanslår denna statsinkomst med andra jmförliga, t. ex. de 44 kr., som beräknats inflyta genom tullen å borstbindarearbeten, eller de 300 kr., som bläcktullen förmodas inbringa — väl till märkandes endast omedelbart. Ty medelbart komma den och andra af samma slag att gagna vår inhemska produktion, tack vare den myckenhet bläck, som åtgår till ökad skriferi.

* * *

Bland alla de befängdheter, till hvilka bevillningsutskottet och »tullpartiets kända majoritet» gjorde sig skyldiga vid den nyligen slutade riksdagen, förefaller ingen så orimlig och ändamålslös som den nya tullen af 80 öre pr 100 kg. å »tack- och barlastjern samt skrot». Men orimligheten invercade ej till skada för denna tull; snarare tvärt om, ty den hade inpräglats som en dogm vid Nya landtmannapartiets samqväm och togs för god enligt den gamla teologiska grundsatsen: »jag tror, emedan det är oförnuftigt». Denna tackjernstull var, sade protektionisterne, alldeles detsamma för industrien som rågtullen för jordbruket; båda förliknades vid inkörsportar till det nya systemet

eller vid »gångjern» för dörren till tullskyddets Eldorado. Jemförelsen var onekligen haltande. Hade den hållit streck, så skulle man ju väntat sig, att tackjernstullen ställts främst och gjorts till vilkor eller åtminstone förutsättning för allt det öfriga; men det ville eller vågade ej tullpartiet. Det dristade ej knappast att på allvar upptaga till vederläggning alla de dräpande inkasten mot denna tull, utan åtnöjde sig med att förkunna den icke alldeles exakta satsen, att tackjernet icke är en råvara, men en arbetsprodukt (det är väl bådadera!), och åberopa, att när alla andra näringar skulle huggas med skydd, borde masugnsdriften ej bli lottlös. Ingenting var lättare än att kullkasta dessa skäl med en påminnelse om, att tackjern är en råvara för de mekaniska verkstäderna, gjuterierna och redskapsfabrikerna, som ej kunna tillräckligt skyddas, så länge den franska traktaten kvarstår, att vidare här ej var fråga om någon näring, som behöfde skyddas, ty vi kunna ej till skäligt pris tillverka jern, jemförligt med det engelska gjuttackjernet, som just är föremål för den ifrågavarande importen, och att i hvad fall som helst den föreslagna tullsatsen var alldeles för låg att tjena som skydd. En tull af 34 öre pr centner kunde ej närma prisen å det engelska och det svenska jernet så, att våra bruksegare hade något gagn deraf, men väl måste den skada gjuteriernas och de mekaniska verkstädernas förädlingsindustri.

Några verkliga motskäl förmådde protektionisterne ej härvid åberopa. Men partidisciplinen och envisheten voro starka, och då alla allvarliga försök att försvara en sjuk sak måst öfvergifvas, tillgrepos i stället skämtet och sjelfironien. Baron Klincowström betecknade ett afslag å tackjernstullen såsom ett mord på hela det nya systemet, men ett bifall till den samma såsom liktydigt med goda partier för brukspatronernas döttrar, ja, en humanitetsfråga. I öfvermåttet af sin glädje hade den gode baronen svårt att beherska sig. . . .

På skäl af så dräplig beskaffenhet som de nyss omtalade antogs tackjernstullen af båda kamrarne. Den behöfde icke hånskjutas till en gemensam omröstning, såsom fallet var med plåt-tullen, hvarom Andra kammarens från början fattat ett moderat beslut, till förmån både för de mekaniska verkstäderna, som förbruka den gröfre plåten, och för konservfabrikerna, som använda den finare, förtennade.

Hvad skall man säga om en tulltaxa, hvars viktigaste tullsatser sålunda bestämmas på måfå, till trots för alla goda skäl? Eller om ett »system», som blir så fullständigt sondertrasadt

till och med af sina egne anhängare? Nog sant, att trasorna delvis hoplappades vid de gemensamma omröstningarna, men det lappverket vittnade allt utom fördelaktigt med afseende på särskildt Andre kammarens sjelfständighet och stadga i åsichter. Ty Andre kammaren hade åtrat sig i åtskilliga af de viktigaste frågorna; den hade öfvergifvit oppositionens stråt och röstade nu med majoriteten inom Förste kammaren i fråga om plåttullen, potatistullen, förkastandet af lintullen, nedsättningen i kaffetullen m. m. I sistnämnda fall var omvändelsen värd erkännande; men den skulle ej behöft förekomma alls, om kammaren förut varit mindre vankelmodig.

* * *

När de båda myndigheterna Kommerskollegium och Generaltullstyrelsen för några veckor sedan afgifvit sitt gemensamma utlåtande öfver riksdagens, från regeringen remitterade skrifvelse med den nya tulltaxan, utbrusto de tullvänliga bladen i ett förtrytsrmt ogillande af utlåtandets innehåll. Någoting annat var ju icke att vänta, så länge hrr Wærn och Bennich sitta kvar såsom chefer för de nämnda verken, ty dessa båda män hafva intagit en så framskjuten ställning i striden för en moderat frihandel, att allt, hvad de taga sig till, är för tullvännenne en styggelse. Om de sistnämnde kunnat tänka lugnt och vara rättvisa, hade de bort medgifva, att utlåtandet var så hofsamt som möjligt och ej gjorde andra anmärkingar än de allra nödvändigaste. Att vederbörande i en helt kort inledning uttalade sin öfvertygelse om det okloka och skadliga i en brådstörtad öfvergång till ett nytt tullsystem utan någon föregående sorgfällig utredning i saken; att de häri sågo en betänkelig rubbning af många näringars lifsvilkor, till fördel för somliga, men till skada eller undergång för ännu flere — detta förklarades af tullpartiets organ vara en öfverflödig, opassande, betydelselös meningsyttring, som alls icke bort förekomma. De båda verkens ämbetsmän skulle alltså ej egt befogenhet att ens antyda, hvad de buro på hjertat; de hade bort ängsligt sticka under stol dermed, af feg undfallenhet för de, tack vare en slump och för en lätt öfverskådlig framtid makthafvande, och äfven med risk att anses omvända till tron på de s. k. nya lärorna. Ämbetsverkens yttrandefrihet skulle ej få begagnas så, att de gjorde någon den ringaste antydning om sin oförändrade öfvertygelse i principfrågan!

Ser man saken lidelsefritt, så kan man ej neka, att kommerskollegiet och tullstyrelsen vidrörde det i sig sjelft mycket ömtåliga ämnet med så lätt hand som möjligt. De sökte ej anledning till klander, utan undveko sådana. De lemnade å sido en noggrannare pröfning af de nya eller höjda skyddstullarnes påstådda egenskap att vara »väl afvägda» och läto endast förstå, att så ej var förhållandet och att många af dem hade väl behöft en noggrann undersökning af den komité, som ju tullvännen i allt fall funnit sig böra begära af regeringen. Utlåtandet inskränkte sig därför till att påpeka endast de mest i ögonen fallande motsägelserna i den nya tulltaxan, att föreslå rättelser af vissa oklarheter och oegentligheter och förorda undanrödjan af åtskilliga svårigheter, som skulle kunna uppstå vid tillämpningen. Med mer grannlagenhet kunde näppeligen desse vederbörande gått till väga, så länge de nye maktgande ännu ej försett dem med munlås.

Några nämnvärda svårigheter eller hinder hafva således ej lagts i vägen för regeringens och tullvännernes åstundan att låta den motsedda tulltaxan ofördröjligen träda i tillämpning. Vi äro därför snart nog midt uppe i dess välsignelser . . . Det blir »början af slutet».

* * *

De allra närmaste verkningarna hafva emellertid länge varit skönjbara i en oerhörd import, som hotar att för det närmaste året och kanske ännu längre göra många af de beslutade tullsatserna alldeles vanmäktiga. Till en början såg det ut, som om importörerna på Vestkusten och särskildt i Göteborg fått alla trumfen på sina händer; men äntligen bröts den långa, för protektionisterne så gynsamma isblokaden i Östersjön; Stockholm och öfriga hamnar på östkusten blefvo öppna, och sedan har man äfven der arbetat med feberaktig ifver för att, medan ännu tullfriheten eller de måttliga tullarne äro gällande, hinna få in förråd för ett eller kanske flere år. Det skall sannolikt lyckas, hvad de alla de viktigaste artiklarne angår. Af engelskt gjutackjern hade redan för ett par månader sedan införts från Middlesborough till Göteborg quantiteter, som tills vidare fullständigt trotsa tullen. Likaså af amerikanskt fläsk m. fl. »stora» artiklar. Stockholm har, såsom redan nämnts, kommit i efterhand, men söker att taga skadan igen; man behöfver endast göra en kort promenad mellan Stadsgården och framåt Skeppsbron för att öfvertyga sig härom.

Om importörerne och andra frihandlare jublade allt för mycket häröfver, så vore de ganska okloka. Alldeles gifvet är, att en sådan onaturlig införsel måste för en lång tid öfverfylla marknaden och genast trycka ned prisen. Detta betyder icke så mycket för de grossörer, som hafva tillräckligt förlagskapital eller hvad man kallar »god rygg»; de kunna lugnt se tiden an och hålla på sina lager (hvad beträffar t. ex. det amerikanska fläsket, lära dock omsaltning och andra besvärligheter vara oundvikliga). Men om hur många kan väl det sägas? De fleste nödgas, när vaxlarne förfalla om, låt oss säga, ett halft år härefter, sälja det importerade, nära nog till hvad pris som helst, och trycka då ned prisen för alla andra inom samma handelsbransch. Det blir ett jämmer och elände. Protektionisterna, som framkallat det, skola söka att två sina händer och säga, att köpmännen kunde låtit bli att importera så mycket; men det rådet innebär ingenting mer eller mindre, än att de hade bort upphöra med sin förra verksamhet. Frågan är dock, om de ej valde det bästa af två onda ting, då de beslöto att spekulera i låga tullar eller tullfrihet. För öfrigt hafva importörerne den relativa tillfredsställelsen att icke stå ensamme i den allmänna rubbning och villervalla, hvarmed »det nya systemet» hemsökt våra näringar.

Det kännbaraste slaget träffar tullvännen sjelfve, ty det blir på samma gång ett bakslag och en grym missräkning. Redan sjelfva tullsatserna måste mängen gång föranleda en sådan. De vore ofta ingenting annat än demonstrationer för systemet eller metkrokar för att fånga de tveksamme, men i sak rena halfmesyrer, som ingenting båtade ur skyddssynpunkt, men endast retade motpartiet. Och då nu erfarenheten visar, att äfven de tullsats, som i och för sig skulle varit tillräckligt verksamma, dock blifva för en lång tid gagnlösa till följd af den stegrade införseln, kan man ej undra, om förhoppningarna och tålmodet tryta för protektionisterna. Deras partichefer och tidningsredaktörer hade lofvat dem något helt annat eller åtmiustone aktat sig för hvarje försök att skingra illusionerna, att i och med protektionismens seger skulle allt ekonomiskt betryck vara afskaffadt. Den stora hopen hade blindt svurit fanan, men finner nu, att generalstabens operationsplan var för kortsynt, att fälttåget ej afgjorts genom blott en enda, medels öfverrumpling vunnen och något tvifvelaktig seger, och att invasionsarmén ryckt för hastigt framåt genom okända trakter i fiendeland, der den ej hunnit trygga sina förbindelser i ryggen.

Hvad blir nu den närmaste följden? Helt visst en allmän klagan inom orterna öfver det af riksdagen skänkta tullskyddet och högljudda yrkanden, att det måtte antingen afskaffas eller skärpas. När snart nog den af riksdagen begärda tullkomitéen blifvit tillsatt, lär den få fullt upp att göra med pröfningen af sådana klagomål och kan knappast slå döförat till, den må vara så renhårig som helst i sin protektionism. Det blir då säkerligen allt utom lätt att sammanhålla tullpartiets olika och stridiga element, så vidt ej de fordom styrande inom 1888 års bevillningsutskott »lemna», i vissa stycken, »sina åsichter bakom sig». Ett mognare omdöme, grundadt på de senaste månadernas erfarenheter, skall dock i förening med det större lugn, som ett komitéarbete medgifver, sannolikt leda till bättre öfvertänkta beslut än 1888 års bevillningsutskotts. Under tiden blifva nog ej tidningarna och folkmötena överksamma; »Föreningen mot lifsmedelstullar» skall finna gynsamma tillfällen att angripa de ömtåliga punkterna i skyddssystemet, hvars anhängare svårigen kunna sammanhållas endast genom fagra löften eller andra konstlade medel.

Föga mer än ett halft år återstår nu till 1889 års riksdags början; man kan således ställa synglasen för att sluta till dess hållning i tullfrågorna. Ty att dessa skulle få alldeles ligga nere, till fromma för andra riksdagsarbeten, är högst osannolikt. Om också inga massmotioner om ändrade tullsätser komma att se dagen år 1889, om partiledarne å ömse sidor besluta sig för vapenhvila, så lär väl ingenting hindra enstaka motionärers försök att i de slutna omröstningarna genomdrifva sina önskingar. Frestelsen dertill ligger så mycket närmare till hands, som många viktiga hörn- eller dekorationsstenar sitta tämligen löst infogade i den nya byggnaden, afpassade som de blifvit genom en eller annan rösts öfvervigt i någondera kammaren eller båda gemensamt. Många bland protektionisterna skola snart ha kommit till insigt om de beslutade skyddstullarnes otillräcklighet och påyrka, att de höjas, hvilket ock torde från början varit partiledarnes innersta tanke; men för frihandlarne skall sådant utgöra en välkommen anledning att söka afskaffa det gagnlösa skyddet. Antagligen skall tullkomitéen då tjena som broms, så att 1888 års »system» ej får allt för brådstörtad fart på resan utföre. Men nedåt bär det ändå.

* * *

Till upplysning för de ärade tullvänner, som läsa denna uppsats, ber jag få nämna, att dess författare är fri från både fördomar och personlig ovilja mot det ena eller andra partiet. Om betraktelserna här ofvanl uta afgjort åt frihandelsidan, så skall jag dock vara den förste att medgifva, att våra frihandlare bära den tygsta delen af ansvaret för det nuvarande tillståndet. Deras politiska martschreieri, innehållslösa pladder och råa ton, deras halsstarriga fasthållande vid det gamla s. k. frihandels-systemet, om hvars förtjenster och brister de dock i allmänhet hade en mycket oklar föreställning, kort sagdt: hela den humbug, som frodats här på de sista åren, under Aftonbladets och »Liberala valmansföreningens» anspicier, har väsentligen bidragit att skrämma bort många verkligt liberala och sansade från förbindelsen med ett parti, som gick till sådana orimligheter. Häri-genom vunno tullvännen en tillökning i styrka, som de eljest aldrig skulle fått.

Men sedan man sagt frihandlarne sanningen i detta stycke, bör man ej dölja, att tullvännen, hur ihärdigt och i vissa afseenden klokt de skött sin agitation, dock ej visat sig fullt vuxna svärigheterna i den nya ställning, hvori de oförmodadt kommit, mer genom en god lycka än egen konst. De öfverraskades af medgången och voro ej färdiga hvarken med en helgjuten partiminister eller med den nya tulltaxan. De hade lidit en betänklig brist på öfverlägsna förmågor och förlorade i F. W. Dahl sin flitigaste arbetare. Man kan nästan våga påståendet, att om ej »den kända majoriteten» varit juridiskt omtvistad ända in i sista ögonblicket, eller med andra ord sagdt: om öfvervigten vunnits omedelbart vid valen och ej först genom en lång rättegång genom alla instanserna, så skulle partiets permanenta komité använt den närmaste tiden före riksdagen till så pass grundliga förarbeten, att tullbetänkandet n:r 2 ej behöft låta vänta på sig i ett par månader, utan framlagts både i ett tidigare skede och i ett mer tillfredsställande skick. Den oförtjenta framgången tycktes ej föra rätt god välsignelse med sig.

Men hvarför ej dröja med industri- och lyxtullarne eller med både dem och spannmålstullarne till 1889 års riksdag? Då hade hela systemet kunnat vara helgjutet och med framgång trotsa motståndarnes alla angrepp, i stället för att nu presenteras i samma skick som vissa utställningar, hvilka aldrig hinna bli riktigt färdiga, förr än då de hålla på att stängas! Ett så stort mått af tålmod och sjelfbeherskning, som härför skulle fordrats, hade tydligen ej fallit på flertalets bland tullvännen lott, och

äfven om ledarne velat lyssna till rådet att vänta, så skulle omständigheterna hafva kullkastat en så klok föresats. För de allra fleste gällde det att så snart som möjligt få spanmällstullar, lika godt på hvad sätt det skedde, och dessutom var tillfället allt för frestande: den stränga vintern blef en välkommen bundsförvandt till förhoppningarna att med ens kunna stoppa spekulationsinförseln af spanmål. Sedan dessa tullar antagits, måste de öfriga följa snart efter; i annat fall hade de tullvänliga sädesproducenterne fått uppbära förebräelsen, att de svikit sina underförstådda löften till kreatursuppfödare, mejeriegare och industriikare.

Brådskan var så till vida nödtvungen. Men nu efteråt kan man säga, att det varit lyckligast, om de nya skyddstullarne framträdde såsom mer fullgångna alster af partiagitationen. Deras bestånd skulle då blifvit bättre tryggt för den innevarande treårsperioden, i stället för att man nu kan motse nya strider och sannolikt äfven ändringar, till det bättre eller sämre, vid de två närmaste riksdagarne. Det vackra ordet »försonlighet», som den nuvarande regeringens främste man tog till devis, synes ej komma att bekräftas af verkligheten, ty försonlighetens känsla framkallas ej lätt gent emot en makt, som vunnits på ett för flertalets rätt kränkande sätt och utöfvas utan hänsyn till annat än egna fördelar.

Och vid treårsperioden slut? Ja, då skola de nya skyddstullarne säkerligen hafva verkat tillräckligt, så att den stora allmänheten lärt känna deras rätta art. De hafva då hunnit tillräckligt gynna somliga af de gamla industrierna, men qväfva andra och skapa alldeles nya i stället. Men ej ens för dessa nya eller gynnade skall ställningen alltid vara lycklig. De komma att locka till en konkurrens och öfvertillverkning, som trycker ned prisen och minskar möjligheten af en vinst. Om de skyddade yrkena sålunda äro missnöjda, hvad skall ej förhållandet vara med de genom skyddet beskattade? Det behöfs ej någon ovanlig spådomsförmåga för att förutsäga den storm af ovilja, som då skall öfver hela landet resa sig mot det s. k. nya, men då redan å nyo gammalmodiga och utnötta systemet. Alldeles ovanliga händelser måste träda emellan, om ej dess fall kommer att på ett eftertryckligt sätt beseglas genom 1890 års val till Andre kammaren.

Männe ej protektionisterna haft säkrare utsigter att komma till makten för en längre tid, i fall de gifvit sig till tåls, ej vågat det afgörande slaget förr än vid valen om två år härefter

och under tiden långsamt, men säkert, vunnit fast mark i allmänna föreställningssättet? Och männe ej då sannolikheten varit störst, att de skulle lyckats år 1892 afdagataga de så innerligt hatade tarifftraktaterna?

Ur frihandelssynpunkt kan det anses som bäst, att så ej sker, och att tullvännen i stället få rasa ut och uttömma sina krafter. Men ställer man sig oberoende af alla ensidiga partiståndpunkter, så förefaller det lyckligast, om striden kunde biläggas på grundvalen af en verklig försonlighet — icke af det slag, som ljuder som ett slagord från statsrådsbänken och bjuder det ena partiet att falla till föga för det andras tillfälliga och oinskränkt nyttjade makt, utan en sådan, som yttrar sig genom ömsesidigt tillmötesgående, grundadt på en noggrann undersökning och rättvis afvägning af så väl tillverkarnes som förbrukarnes fördelar.

Försöket med det nya systemets tillämpning skall möjligen medelbart kunna rödja väg för en sådan, verklig försonlighet. Att åstadkomma *den*, vore en uppgift, värdig en statsminister.

G—s—m—

Von der Ostens gästspel.

Hr *Emil von der Ostens* gästspel på *Nya teatern* under förra hälften af april månad artade sig till ett glänsande vittnesbörd om de starka och uppriktiga sympatier denne framstående konstnär vetat förvärfva sig hos stockholmspubliken. Husen ut-sålda eller mycket godt besatta alla de gånger han uppträdde, och detta oaktadt han, med undantag för forumscenen ur tredje akten af »Julius Cæsar» och en mindre betydande roll i en tysk dussinprodukt, endast visade sig i förut bekanta uppgifter! Bifallet, hvarmed vår publik, som bekant, är så frikostig, så ofta det gäller hennes gunstlingar, stod naturligtvis i direkt förhållande till populariteten, och var ungefär lika rikligt i alla de roller hr v. d. Osten utförde, ehuru ju dessas konstvärde var ganska olika.

Ty med all respekt för hr v. d. Ostens talang kunna vi ej i honom finna en egentligen mångsidig skådespelare, och oaktadt han öfver allt företer ett mycket aktningvärdt arbete, är det väl endast i sådana roller som Kolbes i »Familjens olycksfågeln» han når fullkomligheten. Ja, vi drista till och med påstå, att tragedien är ett för honom tämligen främmande område, oaktadt hans högt utbildade intelligens ibland tillåter honom att göra lyckade ströftåg in derpå, såsom bl. a. hans Othello utvisar. Påståendet kan visserligen synas djerft, då man ej sett honom i någon annan större tragisk uppgift än denna, men hvad han presterade i Antonius' roll i forumscenen ur »Julius Cæsar» gör att vi, tills vidare åtminstone, måste hålla derpå.

Hans Othello har fått mycket beröm och förtjenar det också, men någon fullödlig tragisk prestation är han väl ändå icke. Ej därför att emot sjelfva uppfattningen egentligen är något att invända, ehuru vi för vår del ej kunna finna annat än att Rossi kommit skaldens intentioner bra mycket närmare, men hvad vi isynnerhet hos hr v. d. O. sakna är tragisk *fantasi*, den storartade lyftning rollen fordrar och som först kan höja den öfver

det rent pinsamma i Othellos passionshistoria och, på samma gång den skänker *full* motivering åt handlingens förlopp, bibringar åskådaren det *öfvervåldigande* intryck, som uppkommer endast då, när människosjälens djupaste djup, eljest höljdt i natt, liksom blixtrikt upplyses och för ett ögonblick träder fram i hemska klarhet. *Detta* förmådde Rossi, därför att han är en artist, i besittning af alla de egenskaper som dana den tragiske skådespelaren, men det lyckades ej hr v. d. O., därför att denne på det tragiska området ej är mera än en visserligen mycket talangfull dilettant. Med detta förbehåll erkänna vi gerna det myckna goda han ger oss i Othellos roll, det omsorgsfulla, fint genomränkta detaljarbetet, som i vissa scener, hvaribland främst scenen inför senaten i första akten, den med Jago i tredje och den med Lodovico och Desdemona i fjärde akten, är värdt det högsta erkännande. I de mest patetiska elementen deremot, såsom exempelvis Othellos rörande farväl till allt hvad han hittills älskat och som gladt hans sinnen (»Farväl mitt sinneslugn, Farväl min fröjd»), hans gripande klagan »Om det behagat himlen att mig pröfva» etc., faller hr v. d. O. tyvärr in i en larmande deklamation med stora åtbörder, konventionell vid alla s. k. »stora» scener i hans hemland, men som vid all den förvåning det fysiska kraftprovet kan väcka, dock lemnar hjertat kallt och helt förtager all djupare verkan af dessa rollens kanske mest poetiska utbrott.

Detta larmande spelsätt återfann man äfven i hans Antonius, och här till på köpet förenad med en plastik, som var allt utom mönstergill. Dessa brister bortskymde också här allt för mycket hvad som fans förtjenstfullt i återgifvandet af den berömda scenen, såsom den välberäknade stegringen och en på vissa ställen mycket verksam nyanseringskonst i den ypperliga allokutionen till romarne.

De yttre betingelser för sorgespelet, som hr v. d. O. ju besitter i så ovanlig grad, motsvaras sålunda säkerligen ej af de inre, och vill man se den talangfulle skådespelaren från hans bästa sida, måste man vända sig från tragediens hjeltar till det borgerliga lustspelets eller skådespelets godmodiga bonvivanter eller sorglösa naturbarn, något lättsinniga kanhända eller litet bortkomna i s. k. »fint» sällskap, men präktiga pojkar med hjertat på rätta stället. Hans Kolbe har väl slagit mest an hos oss just därför att denna roll är typisk för det bästa i hans konst. Naivetet och naturlig älskvärdhet synes vara hvad han på scenen lyckas bäst uttrycka, och det är väl dessa drag, som han så

lyckligt vetat begagna äfven i sin tolkning af Othellofiguren, som gör denna i allmänhet så sympatisk.

Det bör erkännas, att Nya teaterns sällskap i »Othello» understödde den uppburne gästen bättre än man väntat. Fröken *Lundqvist* lyckades i såväl apparition som spel förläna Desdemona det rörande, hjälplösa behag, hvarmed denna skära poetiska gestalt står för vår fantasi, och fylde dermed den väsentligaste fordran man kunde ega på denna rolls återgifvande. Hvad fröken L. i allmänhet saknar (men som i denna roll gjorde sig mindre märkbart gällande) är en starkare individualiseringsförmåga; hon älskar liksom en mänskensstämning öfver sina figurer, der allt flyter samman i obestämda konturer. Manéret, ibland verksamt, kan vara farligt, främst genom sin enformighet. — Hr *Ranfts* Jago var som studie berömvärd. Den bottenlösa ondskan i karaktären kom dock långt mindre fram än den i viss mån tilldragande ytan, som ju duperar litet hvar: det käcka soldatlynnnet och den väl spelade öppenheten och hjertligheten. Svårigheten i att framställa Jago består just i att kunna riktigt manövrera med detta Janusanlete hos honom, att vända det ena ständigt åt medspelarna på scenen och det andra ständigt åt publiken. — Som Cassio och Emilia fylde hr *Lundberg* och fru *Gardt* rimliga anspråk, och om det stod klenare till på en del andra händer, hjälpte en smula fantasi hos åskådaren till att skylå bristen, och denna hjälp behöfves sannerligen mången gång vid vida anspråksfullare framställningar än Nya teaterns af »Othello».

I forumscenen ur »Julius Cæsar» borde romerska folket ha imponerat mer genom sin massa. Emellertid vrålade det onekligen »med känsla och öfvertygelse» sitt bifall till Brutus' och Antonius' tal med alldeles motsatt syftning, och uttryckte dermed godt det karakteristiska för den roll det uppbar. För öfrigt stack här Brutus' (hr *Ranft*) lugna värdighet ganska fördelaktigt af mot Antonius, allt för lifliga och tyvärr ofta rätt osköna gester, men i god nyansering tog dock den tyske skådespelaren, frånräknadt sitt vid vissa tillfällen våldsamma patos, lofven af den svenske.

J. A. Runström.

Från parkett.

Det är gräsliga, öfvermåttan och upprörande gräsliga tider vi för närvarande lefva i här i Sverige. Här passera nämligen tilldragelser af den art, att äfven den rödaste, yfvigaste tidningsmannachevelyr skulle kunna på stunden hvitna af sorg och fasa och det blidaste och människovänligaste hjerta, som någonsin klappat inom en medarbetarafskedande tidningschef, fyllas naturnödvändigt ända till brädden med misantropisk pessimism och bitterhet. — Jag hämtar mina exempel från pressen, då den samma ju närmast är att betrakta som ett slags samhällsbarometer för det att ange växlingarna i atmosfären. — Och anledningen? Är det det nya systemet med alla hårda tullskatter? Åhnej inte så mycket det. Ty det nya systemet har alltid det goda med sig att vara ett patenteradt ämne att exploatera till frisinna ledare — och idissla till kvickheter. Nej, *vandalerna* äro här och de husera litet hvarstans. De ha inte försyn för mycket. Så t. ex. förmenade de unga statsmannaebyonerna bland tidningspojknarnas leder att — såsom det uppgifves — efter nordamerikanskt mönster i de sena nattimmarna forcera sin uppfostran till blifvande arbete i de humanitära, sedliga och nykterhetsvänliga idéernas tjänst. Men det är ändå inte på långt när i afseende härpå som de värsta olyckstillbudena inträffat. Nej, det är på ett helt annat håll och der är man riktigt illa daran. Der är ett riktigt ragnarök och man har en tid bortåt gått och jagat upp sin fantasi, sett spöken på ljusa dagën och trott eller låtsat tro, att — »tredje Gustafs skapelse» skulle totalt förintas, — därför att riksdagen inte längre ville år ut och år in hållas som narr och icke blott var nog tarflig att underkänna den Willmansk-Grandinonsk-Christiernonsk-Hjertstedtska konstnärliga och ekonomiska skötseln af högst bemälda skapelse, utan äfven riktigt tog humör — kan man tänka sig något sådant — öfver att styrelsen för en offentlig institution roade sig med att välja en finansminister till organ och en riksdagskammare till skåde-

plats för att »idealisera». — Man mins väl den Rellingska öfversättningen i Vildanden af motsvarande substantiv? — — Och dråpslaget kom ju alldeles oförmodadt!! Första gången i antikens dagar ett slags vandaler berättas ha haft ondt i sinnet mot ett af den dåtida kulturens förnämsta centra, då väcktes åtminstone de manhaftiga kulturkämparne af några oskäligen djur så pass i tid att de lyckades afvärja angreppet. Men fastän i våra civiliserade dagar finnes en mycket betydelsefull institution, bland hvars favoritnöjen säges äfven vara afveln af en viss djursort som är nära befreundad med kapitoli bevingade historiska räddare, blef ändå inte från det hållet tillräckligt tidigt och kraftigt snattrade, utan de balda kämpar sofvo i sin säkerhets dvala, tills det var för sent och — vandalerna segrade och skymning bröt in. För att hålla humöret uppe, har man dock sedan sökt en inre tröst i att exponera sin förmåga i att fabricera de skarpaste anatemata, och herre gud, hvad skulle man med tidningar och tidningsmän att göra, om de inte använde den förmåga, en mild försyn huldrikt förlänat, eller att fabricera stora ord och granna, rörande eller hejdunderande fraser. Vid en nationalteater kan det högre skådespelet, det stora dramat ligga för fåfot, utan att folk får knota deröfver, i synnerhet om t. ex. hr C. L. i sin allvishet och oomkullrunneliga, af alt »sidoinflytande» obundna opartiskhet i bref till G. H. T. förklarar att den ästetiska ledningen af samma teater är höjd öfver alt klander. Derom kunna vi ju vara ense, men inte går det an för en tidning att alldeles försumma de stora fraserna, de lefve och florere, alla nu lefvande och blifvande vandaler till skräck och ruelse.

Bland den rika mängden lärerika och bildande minnen från skoltiden och konfirmationstiden erinra vi väl oss litet hvar äfven det förunderliga fenomenet, att några presterliga ord ur en af k. m:t och kyrkomöte gillad och antagen handbok kunna åstadkomma både en ovanligt kraftigt och en ovanligt hastigt omskapande inverkan. Det ser nästan så ut som vår hufvudstadspress — åtminstone i egna tankar — skulle vara utrustad med en analog magisk kraft, när den besvärar sig med en ledare. För regering, statsutskott och riksdag har så t. ex. teaterfrågan alltid förefallit vara af en viss kinkighet och alltid framkallat en icke föraktlig förbrukning af tid, tankar — och prat. Men de stackarne ha icke håller att tillgå det universalmedel som kallas en tidningsledare. Det behöfs bara t. ex. att en aktad aftontidning i ledarform i juni eller juli 1887 förklarar att k. teatern behöfver en genomgående omorganisation, och

vips öfvervinner finansministern sin osäkerhet och teaterdirektionen sin tredska och det blir en sådan; eller att samma tidning vid ett föregående tillfälle förklarar att Stockholms kommun vore pligtig lemna ett skäligt bidrag till teatrarna såsom ersättning för hvad hufvudstadens restauranter, hotell och bodar förtjenade på alla hitresande teatergäster — från Södertelge och Upsala, och naturligtvis ställer sig kommunen detta bud villigt till efterrättelse, ty hur annars förklara, att inte tillsägelsen sedan upprepats gång på gång, tills det önskade resultatet uppnåtts. Och i år sedan! Det är verkligen upprörande att tänka sig, att, när t. ex. en tidning gör sig det kolossala besväret att på »utredningen» af teaterfrågan spendera ända till en spalt samma dag eller dagen före frågans debatterande i kamrarna och en lika stor portion den gemensamma voteringsdagen eller kvällen före — förutom en och annan lyrisk stämmingsbit af klarsynt kulturvänskap —, alla de vackra orden ändå skola förklinga ohörda i luften. Ja, tiderna äro onda!

Det vill nästan synas, som om de stora, genast i första häpenheten tillgripna kulturfraserna stigit vederbörande åt hufvudet och hindrat dem att, med nykter blick bedöma förhållandena och se hvad som verkligen låg i och bakom riksdagens beslut — samt fullt objektivt uppfatta och för allmänheten sammanfatta de skäl, som man väl får anse hufvudsakligen ha dikterat detta s. k. vandaliska beslut. Hvad dessa skäl (jfr sid. 548) beträffar, så lågo de, såsom jag i min broschyr »I afgörandets stund» haft tillfälle påpeka, i så öppen dager och måste snart sagdt med naturnödvändighet förr eller senare tilltvinga sig slutligt gehör. Att nu vederbörande i sina betraktelser liksom katten kring het gröt gått med tystnad omkring dessa skäl, hvad innebär väl ett sådant förfarande äfvensom det lama försvaret i Andra kamraren, som ändå räknar ett så stort antal representanter för den idealistiska »intelligensen», annat än ett tyst erkännande, att saken var sjuk? I synnerhet har man varit förtegen som äkta egyptiska prester angående den famösa riksdagsepisoden, då en finansminister fick spela marionett för teaterdirektionen och exponera den af densamma bibragta taskspelarekonsten. Och fastän den der episoden kan med fog sägas ha varit droppen, som kom den redan förut så fulla skålen att slutligen rinna öfver, eller den sista spiken i teaterkunglighetens likkista, har man inte sökt få utrönt, hvem den skyldige verkligen var, och t. o. m. hr C. L. i sin epokgörande direktionspanegyrik, hvilken naturligt-

vis à la den berömda Traskapatrullo kom för sent, visar inte något intresse alls för det spörsmålet.* Men hur är det Strind-

* Den tidning, som först upptäckte och namngaf vandalerna, söker maka undan hela frågan, genom att förklara det högst obefogadt af hr Waldenström att anklaga teaterdirektionen. utan ministern (obs. då en frihandelsman — der ha vi ägget —) finge vara så god och taga skulden på sig. Hr Lindmark, hvars lott det blef att vid ett senare plenum frambära den af direktionen tvifvelsutan med stor vända hoplagade redogörelse, hvarigenom den stora bristen skulle förklaras, var i fråga härom endast i tillfälle att göra ett meddelande, hvaraf framgick att direktionen åtminstone varit så pass försigtig att ej lemna från sig något svart på hvitt. Kan emellertid någon menniska förklara, hvarför ej direktionen för resten kunnat bekväma sig till att vida förr framlagga den nyssnämnda såväl af hr Lindmark som sedermera af våra tidningar framburna och naturligtvis af dessa senare utan vidare för god hållna sammanfattning af upplysningar rörande kgl. teatrarernas finanser? — Dagl. Alleh. borde dock haft en viss obehaglig erinring af huru det kan förhålla sig med sådana der från teaterhuset emanerande half-officiösa »upplysningar». (Jfr »I afgörandets stund» sid. 12 och D. K. Kr. f. 1887 nov.—dec.-häft. s. 984).

Ehuru ännu utan tillgång till teaterräkenskaperna skall jag dock egna det urskuldningförsöket ett par korta anmärkningar. Till en början förhåller direktionen sig vådligt öfver att den år 1885—86 var så snäll och ej gjorde af med hela kreditivet på 15,000 kr., utan besparade 12,500 kr. Det är rasingen så snält, ty anvisar statsverket ett *kreditiv*, så beräknar det naturligtvis att hela subberten skall stryka med. Det ligger i kreditivets natur, tycker direktionen. Nu är till en början att märka, att det visst inte har stannat vid 2,500 kr., utan kreditivet har allt fått släppa till litet mera, nämligen ytterligare 3,410 kr., såsom direktionen bör kunna läsa sig till i sina egna böcker och sin egen finansrapport för december månad 1886. Detta är ju alltid ett litet prof på dess petitesse och ärlighet i uppgifter. För öfrigt känner man sig nästan frestad att misstänka att samma direktion ej kommer i håg ena dagen hvad den skrivit en annan. Sen själfva: När senaste statsrevisorerna voro på direktionen bland annat för de utländska gästspelen, förnekar den i i sitt svar af den 30 dec. 1887, att särskildt Luccaföreställningarna — och arfvodena för de öfriga utländska gästspelen voro inte ens fjerdedelen af Luccas — ådragit teatrarne förlust och söker tvärtom med siffror bevisa att affären slagit ganska väl ut. Men nu i maj på tal om att förklara bristen för året 1886—87, då de dåliga tiderna väl ej särskildt förvärrats, heter det — naturligtvis utan att ange några motiv för det öfverdrifna experimentet med gästspel — att »försöket att med dyrlegda utländska gästspel gifva ökad inkomst åt teaterkassan *alldeles misslyckades*» (kurs. af mig). Är inte detta en tvetalan?

Någon uppmärksamhet borde väl ock här egnas C. L:s föret om-talade försök att inför Göteborgspubliken med 3—4 långa brent rentvätta den nu snart undanmakade direktören, som i hans ögon visar sig oskuldsfull som det barn som föddes i natt, och i följd af den omedvetna komik, som i rikt mått tittar fram på nästan hvar rad i den utdragna artikelserien, vore det ock rent af tråkigt att lemna det

berg säger på tal om »våra entreprenörer»? »Idealisterna hafva en oerhörd förmåga i att tysta ner — somliga saker.»

alldeles å sido, fastän tid och utrymme förbjuda sorgligt nog att derpå tillämpa den mycket intressanta historiskt-komparativa metoden, d. v. s. göra en sammanställning af förf:s omdömen och känslor t. ex. vis-à-vis hrr Edholm, Westin och Lindberg m. fl. och hans nuvarande hartassmanér i fråga om hr Willman. Hvad som ifrån första början framkallar ett outsläckt homeriskt löje är den *air* af obestriddig upphöjd opartiskhet, hvarmed han klifver upp i domaresätet och börjar hålla råfst- och rättareting i anledning af klagomålen mot direktionens förvaltning sådana som sjelf formulerar dem. Jag skulle vilja se den i härvarande teaterförhållanden något mera orienterade som skulle våga bestrida en jäfsanmärkning för uppenbar partiskhet mot den sig sålunda sjelf tillsättande domaren. Upplyst af ett »lumen internum», är han naturligtvis alldeles på det klara med, att i den Willman-Ödmanska engagementshistorien från förra året förhåller sig helt annorlunda än hvad man måst antaga efter sammanställning af hvad båda parterna offentligen då meddelade. — I casus Fredriksson är han mera i beråd, då det uppenbarligen var för tidigt att ropa »le roi est mort, vive le roi», utan vill därför halta på båda sidorna, och söker allra först behagligt afficiera det Willmanska sinnelaget genom att tilldela hr Fr. en liten farbroderlig laxa om att rätt skicka sig i fråga om engagemang och om risken af att tredskas och resa till annan ort. Men då inte håller hr Fr. gerna finge bli surmulen, slätas han till sist om munnen med några vackra fraser i ungefär samma tonart som det bibliska uttrycket om en messias, till hvilken allas ögon bidade. Men det allra märkvärdigaste är detta direktionsspråkrörs sekularupp-täckt. Hvad är det, tror man väl, som har störtat den nuvarande direktionen och systemet och, i enlighet med de fixa idéerna å vissa håll, i och med detsamma sjelfva teatrarne och konsten? Jo, visst inte direktionens och dess föregångares inkompetens och vanskötsel, utan det är »några mot den nuvarande direktionen fientliga sidoinflytanden»!! Det är »krypskyttar och landsvägsriddare utan namn och ansvar», som på »minst sagdt tvifvelaktiga, stundom rent af allt annat an hederliga bevekelsegrunder» väckt upp en opinionsstorm mot den stackars direktionen och, enligt ett högt teologiskt föredöme skapande af intet, satt vapen i händerna på dem som af religiösa eller ekonomiska skäl äro teatervedersakare. Men hvarför i all världen har då inte korrespondenten långt för detta som en modern St Görän dragit ut till strid och nedslagit dessa odjur? Det hade väl varit mer välgörande än att nu komma så der »post festum» och med knytnäffen i byxfickan. Kanske hade då äfven lektor Waldenström, som i sista häftet af »Nya Stockholm» berömmes för sin klarhet och logiska styrka i diskussionen och hvars siffror förklaras vid somliga tillfällen vara så slående, att de tysta munnen på motpartiet, då besinnat sig och tegat, ja, kanske rent af uppträdt som en extra direktionspanegyriker. Härigenom hade han undgått »en betänklig remna i sitt eget anseende» och det något förklenliga epitetet: »den hittills (!) högt aktade», (Hr Borg i Första kammaren får, snällt nog, ändå nåd och är fortfarande »högt aktad», fastän han också var utsatt för »sidoinflytanden» och inte tagit verkligt reda på saken). Ytterst karakteristiskt för hvad en ästetise-

Fullbordade fakta besitta emellertd i regeln en viss förmåga att verka som olja på det upprörda ordsvallet. Så äfven i detta fallet och flestades både i pressen och vid teatrarna har man redan nu en god tid bortåt nyktrat till sig och kommit till insigten om, att kanske på det hela taget det var det bästa som skedde och att när det kom till, kritan »vandalerna» ändå gjorde en viss nytta. Nu kryper ock fram det ena erkännandet efter det andra att teaterekonomen skötts högst besynnerligt och tanklöst. Vid Dramatiska teatern ha dock sinnena varit länge försatta i nervös oro och bestörtning. Tidigt lärde man sig nämligen der inse, att organiserandet af en enig sjelfstyrelse var vida svårare än att hos teaterdirektionen bevaka sina roll- och löneintressen, och man kastade oroligt spåjande blickar mot Göteborgshorisonten, om inte *han*, han räddaren, som göra't skulle, äntligen skulle uppenbara sig, men den ena dagen efter den andra gick i orolig förbidan, ty han gjorde sig just inte så synnerligt brådtom och lät t. o. m. annonsera, att ett kvarstannande vid hans gamla repertoar i Göteborg alls inte vore osannolikt, och när han då slutligen gjorde sin entré, voro dock inte dermed alla bekymmer skingrade, synnerligast därför att hastigt som en blixtpå en klar himmel spred sig underrättelsen om tillvaron af ett nytt vandalattentat — om hr August Lindbergs anbud. Kunde man tänka sig maken? En sådan våga sträcka ut sina konstovärdiga händer mot hufvudstadskonstens sanktuarium och det kanske i det dubbla syftet att tvinga dess nuvarande utmärkta konstnärer, som kultivera sin själ och sin begåfning med mästerstycken af samma höga intellektuella nivå som Småfickor, Askungen och Pappa Vindböjtjel, att sänka sig ned till Shakespeareska gammalmodigheter och Holbergska och Molièreska grofkornigheter, och att »rensa» de nuvarande gentila konstnärslederna och i stället sätta dit en och annan ung och stilig karl. Tvi vale, det är så man kan spotta åt. Förr emigrera vi rubb och stubb och följa »Gustaf» åter till Göteborg, och då får den der hr Lindberg lära sig förstå hvad det vill säga att komma och vilja ta hand om och educera oss och bjuda oss — sådana honorar. Olyckstillbudet synes dock, gudi vare

rande, grund kåsör kan tillåta sig är yttrandet på tal om diskussionen i Andra kammaren, att om man ock uppmärksammar hr W:s uppförande, så: »de öfriga teatervedersakarnes bryr man sig icke om». Det är ändå dervid fråga om män sådana som vice talmannen, Carl Ivarsson, Liss Olof Larsson, Lyttkens m. fl., som genom sina uttalanden måste räknas under denna kategori, men deras skäl är man antingen nog inbilsk eller nog feg att ej låtsa om.

lof och tack, lyckligen afvärdjt och vi ha goda förhoppningar att få behålla icke blott Ellen och Lotten och Viktor och Oskar och Nils, utan äfven den präktige Alf och Herman och Georg och Ossian och Emma och Anna och Valborg och alla andra för resten. — kanske t. o. m. regissörsynglingen Emil och hr Henrik der uppe från operan. — En hvar »verklig teatervän» kan naturligtvis inte vara så obildad och ointresserad att inte ha reda på förnamnen hos vår dramatiska elitkår och förstår derfor lätt hvilka jag afser. — Men från artisternas sida har det ock kraft oerhörda uppoffringar, upppoffringar som vi hufvudstadsbor naturligtvis aldrig få vara nog äreförgätna att glömma, så mycket mer som vi derigenom få ha den kvar *allesammans*, gamla och unga, erkända talanger och apokryfiska — hvarigenom i afseende på vår dramatiska aristokrati förhållandet blir historiskt märkligt och analogt med tillslutandet af den venetianska aristokratiens gyllene bok, om ock associationens ekonomi och konstnärliga anseende samt en och annans individs egen utveckling derigenom komma att i betänklig mån få sitta emellan. Tänk er hvilka oerhörda lönereduktioner! T. ex. ett stackars barnlöst artistpar, hvaraf egentligen endast den ena kan göra nytta, får för 9—10 månaders arbete kanske numera nöja sig med en spottstyfver af 9,000 kr., och unga ensamma fruntimmer få försöka sig med ett så uselt existensminimum som 2,700—3,000 kr. samt de unga så fina artistherrarna med 3—4,000 kr. Har man förr sett något så vackert och upppoffrande i Israel och hvad göres oss väl mer vittne behof? Såsom framtidsbelöning hägrar dock alltid utdelningen af den stora vinst, hvarmed Dramatiska teatern förr om åren enligt dåtida påståenden lärt ha närt operan.

Men hvad man än må säga om bevarandet af alla dessa notabiliteter, så är det dock synd om hr Fredriksson, som förmodligen ensam får hålla i hop allt detta och bibringga åtskilliga af dem i hållning, tal och spel en välbehöflig konstnärligare kläm och fason. Man kan ju befara, att hans krafter derigenom komma att för mycket splittras och dragas bort från områden, der de skulle kunna tacksammare användas, t. ex. i *nya* dramatiska uppgifter. Mätte han emellertid inte i altför distraherande grad få göra till sina egna de Bøghska orden: »Ingen vil lystre, men alle befale, alle er Kunstnere, Helvedes Ka'le».

För att emellertid hålla allmänhetens sinuen uppe i önsklig stämning, har man på sista tiden roat sig med att på Dramatiska teatern hålla en högtidlig sorg- och afskedsfest mellan teatern och dess epitet af kunglig. Om det var för att inte rörelsen

hos publiken skulle bli altför öfvermäktig eller för att på ett delikat sätt antyda att i exekverandet af dylika stycken teatern vill se sin gloria och sin styrka och höga uppgift, vet jag inte, men nog af, vederbörandets esprit d'arrangement fann »Duvalls skilsmessa» vara det lämpligaste programmet för att tolka stundens betydelse.

* * *

De intressantaste och värdefullaste repertoarstyckena under denna öfversigtsperiod ha varit *Tartuffe* på Dramatiska teatern och *Edvard Brandes'* nya stycke, »Kärlek» uppfördt af Engelbrechtska landsortssällskapet på dess korta uppträdande å Vasa-teatern. Det fins väl få moderna stycken, hvilka till den grad som *Tartuffe*, trots dess 224 år, just i våra dagar kan anses värdigare uttrycka teaterns uppgift att uppfostrande inverka på det allmänna åskådningssättet. Ty liksom i Molières egna dagar är den samhällslast, som detta odödliga satiriska mästerverk afser att gissla, eller hyckleriet, »mest i svang och tillika farligast och plågsammast.» Och vid läsningen af Molières förord frapperas man alldeles afgjordt af allmängiltigheten af t. ex. talet om hycklarne, de der icke förstå skämt och till en början förskräckas och finna det högst besynnerligt att man är nog djerf att drifva gäck med deras grimaser och vilja sätta i misskredit ett yrke. hvarmed så många hederliga personer befatta sig, och de der tillika äro nog politiska att hölja sina intressen under täckmanteln af guds sak. Hur ofta möter man icke just hos en mängd påstådda fiender till obskurantism samma »stora fin känslighet för religionens angelägenheter» som hos Ludvig XIV, när han förbjöd uppförandet af *Tartuffe* på den grund, att »en så stor samstämmighet existerade mellan dem, som fördes af en sann fromhet in på himlens stig, och dem hvilka en fåfång ostentation af deras goda gerningar likväl icke hindrar att begä dälige», och man borde »icke sära (!) andra, som voro mindre i stånd att göra en rätt åtskillnad.» Och hos flere af våra dagars ostentativt helige finnes nog också talang att »i en öfver-spänning af nitets helga kraft» uppskatta behaget af vackra unga flickor eller fruar och ett godt bord och en full börs. Jag tror sannerligen, att smaken i fråga om val af expositionsplats för sin helighet är det enda som under tidernas lopp undergått förändring. Enligt Cleantes skildring, sådan den återges i den svenska öfversättningen, stälde man sig nämligen då i gatuhör-

nen som stadsbud och sågo gudsnådliga ut och om sin himmel gnälde. Nu tyckes man föredra att gnälla på möten, i sedlighetspetitioner, tryckfrihetslagförslag och — tidningsrecensioner etc. För det allmänna bästas skull får man väl i alt fall hoppas, att detta gnäll ändå inte skall förmå literaturen att falla från sin pligt att efter bästa förmåga »bringa hyckleriet i vanrykte och ge en bild af de utstuderade miner och de dolda skälmstycken. hvarigenom dessa s. k. fromma, dessa andaktens falskmyntare söka att lura sin nästa under ett hyckladt nits och en sofistisk helighets mantel».

Fränsedt sjelfva innehållet eger *Tartuffe* rent ästetiska förtjenster som äro egnade att högligen intrussera, och genom hr Hillbergs i flera scener — exempelvis vid förförelseförsöken och demaskeringen — rent mästerliga spel fick stycket hvad hufvudrollen beträffar ett sig värdigt återgifvande. Om ock fru Rundbergs spel i Elmires roll var ett nytt prof till de icke få föregående under spelåret på den uppenbara utveckling, hvori hon är stadd, så kan man väl dock knappast om henne och öfriga hufvudrollsinnehafvare säga, att de fullt fylde det rätta måttet.

De franska kritiker jag läst om *Paillerons*, »*La Souris*» voro i verklig extas med anledning af det sätt hvarpå stycket hade återgifvits på Théâtre français; det var omöjligt, säger t. ex. en kritiker, att drömma om ett så fint, delikat och fulländadt utförande etc. Men äfven om man här satte ned och transponerade om sina pretentioner rätt betydligt, skulle man knappast kunna säga något sådant om »*Rättan*» å Dramatiska teatern. Och nog blefvo de föreställningar, läsningen af originalet eller förf:s namn kunde på förhand väcka, vid påseendet tämligen obarmhertigt gäckade, enär stycket här föreföll afgjordt långtrådigt och tungt. Till ett sådant resultat medverkade först och främst det evinnerliga tröga speltempot, som redan förut minskat värdet af altför många föreställningar å denna teater. Och den doft af poesi och lätt, pikant spiritualitet, som flerstädes utmärker stycket, kom derjämte föga till sin rätt, liksom andra detaljer till en del genom fru Hartmans och framför alt genom fru Bosins försorg fingo en för stark anstrykning af simpelhet, ja, hvad den sistnämnda beträffar, af rent af tillgjord osmaklighet, som förf. säkerligen aldrig afsett. Inte ens frkn Sandell lyckades, trots det att åtskilliga detaljer voro präglade af den för henne karakteristiska, intagande och själfulla behandling, få fram den rätta prägeln. Hon var för beskedlig, tillbakadragen och förtryckt, för mycket ett blodlöst barn och för litet en ung kvinna. Hon skulle, såsom en fransk

kritiker formulerat, vara en bild af den ideella ungdomen, på samma gång öm och malitiös, hemligt glödande och blygsamt och fullständigt kysk. Nej, den som onekligen kunde af sin roll gifva den bästa, finaste och mest karakteristiska bilden var fru Fahlman. I hennes återgifvande af den ädla, uppoffrande fostersystemens fans känslighet och stämning. Af den användning man under spelåret gjort af denna artists talang framgår med tillräcklig tydlighet för den, som kan, om man så får säga, läsa mellan raderna. att fru F. inte har förmånen att tillhöra det inflytelserika kotteriet vid teatern eller ega någon förespråkare derinom. Men att söka maka öfver henne till reserven af äldre roller såsom i »Derblays giftermål» eller åt sidan i biroller bör dock i betraktande af hennes begåfning och hennes öfriga — mer än hvad de flesta andra af teaterns damer beträffar — gynnsamma förutsättningar anses vara bra starkt och oklokt.

Beträffande teaterns öfriga gamla eller nya nyheter hindrar utrymmet med nedanstående undantag ett mera detaljeradt ingående. Det bör dock erinras om den betydligt roliga farsen »Duvals skilsmässa», der i synnerhet hr Personne med sin förvärfvade virtuositet i en viss genre, hr Hedin och frkn Åhlander bidrogo till framgången. Hr Törnqvist åstadkom i en biroll en synnerligen karakteristisk och god typ. Med anledning af fru Hwassers afskedsrecett, hvarvid publikens hyllningar dels till henne och dels till hr Fredriksson kunna sägas innebära en indirekt dementi af direktionens förstånd att begagna och bevara de utmärkta förmågor, som ännu finnas, har D. Kr. utsigt att för nästa häfte af en af våra förnämsta teaterkännare mottaga en skildring af fru H:s sceniska verksamhet och betydelse.

Med återupptagandet af det värdelösa Ohnetska pjesfabrikatet »Derblays giftermål» afsågs uppenbarligen att bereda frök. Zetterberg en extra uppmuntran genom att få öfvertaga den af dåvarande frkn Björkegren innehafda hufvudrollen. Frk. Z. hade uppenbarligen på rollens instuderande nedlagt mycken möda och omtanke och skall förtjensten af en scenisk framställning få ett extra värde i samma mån naturen är motsträfvig och ogynnsam, förtjenar hon onekligen ett mycket högt betyg. Vill man derjämte jämföra henne i denna roll och i Francillon var det, vill mig synas, ett framsteg — icke minst till maskering. Men i alla händelser tror jag dock — vare sig man tänker på företrädarinnans ståtliga förnäma hållning och klangfulla röst eller ej bryr sig om att så göra — det vara ett stort misstag att så der envist sökt prässa frkn Z. in i sådan der repertoar, ty hon skall åtminstone inte på

mycket, mycket länge kunna fylla mättet, och det kan ju aldrig vara tillåtet att så der systematiskt söka förrycka publikens uppfattning af hvad som ligger i begreppen elegans, ståtlighet och förnämitet. Det hvilat obestriddigen öfver ifrågavarande artist trots alla upprepade försök och samvetsgranna bemödanden och pointer af intelligent uppfattning ett visst något, som afgjordt pekar till den borgerliga sfären. Hvad man också alltid ovilkorligen har rätt att fordra af ledningen för en teater, som pretenderar vara en mönster- och elitteater, är väl, att när den i stora hufvudroller vill express skicka fram något af sina skötebarn, åtminstone sörjer för, att billigare fordringar på plastisk, gång och tal vederbörligen uppfyllas. I detta speciella fall är det icke möjligt att ursäktas sig med, att ingen annan finnes att lämpligen taga till eller att det ej funnits tid och tillfälle för bortarbetande af dylika rent elementära brister. I sammanhang med hvad jag sagt om denna rollbesättning och äfven med tanken på åtskilliga andra episoder vid denna och andra teatrar skall jag taga mig friheten att återge innehållet af ett citat efter Sarcey, ungefär så: Skådespelarens kroppsliga beskaffenhet kan på teatern icke skiljas från hans andliga, den bildar en väsentlig del af framställningen och verkningen. Så länge som skådespelaren och skådespelerskan ingenting ha emot att deras kroppsliga företräden omförmlas och erkännas i tidningarna, måste de äfven finna sig i, att kritiken också uppmärksammar hvad naturen har vårdslösat hos dem.

Södra teatern, som, i betraktande af de ringa åskådarplatser hvaröfver den förfogar, består sig med den icke blott ej fullt välbetänkta, utan ock betydligt riskabla lyxen af tvänne olika afdelningar, en lyrisk — i år snart sagdt alldeles oanvändbar — och en dramatisk, flyger äfven med den sistnämnda understundom betydligt högre, än hvad vingarna vilja bära, exempelvis genom att nu i vår upptaga »Onkel Sam» och »Familjen Benoiton». I fråga om det förra experimentet hade dock teatern haft omtanke att förskaffa sig understödet af fru Gurli Ulfs fågring och talang — en talang, som, huru den än må komma till sin rätt i denna dess gamla glansroll, man väl dock hellre ville se försöka sig på nya uppgifter, så mycket mer som detta återuppträdande bar vittne om ett förefintligt allvarligt sträfvande att öfvervinna vissa oarter, som förr eljest lätt vanpryde samma artists sceniska framställningar. Deremot gjorde repriserna af den andra pjesen ett afgjordt fiasko, och ehuru »Dekorerad» snarare tillhörde den sortens pjäser, teatern brukar rå med, delade denna låt vara täm-

ligen vågade, men ytterst väl konstruerade fars, der de roliga pointerna nästan voro i ett ständigt crescendo, i följd af spelet nära på samma öde. Om ock frkn Hodell, hvars talang ej synes komma till sin rätta utveckling genom den vanliga Söderteater-repertoaren, ej lyckades i »Dekorerad» tillräckligt få fram den komiska styrkan af sin roll, så var hon dock snart sagdt den enda, som presterade ett verkligt spel, och ett godt sådant: medan de andra, hrr Wagner — om ock delvis ganska lustig — Strömberg och Rundberg åter knapt kunde låta åskådarne ana tillvaron af dylika bemödanden och voro ytterst litet illusoriska i hvad de hade att framställa.

Beträffande von Ostens framgångsrika gästspel å *Nya Teatern* har jag nöjet hänvisa till hr Runströms artikel.

Det *Engelbrechtska* sällskapets återgifvande af *Edv. Brandes'* nya sedeskildring, »Kärlek», föregicks af en massa nitiska reklamer. Fastän häri icke obetydande reduktioner visade sig behöfliga, återstod dock alltid tillräckligt för att stämpla utförandet såsom förtjenstfullt och respektabelt. Förtjensten härför torde i främsta rummet tillkomma fru Engelbrecht och dernäst hr Br. Ohlsson, kring hvilkas roller ock i sjelfva pjesen största intresset blifvit förlagdt. Att ändå, trots fru E:s begäfnig och ovanligt sjäfulla, naturliga och känsliga sätt att säga rollen, åtskilliga af de rörande scenerna icke gjorde till fullo det gripande intryck, som vederbort, torde emellertid uteslutande vara att tillskrifva vissa ogynnsamma yttre omständigheter, som naturnödvändigt tyngde ned spelet, försvagade det illusoriska i affekterna och ej fullt framkallade behöflig resonansbotten hos åskådarne. Ett godt och karakteristiskt spel presterades vidare af hrr Selander, Grevillius, Zachrisson, frkn Backlund m. fl. Beträffande den senare var hennes extravaganta Elise Holden mycket talangfullt återgifven, men något för hyggligt och moderat (om ock ej i touletten). Det hade godt kunnat vara betydligt mer kryddadt, mer starkpeppar. Anmärkningen gäller dock icke så mycket den stora scenen med Mengel, som gick med god kläm och effekt. Sjelfva stycket eger stora förtjenster, men lider af en viss utdragenhet, som i synnerhet märktes i följd af hr Engelbrechts olyckliga vana af långa, långa pauser och ett tämligen tungt och tort spel, som icke föreföll tillräckligt karakteristiskt och utarbetadt.

Den 12 juni.

Gasparone.

Moderna bildstormare.

*Budskap flyger öfver världen:
Kejsar **Friedrich** är ej mer!
Han nu gjort den sista färden,
Wilhelm man på tronen ser. —*

*Än en **Wilhelm**: reaktionen?
Frågar man sig litet hvar.
Ack, i frågan och i tonen
Ligger genast samma svar!*

*Gläds dock icke allt för ljudligt,
Du af kleresiets slägt,
Som nu fröjdar dig så gudligt,
Åt att friheten är stäckt!*

*Du kan icke **anden** döda,
Icke plåna **minnet** ut,
Du kan ej hans bild föröda —
Detta är vår tröst till slut.*

Kejsar Fredrik i Norden.

Några minnesanteckningar.

»Martyren på tronen», såsom man kallat den i dessa dagar hädangångne tyske kejsaren, har en gång gästtat de begge nordiska brödrarikena. Det var för snart femton år sedan, då den sjukdom som lade honom i grafven nyss hade utbrutit, men hvars sedermera så farliga verkningar då ännu voro föga kända.

Festligheterna med anledning af konungaparets kröning i den norska hufvudstaden hade i det närmaste tilländalupit, då de erhöilo en lysande afslutning genom närvaron af tyska rikets dåvarande tronföljare. Natten mellan d. 3 och 4 augusti 1873 debarkerade han från Kiel ombord på kejsarliga preussiske ångyachten Grille, för att efterkomma konung Oskars inbjudan till Kristiania. Åtföljd på sin resa af några uppvaktande af framstående rang, ankom kronprins Fredrik till Kristiania d. 5 aug. på middagen, eskorterad in till hamnen af tyska kröningseskadern. Emottagande var mycket festligt. På bryggan stod den nykrönte monarken i norsk generalsuniform, kronprins Gustaf och prins Karl samt en lysande svit. Vid tonerna af den svenska folksången steg kronprinsen i land på den med rödt kläde öfverhöljda bryggan. Han var klädd i preussisk generalsuniform med det blåa serafimerbandet, hvarmed han dekorerades redan 1863. Han omfamnades af sin kunglige vän och helsade derpå de begge konungasönerna med en kyss.

Vistelsen i Norge begagnades till åtskilliga utflykter. Jemte konungen och kronprinsen samt uppvaktande gjorde den främmande fursten en färd till Svangstrandsreien och Holmedal (Ringerike), der frukost intogs, hvarefter man vände tillbaka till Sandviken, der en ångare var till mötes, som förde de höga herrskapen kring bland öarne i fjorden. På aftonen landsteg man i Oscarshol, der konungen gaf diner, hvarefter man åsåg ett effektfullt fackeltåg samt ett storartadt fyrverkeri å fjorden. Serien af kröningsfestligheterna fick en storartad afslutning förmedelst en bal å k. slottet.

Dagen efter konungaparets ankomst till Stockholm den 12 aug. kl. 12 på f. m. anlände kronprins Fredrik till den svenska hufvudstaden. Konungen, i generalsuniform och preussiska röda örnsorden, var sin höge gäst till mötes och förde honom in i vänt-

salen, som med någon förändring bar samma festdrägt som från dagen förut, nämligen en af arkitekten Kumlien anordnad dekoration: de förenade rikenas vapen, omgifvet af svenska och norska flaggor samt uppburet af hållare, bestående af tyska flaggor, på ömse sidor om entréen — hela dekorationen i blått fält, öfverhöljdt med stjernor. De kungliga begåfvo sig under mängdens lifliga hurrarop till slottet, der rum för den tyske fursten voro iordningställda.

På middagen besökte kronprinsen Nationalmuseum samt Mosebacke. Derefter gaf enkedrottning Josephine middag å Rosendal, till hvilken jemväl voro inbjudna vårt konungapar, statsrådets medlemmar, riksmarskalcken, kejserlige envoyén baron v. Richthofen m. fl. Efter middagen aflades ett besök hos enkehertiginnan af Dalarne på Haga och sedan ställdes färden till Drottningholm, der prinsen skulle hafva sitt högquarter och dit konungaparet hade rest förut. Beledsagad af sin svenska uppvaktning, kabinettskammarherren greve Douglas, öfverste Björnstjerna och konungens adjutant kapten Munck, samt af baron Richthofen gjorde kronprinsen följande morgon med extra tåg ett besök i Upsala, der han besåg domkyrkan, slottet m. m. samt gjorde en utflykt till gamla Upsala högar. Med kronoängaren Sköldmön fortsattes resan till Skokloster och derifrån till Drottningholm. Redan på middagen hade åtskilliga tusen människor strömmat ut till detta Stockholms Versailles lockade af det herrliga vädret och framförallt af det väntade illustra fyrverkeriet. Folkmassan ökades oupphörligt. Den ena ångbåten och ångslupen efter den andra anlände alltjemt till stället med rika laddningar. Planen framför slottet och den väldiga parken vamlade af skådelystna. Slottet, nyrepareradt och belyst af en strålände eftermiddagssol, förededde en imponerande anblick, när vid 5-tiden på eftermiddagen Sköldmön lade till vid slottsbryggan. Med välbehag tycktes Tysklands tronföljare betrakta den lifliga tulla, som Drottningholm i detta ögonblick erbjöd. Det låg något raskt och hurtigt i hela hans uppträdande och det var icke blott hans ståtliga figur som påminde om Karl XV i hans kraftfullaste dagar — en likhet som i fleres tycke skulle varit ännu mer slående om hans skägg varit af en mörkare färg. Kl. 7 serverades middag å slottet vid en taffel i den s. k. rikssalen. 60 gäster voro inbjudna, bland dem enkedrottningen. Vid skymningens inbrott tändes 500 marschaller utmed den långa Drottningholmsbron och allén som derifrån leder upp till slottet. Neptunstoden framför slottet garnerades äfven af några cirklar marschaller, hvilka spredde ett festligt skimmer öfver slottets präktiga fasad, öfver de frustande ångbåtarna, den böljande folkmassan, den pittoreska »Vasapilen» och nu nästan lugna vattenytan, öfver hvilken augustinånen jemväl spridde sitt poetiska skimmer.

Slottets öfre våningar började äfven rikt upplysas och det hela antog allt mer och mer ett festligt utseende af ovanligare beskaffenhet. Ju närmare det led mot 10-tiden, desto lifligare blef rörelsen och trängseln åt parksidan af slottet, då fyrverkeriet skulle taga sin början. Tjugufem skottrakter sprungo på en gång i luften med en väldig kanonad. De åtföljdes omedelbart af en mängd pyrotekniska effektpjeser: strålsolar, hvita stjernraketer, girandoler, svärmraketer, spiraler, svärmare, bågare, stjernor, palmträd, kulörta raketer, spiraler och kaprioler, bomber, fyrkantiga fontäner, perlraketer, hjul med bengaliska eldar, perl-, eld- och guldregnsraketer, sarastrosolar, mosaiker, väderqvarnsvingar, romerska ljus, fallskärms

raketer, färgspel o. s. v. Det sista numret blef glanspunkten: en obelisk med kronprins Fredriks namnchiffer i hvit eld, åtföljd af en raketbukett om 1,000 raketer, som på en gång uppsändes — allt under det bengaliska eldar antändes rundt omkring parken, spridande ett förtrollande skimmer såväl öfver denna som öfver den böljande folkmassan — till sist upplystes den herrliga vattenkonsten af bengaliska eldar. Fyrverkeriet gynnades af det allra herrligaste väder och erbjöd i öfrigt en hänförande effekt, hvilken förhöjdes af det trolska dunkel, som de väldiga alléerna spreda öfver planen, samt af den vackra bakgrund som bildades af parken och den franska trädgårdens terrasslika konturer.

Den 15 aug. besökte kronprinsen äfven Riddarholmskyrkan och nedlade der en krans på sin frändes drottning Lovisas kista. Sedermera be sågos regalierna i statskontoret, frimurarelogen och riddarhuset. Kl. 5 be söktes nationalmuseum, (historiska samlingarna och tafvelgalleriet). En timme derefter gaf baron Richthofen middag på Hasselbacken, dit 16 personer voro inbjudne.

Följande dag gjorde han en promenad i vagn omkring och i Drottningholmsparken, besåg Kanton samt det af Adolf Fredrik uppförda lustslottet Kina, som mycket intresserade honom. På middagen gjordes i sällskap med de kungliga en färd med Sköldmön till det minnesrika Gripsholm. Här mottogs han af ett kompani af Södermanlands regemente. Efter en kort promenad i parken åsåg han å slottsborggården regementets exercisöfning. Detta var det enda tillfälle då den erfarne fältherren på svensk mark bevistade några krigiska öfningar. Den knapt tillrättade tiden hade icke ens medgifvit ett tillämnadt besök i någon af våra gardesregementens kaserner. Derpå besågs slottet och middag intogs vid taffelmusik i Gustaf I:s galleri.

Kl. 6 anträdde affärden till Södertelje. Kronprinsen tog afsked af drottningen som stannade qvar ombord, medan konungen deremot följde honom upp till nedre bangården. De kungliga omfamnade hvarandra hjertligt och under den församlade folkmassans hurrarop satte sig tåget i gång. Kronprinsen viftade med handen till afskedshelsning.

På Måndagen var Malmö ögonvittne till en mindre vanlig tilldragelse i det staden hade äran att vara den tillfälliga mötesplatsen för två furstar bestämda att en gång föra tyska kejsarkronan och Danmarks konungakrona.

Kl. 12 ankrade fregatten Sjølland på Malmö redd. Om bord var kronprins Fredrik af Danmark. Han steg i land i slup och begaf sig till jernbanestationen.

När extratåget anlände, blef kronprinsen synbart öfverraskad öfver det oväntade mötet. Så fort tåget stannat, hastade han ned från vaggonen och helsade med mycken värme fursten från andra sidan Sundet. Strax derpå begåfvo sig de båda kronprinsarne i samma vagn under lifliga helsningar af den ofantliga människomassan ned till den i hamnen liggande lustjakten Grille. Damer kastade buketter in i det furstliga ekipaget. Alla fartyg i hamnen hade höljt sig med flaggor och vimplar, och öfver banstationen vajade den tyska kejsarflaggan.

Efter ett par timmar lemnade man hamnen och styrde nordvart.

Och dermed slöt kejsar Fredriks svenska gästbesök.

Professor Noreen och latinbildningen.

Med anledning af uppsatsen »En ny förespråkare för latinväldet» i april-majhäftet af Dagens Krönika har professor Noreen i Upsala gifvit tillkänna, att han skulle önskat att äfven slutet af hans anförande vid föreningen Verdandis offentliga diskussion i latinfrågan här återgifvits. Vi hitsätta därför dessa slutord, hvilka dels innehålla prof. Noreens af oss förut med lifligt erkännande omnämnda uttalande mot latintvånget vid universiteten, dels i någon mån tjäna att ytterligare belysa hans egendomliga ståndpunkt i fråga om latinets ställning i skolorna. Prof. Noreens ifrågavarande slutord lyda:

»Det synes mig riskabelt att röra vid latinets i skolorna, så länge vi icke ha lika god undervisning i något annat språk.

Latinet har i flera hundra år studerats väl och grundligt; lärarne ha fått en fast metod att fortplanta till andra; vi ha bättre läroböcker och bättre lärare där än i något annat språk; och så länge detta är förhållandet kan jag för min del ej våga vara med om att sätta ett annat språk i dess ställe. Jag beklagar att jag icke kan se någon egentlig praktisk nytta af latinets, och kunde man få in i skolorna såsom grundläggande språk ett sådant, af hvilket man kunde få nytta på äldre dagar, så vore ju detta utomordentligt skönt, men jag tror icke detta kan ske, förrän vi få bättre läroböcker och bättre lärare i de andra språken.

Huru skall man då vinna detta mål? Första åtgärden för detta måls vinnande vore ändringar i latinets ställning vid universiteten. Ty lika tveksam som jag är om hvad man skall göra vis à vis latinets i skolan, lika deciderad är jag i fråga om dess

ställning vid universiteten. Där skall latinets skjutas undan i hög grad, och detta — väl till märkandes — till dess egen fromma såsom vetenskap. Uppgiften ställer sig där för mig såsom en helt annan. »Latinstudiet skall underhålla och uppfostra tankeverksamheten, öka lättheten att uttrycka sig», säger man; — ja väl, men har detta gagn af latinläsningen ej vunnits förr, än de studerande komma till universiteten, så tycker jag verkligen det gör detsamma, om det inte kommer alls; då böra de sannerligen redan dessförinnan hafva slagit sig på någon annan verksamhet, där liflig tankeverksamhet o. d. ej behöfves. Denna uppfostrande nytta kan och skall latinstudiet då ej vidare ha; här vid universitet är fråga om en annan och direkt nytta däraf. Men icke kan jag se, att en naturforskare och en jurist skola kunna ur läsningen af Livius m. m. dylikt hämta en reel vinst för sina studier. Latinet måste skjutas undan på alla de håll, där man ej kan visa upp en direkt, praktisk nytta däraf; det måste detta äfven af menklighetsskäl, för lärarnes skull, på det en begåfvad lärare i latin icke skall ha det framtidsperspektivet att förr eller senare nödgas sjunka ned till rent af en maskin för temarättning och tentamen af flera hundra studenter årligen. Detta är ett menniskooffer, som jag verkligen tycker vara högst betänkligt, helst då jag ej lyckats finna någon nytta vara därmed förbunden. De studerande måste dragas ifrån latinets, tidigt drifvas öfver med kraft på andra ämnen, särskildt andra språk, för att skaffa sig nya synpunkter, utbilda sig till sjelfständiga och begåfvade lärare, med ett praktiskt och från den latinska schablonen frigjort undervisningssätt. — Endast när detta har skett kan jag våga vara med om att sätta ett annat grundläggande språk i skolan i stället för latinets.»

Literaturnotiser.

Från ett kalkbogarlif af *Ernst Arpi*. (Albert Bonniers förlag, pris 2: 25). Idéen att från olika sidor belysa lifvet i en af våra småstäder är i denna lilla novellsamling genomförd med en mycken qvickhet och porträtteringstalang. Förutom de för Dagens Krönikas läsare välbekanta berättelser ss. »Pappa» och »Guldägget som glashönan värpte» m. fl., bjudas vi här på nya vittnesbörd om förf:s förmåga i både den lätt satiriska och den mera allvarliga stilen.

Verdandis småskrifter 1--5. *G. Adlerz*, Om människans ursprung; *Curt Wallis*, Dödlighetens aftagande i Sverige; *H. Almkvist*, Koranen; *K. Geijerstam*, Nutidens arbetssätt; *A. Svensson*, Om öfverläggningar och beslut. Medan prokansler, rektor och de vördade akademiska fäderna i det mindre akademiska konsistoriet deruppe i den mer än ett hänseende älderdomliga Fyrisstaden djupt bekyrrade och upprörda som bäst skaka på sina mer eller mindre grånade hjessor öfver de rasonnemang och tilltag, somliga af den studerande ungdomen tillåta sig, och genom förmaningar och mer eller mindre egendomliga lämpor försöka förmå de obehägnade ungdomarna att taga reson, sätter just föreningen Verdandi, som är hufvudföremålet för den faderliga omtanken, i gång ett företag, som icke blott länder föreningen till stor heder, utan ock, ihärdigt och klokt fortsatt och af allmänheten med välvillig och förtjent uppmärksamhet mottaget, skall vara af större nytta för vårt lands bildningsarbete än ätskilliga digra s. k. lärda afhandlingar tillhopalagda.

Samtliga dessa utkomna skrifter synas fylla synnerligen väl det med dem afsedda ändamålet att förena lättfattlighet och sakrikedom. Om någon särskild skrift vore i sådant hänseende att i synnerhet framhållas, torde det vara hr Adlerz' uppsats, hvilken bör kunna vara af intresse och gagn för litet hvar. Men äfven de andra skrifterna, hvaraf särskildt ett par prydas af tvänne framstående vetenskapsmäns namn, äro förträffligt valda.

Tidens sjukdom, af *Max Nordau*. (Alb. Bonniers förlag, 2 del. pris 3 kr. 75 öre). I dessa dagar då den allmänna uppmärksamheten är fäst på tronomytet i Tyskland och man har att befara, att det gamla knekta-systemet med dess värdiga stallbröder af politisk och andlig reaktion å nyo skall få breda sig i all sin glans i högsätet och ange tonen, är denna bok en ganska passande och intressant lektyr just genom dess utmärkta skildring af den tyska chauvinismens uppspirande genom 1870 års krig och dess utveckling derefter samt hvad som dermed stått i samband. Det var först milliardiorgiernas berusning, som förde med sig nya öfverdådiga och öfvermodiga och förvildande vanor, ny verldsåskådning och nya ideal. Men »den härliga morgonrodnad, som lofvat en vacker dag, efterföljdes af dystra töcken, och den blåa himlen försvann bakom tjocka, blågråa moln, som ej släppte igenom någon tröstande solglimt.» Och fortsätter författaren sin målände skildring:

»Öfverallt hat och förbittring, öfverallt ett vildt begär att klaffbinda, att misshandla, att sarga. . . Guldets, som man ännu i går låtit rassla mellan sina vällustigt gräfvande fingrar, var i dag förvandladt till aska

och torra löf liksom i sagan om Rübezahl. . . . Nöden bland de egendoms lösa blef hjertskärande. . . . Om arbetarne under milliardären blifvit socialdemokrater af afund och öfvermod, blefvo de det nu sporrade af eländet.»

Sedan kommo socialistlagarna och alla andra påfund att söka hålla missnöjet i schack. Och huru förhållandena artat sig sedan dess, ser man af följande skildring, hvori förf. ger ordet åt en gammal frihetsidealist, som var med och kämpade 1848:

»Man söker binda Tyskland till händer och fötter, lägga en kaffe i dess mun och släpa det tillbaka till absolutism, och det kan i sin sentimentalitet inte förmå sig till att sätta sig till motvärn. . . . Så har man lyckats utbreda öfver hela Tyskland den afskyvärdaste form af sjelfför gudning, chauvinismen. Man förfalskar dess ideal genom att upphöja officeren till det nationalhelgon, inför hvilket hela folket skall förrätta sin andakt. Tidningen, boken, taffan, skådebanan, katedern, allt predikar: det högsta uttrycket af mänsklig fullkomlighet är officeren, och militärisk stramhet och käckhet, det vill säga osjelfständighet, inskränkt, dryghet och öfvermod, äro mannens och medborgarens upphöjdaste egenskaper. . . . Till och med ungdomen, vårt hopp, är delvis smittad. Jag ser i vissa studentkretsar en karaktärlöshet, ett lycksökeri, ett lismande kryperi för framgången, ett fejt förgudande af den råa styrkan, som är utan exempel i vår historia.»

En ljuspunkt, ett löfte om ett bättre var den nyligen döde kejsarens korta regering. Skall den nye kejsarens tillträde beteckna ett återfall i mörkret. Det är en fråga, som äfven vi måste med oro göra oss, då man vet hur lätt svallet från de herskande strömningarna der nere slår upp öfver våra egna kuster.

Ett giffermål i Japan af *Pierre Loti*. Öfvers. af Erik Thysehus. (Loostrom & komps förlag, pris 2.75). För literära finsmakare i afseende å stil och originalitet ha denne författares föregångs arbeten i allmänhet varit en i hög grad omtyckt och eftersökt vara. Hans skildringar från nya Zeeland, Turkiet, Island, Afrika ha ock redan till sjelfva ämnet utgjort ett behagligt afbrott mot de ideliga omtuggningarna af äktenskapsbrott och kokothistorier, som intaga så stort utrymme på den franska bokmarknaden. Och så är det hans originella, utsökt raffinerade, målände stil med dess färgrika, stämningsfulla kolorit, som inom några år förskaffat honom ett hedersrum bland Frankrikes nu lefvande författare. — Frankrike är nämligen ett land, der publiken förstår att bedöma och värdera en fin och originel stil. — Ofvan antydda förtjenster delas äfven af nu ifrågakvarande nyss utkomna arbete, der ock kontrasten mellan fransmannens vanor och åskådningssätt och hans japanska omgifnings breder öfver boken en viss på samma gång pikant och fint komisk anstrykning, som verkar fördelaktigt rent af ur synpunkten af underhållningslektyr. Bekantskapen med denna bok är därför ingalunda att ångra, utan bör tvärtom hos folk med någon literär bildning och intresse väcka häg efter mera af samma slag.

Maskstungen, spegelbilder ur nutidslifvet af *F. C. Philips*. Öfvers. af Anna Geete. (Gebers förlag, pris 2.50). Den stora kontingenten af nutida engelska romaner visar sig icke i regeln i besittning af sådana egenskaper, som äro egnade att tillfredsställa läsare med några pretentioner på innehåll och form. Då och då framträder emellertid ett och annat sällsynt undantag. Ett sådant undantag, och ett ovanligt godt sådant,

är ofvanstående synnerligen förtjenstfullt översatta bok. Icke blott att den är af de mest roliga och underhållande man på länge varit i tillfälle att läsa, utan den är äfven skriven med stor talang. Skildringarna af lifvet kring Monte Carlos gröna bord och i England och Paris äro återgifna med en åskådlighet och blick för hvad som är karakteristiskt och målande, hvarmed värdigt harmonierar den kvicka och lifliga teckningen af de olika människotyperna i boken. Särskildt gäller detta bokens kvinnliga hufvudperson hvars öden skildras på samma gång så träffande och spirituellt och sympatiskt.

Vårt nervösa århundrade af *Paolo Mantegazza*. Öfers. från italienskan af Erik Thyselius. (H. Gebers förlag, pris 1.50). Detta arbete af den framstående kände italienske vetenskapsmannen och författaren utmärker sig för samma fördelaktiga egenskaper som karakterisera hans lätliga pennas rika alster, hvaribland det mest bekanta torde vara hans allvarligt idealistiska, ytterst talangfulla arbete »Kärlekens fysiologi». Sjelfva ämnet för nu ifrågavarade lilla arbete är redan egnadt att påkalla ett allmännare intresse och uppmärksamhet och förf:s behandling af ämnet kan icke annat än i hög grad stärka detta intresse. Hans klara, lifliga stil i förening med hans varma nit att med sina kunskaper verka till sina medmänniskors gagn och upplysning kommer der på ett synnerligen lyckligt sätt till heders och skall säkerligen bereda det lättlästa och underhållande arbetet ett gysamt mottagande.

Glam, humoresker, skämthistorier etc. af *J. Johnson*. (Kapten Punsch). Icke minst i fråga om utgifvandet af böcker är det alltid en förtjenst att beräkna rätta ögonblicket. Och för ofvanstående samling torde just rätta tidpunkten vara denna del af året, då alla människor stå på resande fot, om om ock inte resan är mera storartad än en utflyttning till årets sommarnöje. Ty oafsedt andra goda egenskaper lämpar arbetet sig företrädesvis till en lättsmält och underhållande reslektyr, uppdeladt som det är i korta historietter. Den egenskapen är inte häller så mycket att undra på, som det till förf. har skämttidningen Kaspers krönikör, hvilken ju under den äkta stockholmska signaturen är känd som en oförtruten rese-när i sunnan och vestan — i tidningens spalter.

Malombra, en ung qvinnas lefnadssaga af *Ant. Fogazzaro*. Öfers. af E. af D. (Looström & komp:s förlag, 2 delar à 2.25).

En Bismark, i *miniatur* af *W. Meisterski*. (Sunsons förlag, pris 2.75). Bland den öfriga nyare översättningslitteraturen böra icke ofvanstående bortglömmas, då båda äro intressanta och underhållande.

I de närmaste häftena införas bl. a. följande intressanta uppsatser: Om Pontus Wikner af en person, som stått i personlig förbindelse med honom, om excell. O. Richter af eller genom förmedling af en framstående norsk politiker, om fru Elise Hwassers sceniska verksamhet af hr Ludv. Josephson och om hennes afsked från scenen af Volontaire.

För nytillträdande helårsprenumeranter är tillfälle att mot erläggande af 10 kr. för ärgången, *gratis erhålla de två första häftena för i år.*